

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องอนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2557 - 2566) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จากตำราเอกสาร วิชาการวารสารรายงานการวิจัยและการสืบค้นข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้เป็นพื้นฐาน ในการทำความเข้าใจและประมวลประเด็นสำคัญที่แสดงถึงอนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2557 - 2566) ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. บริบทการอาชีวศึกษา
2. การจัดการอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในทศวรรษหน้า
3. แนวทางการวิจัยอนาคต
4. สรุปแนวโน้มการอาชีวศึกษาในอนาคต

บริบทการอาชีวศึกษา

จุดประสงค์ของการทบทวนเอกสารบริบทการอาชีวศึกษา เพื่อทราบรูปแบบแนวทาง และลักษณะการจัดการอาชีวศึกษาในประเทศไทยและในระดับนานาชาติทั้งในบริบทปัจจุบันและ แนวคิดทิศทางแนวโน้มในอนาคตเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาอนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2557 - 2566) โดยผู้วิจัยทบทวนโดยใช้กรอบ ประเด็นสำคัญทั้ง 8 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) มาตรฐานการอาชีวศึกษา 2) การบริหารจัดการ 3) คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษา 4) การจัดการเรียนการสอน 5) ครูผู้สอน 6) ค่านิยมการเรียน อาชีวศึกษา 7) ความร่วมมือ และ 8) การสนับสนุนของรัฐบาล

ความหมาย

การอาชีวศึกษาในแต่ละประเทศจะเรียกแตกต่างกันโดยในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า การอาชีวะและเทคนิคศึกษา (Vocational and technical education) ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี เรียกว่าการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรม (Vocational education and training) ประเทศ ออสเตรเลีย เรียกว่าเทคนิคและการศึกษาต่อเนื่อง (Technical and further education: TAFE) ในประเทศญี่ปุ่น เรียกว่าการศึกษาเฉพาะทางและเทคโนโลยีการศึกษา (Special training and technology education) ประเทศสิงคโปร์ เรียกว่าเทคนิคศึกษา (Technical education) และ

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เรียกว่าการอาชีวศึกษา (Vocational education) ซึ่งตรงกับประเทศไทยและตรงกับศัพท์บัญญัติการศึกษาของกรมวิชาการ (2544) กระทรวงศึกษาธิการดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า การอาชีวศึกษา

ความหมายของคำว่าอาชีวศึกษาจากสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2538) ซึ่งได้ให้ความหมายของการอาชีวศึกษาว่าเป็นการศึกษาวิชาชีพที่มุ่งฝึกลักษณะนิสัยรักการทำงาน มีความรักมีความรู้ความชำนาญในอาชีพที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียนมุ่งเน้นให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ตามควรแก่วัยและความสามารถในการจัดการอาชีวศึกษาจึงมุ่งผลิตกำลังคนที่มีทักษะในระดับกึ่งฝีมือระดับฝีมือและระดับผู้ชำนาญเฉพาะอย่างให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมถึงความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและตามความหมายของยูเนสโก (UNESCO, 1997 อ้างถึงใน Moodie, 2008) หมายถึงการศึกษาที่ออกแบบเพื่อผลิตกำลังแรงงานทางด้านวิชาความรู้ทักษะความสามารถทางวิชาชีพความรู้ความเข้าใจเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้ประกอบการในทุกระดับธุรกิจ

ประวัติและความเป็นมาของการอาชีวศึกษาไทย

การนำเสนอข้อมูลในส่วนนี้มีจุดประสงค์เพื่อทราบถึงประเด็นหลักดังนี้ 1) ประวัติความเป็นมาของการอาชีวศึกษาในประเทศไทย 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 3) กฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อจัดการอาชีวศึกษาในประเทศไทยโดยข้อมูลส่วนนี้จะประโยชน์ในการวาดภาพอนาคตการอาชีวศึกษาในทศวรรษหน้าได้อย่างถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้นดังข้อมูลที่น่าสนใจตามลำดับ

ประวัติ

การอาชีวศึกษาไทยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลดังจะเห็นได้จากอาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างทอง ช่างทองสัมฤทธิ์ ช่างทำอาวุธ ช่างทอผ้า และช่างอื่น ๆ ที่มีการสั่งสอนและถ่ายทอดกันมาเป็นรุ่น ๆ จนถึงปัจจุบันเพียงแต่ในสมัยโบราณไม่มีโรงเรียนหรือสถานที่ฝึกหัดฝึกสอนกันอย่างเป็นทางการจะลักษณะ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกาญจนาภิเษก (วิทยาลัยในวัง, 2553) ได้กล่าวถึงช่างสิบหมู่ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลว่า คือกลุ่มช่างผู้ทำงานด้วยมือใช้แรงงานสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยโบราณซึ่งรวมกลุ่มหมู่กันตามความถนัดเป็นสิบ ๆ กลุ่ม ซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่างานช่างศิลปะไทยโบราณมีสิบอย่างเท่านั้นและแบ่งประเภทของช่างสิบหมู่ได้ดังนี้ 1) หมู่ช่างเขียน หมายถึง ช่างวาดภาพอันประกอบด้วยภาพจิตรกรรม และลายไทยใช้ตกแต่งตามฝาผนังโบสถ์วิหารต่าง ๆ 2) หมู่ช่างแกะ หมายถึง ช่างแกะตรา ช่างแกะลาย และช่างแกะภาพ ภาพลอยตัวนูนสูงนูนต่ำหมายรวมไปถึงช่างเงิน ช่างทอง ช่างเพชรพลอย 3) หมู่ช่างสลัก หมายถึง ช่างสลัก หรือจำลองวัตถุเป็นประติมากรรมนูนต่ำนูนสูง และลอยตัวเป็นรูปเคารพวัตถุที่ใช้มักเป็นหินทรายไม้สักกระดาศหยวกกล้วย 4) หมู่ช่างปั้น หมายถึง การปั้นประติมากรรมปูนสดปั้นลวดลายตกแต่ง

เป็นรูปสัตว์หิมพานต์ พระพุทธรูปหน้าบัน โบสถ์วิหารในงานสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ของไทย ตลอดจนการปั้นหุ่นเพื่อใช้หล่อสัมฤทธิ์ 5) หมูช่างปูน หมายถึงช่างปูนก่อปูนฉาบปั้นปูน ในการก่อสร้างถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนาในวัด 6) หมูช่างรัก หมายถึง ช่างที่ใช้ในการตกแต่ง ประสานงานกับช่างแขนงต่าง ๆ มีการลงรักปิดทองประดับกระจกประดับมุกเครื่องเงิน 7) หมูช่างหุ่น หมายถึงช่างทำหุ่นชนิดต่าง ๆ เช่นหุ่นกระบอก หัวโขนช่างไม้ทำหุ่นคนสัตว์ต่าง ๆ 8) หมูช่างบุ หมายถึงช่างที่นำโลหะมาตีแผ่ให้เป็นแบนออกเป็นรูปต่าง ๆ จะเป็นแผ่นแบนธรรมดา ๆ หรือจะเป็นรูปอะไรก็สุดแต่เช่นกระเบื้องทอง ถาดทองเหลือง ขันน้ำ 9) หมูช่างกลึง หมายถึง งานศิลปะที่ใช้เครื่องมือกลึงเป็นรูปทรงต่าง ๆ โบราณใช้เครื่องมือกลึงเป็นแบบที่ใช้กำลังแรงคนทำการฉุดชักโดยตรงส่วนสำคัญของเครื่องกลึงวัสดุใช้กลึงเป็นงาช้างไม้ทำกลองแล้วลงรักปิดทอง 10) หมูช่างหล่อ หมายถึง ช่างที่ทำแบบพิมพ์ และหล่อประติมากรรมการหล่อทำโดยการนำของเหลว เช่นปูนปลาสเตอร์ขี้ผึ้งโลหะที่หลอมเหลวแล้วเทลงในแบบพิมพ์ เมื่อเย็นลงก็จะแข็งเป็นรูปตามแบบพิมพ์

เมื่อเริ่มมีโรงเรียนเกิดขึ้นในประเทศไทยจึงเกิดมีสถานที่ สำหรับสอนอาชีพให้คนไทยโดยมีประวัติและพัฒนารุ่งเรืองที่สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) ได้นำเสนอข้อมูล การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาได้มีมาตั้งแต่ยุคสมัยที่ประเทศไทยเริ่มมีอาชีพหัตถกรรมมากขึ้น นอกเหนือไปจากอาชีพกสิกรรม การอาชีวศึกษาเริ่มอย่างเป็นระบบเมื่อได้รับการบรรจุในโครงการ ศึกษา พ.ศ. 2441 เป็นการศึกษาพิเศษ หมายถึง การเรียนวิชาเฉพาะเพื่อให้เกิดความชำนาญ ในปี พ.ศ. 2453 จัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาแห่งแรกคือโรงเรียนพาณิชยการที่วัดมหาพฤฒาราม และวัดราชบูรณะปี พ.ศ. 2456 จัดตั้งโรงเรียนเพาะช่างและปี พ.ศ. 2460 จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถม กสิกรรมโดยในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479 ได้ปรากฏคำว่า “อาชีวศึกษา” เป็นครั้งแรกใน ระบบการศึกษาของประเทศไทยโดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้นคือ อาชีวศึกษาขั้นต้น ชั้นกลาง และขั้นสูง รับนักเรียนจากโรงเรียนสามัญศึกษาของทุกระดับประโยคและในปี พ.ศ. 2481 พระราชกฤษฎีกา จัดวางระเบียบราชการในสังกัดกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) ให้จัดตั้งกรม ขึ้นใหม่ 2 กรม คือกรมสามัญศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญ และกรมวิชาการมีหน้าที่ จัดการศึกษาสายอาชีพต่อมาในปี พ.ศ. 2484 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม พุทธศักราช 2484 ซึ่งตราขึ้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2484 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2484 กระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงศึกษาธิการและตั้งกรมอาชีวศึกษาขึ้นแทนกรมวิชาการและในประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 172 พ.ศ. 2515 ได้แบ่งส่วนราชการในสังกัดกรมอาชีวศึกษาออกเป็น 9 กอง คือ 1) สำนักงานเลขานุการกรม 2) กองวิทยาลัย 3) กองโรงเรียน 4) กองการเจ้าหน้าที่

5) กองแผนงาน 6) กองคลัง 7) กองออกแบบและก่อสร้าง 8) กองบริการเครื่องจักรกล และ 9) หน่วยศึกษานิเทศก์

ปี พ.ศ. 2524 ได้มีการประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ.2524 และในปี พ.ศ. 2527 ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2527 และหลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิค พ.ศ. 2527 ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ได้มีการส่งเสริมแนวคิด “การอาชีวศรบบงจร” และได้มีการจัดตั้ง “สำนักงานโครงการพิเศษ” เป็นหน่วยงานภายใน มีหน้าที่ประสานงานกับสำนักงานโครงการพิเศษและรับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง และงานพัฒนาชนบท และปี พ.ศ. 2530 ได้มีการจัดตั้ง “วิทยาลัยการอาชีพ” โดยมีเป้าหมายที่จะจัดการศึกษาทุกประเภทวิชาชีพและทุกหลักสูตรทั้งในและนอกระบบการศึกษานอกระทั้งในปีพ.ศ. 2538 กรมอาชีวศึกษาได้พัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศของกรมอาชีวศึกษา และการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาทางไกลและในวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (สอศ.) ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงศึกษาธิการที่มีหน้าที่วางแผนกำกับติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษาจนถึงปัจจุบัน และกฎหมายที่ควบคุมการอาชีวศึกษาของประเทศไทย คือพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา ซึ่งในปัจจุบันใช้พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาพุทธศักราช 2551 โดยมีรายละเอียดพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาพุทธศักราช 2551 รวมถึงนโยบายการอาชีวศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและนโยบายของ สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาดังจะกล่าวต่อไปและจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติ และพัฒนาการการอาชีวศึกษาในประเทศไทยผู้วิจัยสามารถแบ่งช่วงพัฒนาการได้ 4 ยุคด้วยกัน คือ ยุคอดีต ยุคเริ่มต้น ยุคกลาง และยุคปัจจุบันดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พัฒนาการการอาชีวศึกษาในประเทศไทย

ยุคอดีต	ยุคเริ่มต้น	ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง	ยุคปัจจุบัน
ก่อน พ.ศ. 2441	พ.ศ. 2441 - พ.ศ. 2478	พ.ศ. 2479 - พ.ศ. 2483	พ.ศ. 2484 - ปัจจุบัน
บรรพบุรุษสั่งสอนและถ่ายทอดวิชาอาชีพกันมาเป็นรุ่น ๆ (ช่วง 10 หมู่)	มีการบรรจุ “โครงการศึกษาพิเศษ” ในระบบการศึกษาโดยเป็นการเรียนวิชาชีพเฉพาะจนเกิดความชำนาญและมีโรงเรียนอาชีวศึกษาแห่งแรกคือโรงเรียนพาณิชยการที่วัดมหาพฤฒารามและวัดราชบูรณะ	การอาชีวศึกษาถูกบรรจุในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479 และปรากฏคำว่า “อาชีวศึกษา” เป็นครั้งแรกในระบบการศึกษาของประเทศไทย	กระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กระทรวงศึกษาธิการ” และตั้งกรมอาชีวศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกและในปี พ.ศ. 2546 ได้เปลี่ยนเป็น “สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษา” (สอศ.) จนถึงปัจจุบัน

ที่มา: ดวงรภา มกรานุรักษ์ (2524)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาในประเทศไทยดำเนินการโดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหลัก 1 ใน 6 หน่วยงาน ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ คือสำนักงานรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยการอาชีวศึกษาในระบบโรงเรียนในปัจจุบันของกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการในส่วนราชการ 3 หน่วยงาน คือสำนักงานปลัดกระทรวง (ในส่วนสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาซึ่งทั้ง 3 หน่วยงาน ได้ดำเนินการดังนี้

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ในกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้แบ่งส่วนราชการเป็นสำนักและศูนย์รวม 11 แห่งโดยมีสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) เป็นส่วนราชการด้วยและกำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการอาชีวศึกษาดังต่อไปนี้

1. เป็นหน่วยงานในการส่งเสริม และประสานงานการอาชีวศึกษาเอกชนและดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาเอกชน
2. เสนอนโยบายยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการอาชีวศึกษาเอกชนกำหนดกฎระเบียบและเกณฑ์มาตรฐานกลางในการจัดการอาชีวศึกษาเอกชนรวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการการประกันคุณภาพการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงคุณภาพการอาชีวศึกษาเอกชน
3. ดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนทางการอาชีวศึกษาเอกชนการอุดหนุนการอาชีวศึกษาเอกชนการคุ้มครองการทำงานสิทธิประโยชน์ของครูบุคลากรทางการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาเอกชน
4. เป็นศูนย์ส่งเสริมสนับสนุนข้อมูลและทะเบียนกลางทางการอาชีวศึกษาเอกชนตลอดจนติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการอาชีวศึกษาเอกชน
5. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ดังนั้น จึงเท่ากับว่าสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนได้ทำหน้าที่ส่งเสริมและประสานงานให้กับสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งด้วยสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในระบบโรงเรียนในปีการศึกษา 2554 มีจำนวนทั้งสิ้น 428 แห่ง มีนักศึกษา 369,622 คน มีครูรวม 18,257 คน

นอกจากสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาและบางส่วนในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการการอาชีวศึกษาร่วมกับสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนภายใต้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่จัดการอาชีวศึกษาด้วยได้แก่กระทรวงวัฒนธรรมกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงแรงงานและกระทรวงอื่น ๆ ดังนี้ กระทรวงวัฒนธรรมมีส่วนราชการคือกรมศิลปากรซึ่งจัดการอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในวิทยาลัยช่างศิลป์ 3 แห่ง วิทยาลัยนาฏศิลป์ 12 แห่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีส่วนราชการ คือ สถาบันการพลศึกษาที่ได้รับการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติสถาบันการพลศึกษา พ.ศ. 2548 โดยมีวิทยาเขตต่าง ๆ 17 วิทยาเขตที่กระจายอยู่ทั่วประเทศบางแห่งจัดการเรียนการสอนระดับ

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับปริญญาตรี บางแห่งจัดเพียงระดับปริญญาตรีในสาขาที่เกี่ยวข้องเท่านั้น กระทรวงแรงงานมีส่วนราชการ คือ กรมพัฒนาฝีมือแรงงานที่ทำหน้าที่ฝึกและพัฒนาฝีมือแรงงานให้แก่ประชาชนวัยทำงานเพื่อเตรียมเข้าทำงานและพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีระดับสูงขึ้นรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นหลากหลายสาขาอาชีพในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 12 สถาบัน และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดทั่วประเทศ 63 แห่ง หน่วยงานที่จัดการศึกษาเฉพาะทางปัจจุบันมี 9 หน่วยงานหลักใน 7 กระทรวง ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกรุงเทพมหานคร และสภากาชาดไทยในจำนวนนี้บางหน่วยงานได้จัดหลักสูตรอาชีวศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการของหน่วยงาน เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคกระทรวงมหาดไทย ซึ่งดูแลโรงเรียนช่างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สถาบันการบินพลเรือน กระทรวงคมนาคมจัดการศึกษาทางช่างยนต์ การสื่อสารแห่งประเทศไทยจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนการไปรษณีย์และโทรคมนาคม การรถไฟแห่งประเทศไทยจัดการอาชีวศึกษาในโรงเรียนวิศวกรรมรถไฟ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้แบ่งส่วนราชการเป็นสำนักต่าง ๆ และมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจำนวน 175 เขต กระจายทั่วประเทศเป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้อยู่เขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้น สถานศึกษาเอกชนที่จัดการเรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานซึ่งในที่นี้รวมถึงหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในเขตพื้นที่การศึกษาใดจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานั้นในการประสานงานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนนั้นด้วย ซึ่งเป็นไปตามระเบียบบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2551 กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีภารกิจเกี่ยวกับการจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพโดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพโดยมีอำนาจหน้าที่หลักดังต่อไปนี้ 1) จัดทำข้อเสนอนโยบายแผนพัฒนา

มาตรฐานและหลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับ 2) ดำเนินการและประสานงานเกี่ยวกับมาตรฐานอาชีวศึกษาและวิชาชีพ 3) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดงบประมาณและสนับสนุนทรัพยากร 4) พัฒนาบุคลากรของอาชีวศึกษา 5) ส่งเสริมประสานงานการจัดการอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชนรวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และรูปแบบความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นและสถานประกอบการ 6) ติดตามประเมินผลและรายงานผลการจัดการอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชน 7) จัดระบบส่งเสริมและประสานงานเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ 8) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและดำเนินการตามที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษามอบหมาย และ 9) ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษาหรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) มีภารกิจ จัดการอาชีวศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ดังกล่าวโดยได้จัดบริการการศึกษาวิชาชีพแก่นักเรียนนักศึกษาโดยแบ่งกลุ่มสายวิชาชีพที่ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 9 ประเภทวิชา คือ 1) ประเภทวิชาอุตสาหกรรม 2) ประเภทวิชาศิลปกรรม 3) ประเภทวิชาคหกรรม 4) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม 5) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 6) ประเภทวิชาเกษตรกรรม 7) ประเภทวิชาประมง 8) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ 9) ประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและในแต่ละประเภทวิชาจะแบ่งออกเป็นสาขาวิชาต่างๆออกไปอีกหลายสาขาคตามความต้องการเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความชอบความถนัดความเหมาะสมของแต่ละบุคคลให้เป็นการเรียนอย่างมีความสุข และสอศ. ยังได้จัดเตรียมหลักสูตรวิชาชีพแต่ละประเภทวิชาในหลักสูตรระดับต่าง ๆ ตั้งแต่หลักสูตรระดับฝึกอบรมระยะสั้นระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ไปจนถึงระดับปริญญาตรีสาขเทคโนโลยี หรือสายปฏิบัติการรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 9 กำหนดให้การจัดการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดตามหลักสูตรที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนด ประกอบด้วย 1) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คือหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพระดับฝีมือ (Skill) รับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 3 ปีเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คือหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพระดับเทคนิค (Technician) รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปวช. เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 2 ปีได้รับวุฒิระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง 3) หลักสูตรปริญญาตรีสาขเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการคือหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพระดับเทคโนโลยี (Technology)

รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปวช.หรือเทียบเท่าเข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 4 ปี และรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. หรือ ปวท. เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 2 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ 4) หลักสูตรอื่น ๆ เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นพิเศษเฉพาะพื้นที่เฉพาะสาขาหรือวิธีการพิเศษเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มที่มีอยู่ในประเทศให้เป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วถึงเอื้ออำนวยและง่ายต่อการเข้าถึงดังนี้หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่จัดบริการวิชาชีพแก่นักเรียนนักศึกษาประชาชน เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพระดับกึ่งฝีมือจนถึงระดับฝีมือ (Semi - skill) อาทิต หลักสูตรระยะสั้น 225 ชั่วโมง หลักสูตรระยะสั้นหลากหลายตั้งแต่ 6 ชั่วโมงขึ้นไป หลักสูตรเสริมวิชาชีพมัธยมประกอบด้วยหลักสูตร 9+1 หมายถึงหลักสูตรที่จัดฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้มีทักษะประกอบอาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพและหลักสูตร 12+1 จัดฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้มีทักษะประกอบอาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพหลักสูตรภายใต้โครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) เป็นหลักสูตรพิเศษที่จัดขึ้นเพื่อเกษตรกรที่กำลังประกอบอาชีพด้านการเกษตร ได้ยกระดับการศึกษาพัฒนาศักยภาพส่วนตนให้สูงขึ้นโดยการเรียนไปพร้อมกับทำอาชีพไปด้วยเป็นหลักสูตรพิเศษที่จัดบริการอย่างยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยการเข้าถึงการศึกษาวิชาชีพเกษตรกรแต่ละรายเปิดสอนเฉพาะในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) คือหลักสูตรการผลิตครูด้านวิชาชีพระดับเทียบเท่าปริญาตรีรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 2 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิปประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2553) ได้ดำเนินการในการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อสนองตอบความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศโดยในปี 2552 ได้สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับการอาชีวศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมในการเรียนวิชาชีพให้กับสังคมมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มปริมาณผู้เรียนในขณะเดียวกันได้ใช้กิจกรรมการบริการสังคมในโครงการและวาระพิเศษต่างๆเพื่อให้สังคมได้รับรู้ถึงศักยภาพของผู้เรียนอาชีวศึกษาและเป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียนทั้งในด้านการฝึกงานวิชาชีพและปลูกฝังสำนึกการบริการสังคมนอกจากนี้ได้นำนโยบายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบและมีบทบาทในการจัดการอาชีวศึกษาร่วมกันมากขึ้นผลการดำเนินการดังกล่าวในปี 2552 ช่วยทำให้การอาชีวศึกษาเป็นที่รู้จักกับสังคมมากขึ้นและกลุ่มเป้าหมายต่างต้องการเข้าสู่ระบบอาชีวศึกษา ดังนั้นในปี 2556 นี้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงต้องการที่จะพัฒนาด้านคุณภาพให้เพิ่มขึ้นควบคู่ไปกับปริมาณผู้เรียนและขยายบทบาทการจัดการอาชีวศึกษาสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้มีความรู้แล้วผู้ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพและผู้ที่กำลังหางานทำให้มากขึ้นและให้ความสำคัญกับการค้นหาพัฒนาเผยแพร่นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อสร้างและพัฒนาอาชีพให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) จากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2556) พบว่าสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ดำเนินการในการผลิตและพัฒนากำลังคน เพื่อสนองตอบความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการอาชีวศึกษาตามแผนปฏิบัติการในปิงบประมาณ 2556 ไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์

ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานสังคมระดับประเทศและภูมิภาค

ภารกิจ

จัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพโดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพ

พันธกิจ

1. จัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้มีคุณภาพมาตรฐาน
2. ขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพอย่างทั่วถึงและเสมอภาค
3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
4. วิจัย สร้างนวัตกรรม พัฒนาองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพ

นโยบาย

การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. 2555 - 2569 คณะกรรมการการอาชีวศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ดังนี้

1. ด้านการเพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพกำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานโดย
 - 1.1 รักษาเป้าหมายผู้เรียนในระดับปวช. การเพิ่มปริมาณผู้เรียนในระดับ ปวส.
 - 1.2 ลดปัญหาการออกกลางคัน โดยวางเป้าหมายให้ลดลงร้อยละ 5 ด้วยการป้องกันดูแลรายบุคคล การวิจัยพัฒนาแก้ปัญหารายวิทยาลัย/ รายสาขาวิชา การวิเคราะห์แก้ปัญหาเชิงระบบ กลุ่มเป้าหมายใน 50 วิทยาลัย ที่มีปัญหาการออกกลางคันสูง
 - 1.3 จัดการเรียนการสอนในระดับพื้นที่และภาพรวมตามความต้องการในแต่ละสาขา
 - 1.4 เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าเรียนสายอาชีพด้วยระบบโควตา
 - 1.5 เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผู้มีส่วนสำคัญต่อการเลือกเรียนอาชีวศึกษาในเชิงรุก ซึ่งได้แก่นักเรียน และผู้ปกครอง

2. ด้านการขยายโอกาสในการเรียนอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ

2.1 จัดอาชีวศึกษารอบคลุมทุกพื้นที่ สาขาอาชีพ การขยายกลุ่มเป้าหมาย

2.2 จัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาในรูปแบบกลุ่มจังหวัด 18 กลุ่มจังหวัดและ

กรุงเทพมหานคร รวม 19 สถาบัน และสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร ภาคละ 1 แห่ง จำนวน 4 แห่ง

2.3 จัดตั้งสถานศึกษาอาชีวะอำเภอในกลุ่มอำเภอขึ้นหนึ่ง

2.4 ส่งเสริมการจัดอาชีวะชายแดนได้สู่สันติสุข ศูนย์ฝึกอบรมอาชีวะสองระบบ และการจัดหลักสูตรอาชีวะท้องถิ่นและสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส

2.5 มุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนในสาขาที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงาน สาขาที่เป็นนโยบายรัฐบาล และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการจัดอาชีวศึกษาเฉพาะทาง อาทิ ปีโตรเคมี การสร้างเกษตรรุ่นใหม่ คราวไทยสู่ครัวโลก พลังงานทดแทน โลจิสติกส์รถไฟความเร็วสูง อัญมณี ยานยนต์ ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ท่องเที่ยว/ โรงแรม ฯลฯ

2.6 ขยายกลุ่มเป้าหมายอาชีวะในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวะเพื่อคนพิการ อาชีวะวัยแรงงาน อาชีวะสูงวัย อาชีวะเพื่อสตรี อบรมระยะสั้น/ ตลาดนัดอาชีพศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน เทียบโอนความรู้และประสบการณ์ เพื่อต่อยอดและพัฒนาทักษะทั้ง Upgrade skills และ Re Skills ร่วมจัดอาชีวศึกษาในสถานพินิจ เรือนจำ ค่ายทหาร และ อปท. ฯลฯ

2.7 สนับสนุนให้หน่วยงาน/ องค์กร ร่วมจัดอาชีวศึกษาซึ่งได้แก่ สถานประกอบการ อปท. และภาคเอกชนจากสาขาอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ

2.8 จัดอาชีวะทางเลือก อาชีวะทายาท วิทยาลัยอาชีวศึกษาฐานวิทยาศาสตร์ อาชีวะอินเตอร์ และอาชีวะเทียบโอนประสบการณ์

2.9 เพิ่มช่องทางการเรียนอาชีวศึกษาด้วย อาชีวะทางไกล และเครือข่ายวิทยุ เพื่อการศึกษาและพัฒนาอาชีพ (R-radio network)

3. ยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษา

3.1 ระดับสถานศึกษาและระดับห้องเรียนส่งเสริมคุณภาพและสร้างความเข้มแข็ง ในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษาโดย

3.1.1 พัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Constructionism, Project base learning authentic assessment, การเพิ่มพูนทักษะประสบการณ์จากการเรียนในสถานที่จริง/ สถานการณ์จริง อาทิ Fix it center และกรณีภัยพิบัติ

3.1.2 พัฒนาระบบนิเทศ การจัดการความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์จากครูรุ่นพี่สู่ครูรุ่นใหม่ (นิเทศภายใน) และการนิเทศทางไกล

3.1.3 สร้างความเข้มแข็งการประกันคุณภาพภายใน สนับสนุนให้ทุนวิทยาลัยผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับดีมาก และเตรียมพร้อมรับการประเมินระดับสากล

3.1.4 ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก ให้เป็นตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งตามความต้องการของพื้นที่ และการให้บริการกลุ่มเป้าหมายพิเศษ อาทิ คนพิการ วัยทำงาน สูงวัย สตรี ฯลฯ

3.1.5 ใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน สนับสนุนความพร้อมในด้าน Hardware สื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมการประกวดสื่อ/ สื่อออนไลน์และจัดตั้งวิทยาลัยต้นแบบการใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน

3.1.6 พัฒนาคู สร้างเครือข่ายครู Social media และ Network สนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ

3.1.7 จัดหาสื่อ/ หนังสือ วัสดุฝึก อุปกรณ์การเรียนการสอน ที่ทันสมัย และเพียงพอ

3.2 ระดับผู้เรียน ยกระดับความสามารถของผู้เรียนเพื่อให้ผู้สำเร็จอาชีวศึกษามีขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะการทำงานตามตำแหน่งหน้าที่ (Function competency) โดยใช้ V - NET การประเมินด้านมาตรฐานวิชาชีพ และการประเมินระดับห้องเรียนสร้างเสริมทักษะอาชีพในอนาคตด้วยกิจกรรมองค์การวิชาชีพ ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมวิถีประชาธิปไตย ความมีวินัย เสริมสร้างทักษะชีวิตความสามารถด้านนวัตกรรม/ สิ่งประดิษฐ์ การเป็นผู้ประกอบการ พัฒนาทักษะการคิดบนพื้นฐาน Competency based technology based green technology และ creative economy รวมทั้งการแก้ปัญหา ด้านพฤติกรรมและใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ อาทิ สุภาพบุรุษอาชีวะ ลูกเสือ กิฬา และการป้องกัน แก้ไขการทะเลาะวิวาท

3.3 เตรียมผู้เรียนสู่การเป็นประชาคม ASEAN โดยการเพิ่มจำนวนสถานศึกษา English program (EP) Mini english program (MEP) ทุกจังหวัด ใช้หลักสูตร/ สื่อต่างประเทศ สนับสนุนการฝึกงานต่างประเทศ/ บริษัทต่างประเทศและในประเทศ ยกระดับทักษะด้านภาษาอังกฤษในงานอาชีพ ส่งเสริม การเรียนรู้ภาษาประเทศคู่ค้าจัดระบบ Sister school ทุกประเทศใน ASEAN

4. ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

4.1 ด้านบริหารทั่วไปประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ ได้แก่ Web Portal, E-office และ Data based รวมทั้งการปรับภาพลักษณ์เชิงบวก

4.2 ด้านงบประมาณ ใช้แนวทาง Strategic performance, Based budgeting: SPBB และ Formula funding โดยการจัดงบประมาณตามความจำเป็นพื้นฐาน ความเสมอภาค และตามนโยบาย การกระจายอำนาจจัดซื้อจัดจ้าง จัดหางบประมาณค่าสาธารณูปโภคและค่าจ้างครูให้เพียงพอ

4.3 ด้านบริหารงานบุคคล สร้างเครือข่ายครู/ สมาคมวิชาชีพ จัดหาลูกจ้างพนักงานราชการให้เพียงพอรวมทั้งการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลของสถาบันการอาชีวศึกษา

4.4 ด้านการสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาการจัดอาชีวศึกษา ดังนี้

4.4.1 องค์การ/ สมาคมวิชาชีพ สภาอุตสาหกรรม สภาหอการค้า กระทรวง แรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม สถานประกอบการ ในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การฝึกงาน ฯลฯ

4.4.2 ประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศในกลุ่มอาเซียน

4.4.3 องค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ VOCTECH, CPSC/ APACC, SEARCA และ UNIVOC ฯลฯ

4.4.4 ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคของโลก ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน อิสราเอล ญี่ปุ่น เดนมาร์ก เยอรมัน ฯลฯ

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทำการศึกษาในหัวข้อนี้เพื่อทราบถึงบริบทกฎหมายที่ว่าด้วยการอาชีวศึกษาในประเทศไทยรวมถึงไปถึงกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพในส่วนของอาชีวศึกษา โดยกฎหมายดังกล่าวมีส่วนที่สอดคล้องต่อการวางแผนการอาชีวศึกษาในอนาคตและจะเป็นแนวทางในการวาดภาพอนาคตภาพของการอาชีวศึกษาเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในทศวรรษหน้าต่อไป

การอาชีวศึกษาตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พุทธศักราช 2551

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พุทธศักราช 2551 นี้ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ มาตรา 1 ได้กำหนดให้พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551” มาตรา 2 ได้กำหนดว่าพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป มาตรา 3 กำหนดว่าพระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับกับการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐตามกฎหมายอื่น มาตรา 4 ถือเป็นมาตราที่สำคัญ เพราะเป็นการให้ความหมายของคำสำคัญที่เกี่ยวกับการอาชีวศึกษา เพื่อความชัดเจนและเป็นแนวทางในการจัดการอาชีวศึกษาในประเทศไทยอย่างเป็นระบบต่อไป โดยคำต่าง ๆ มีความหมายดังต่อไปนี้ “การอาชีวศึกษา” หมายความว่า กระบวนการศึกษา เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี “การฝึกอบรมวิชาชีพ” หมายความว่า การเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะอาชีพระยะสั้นหรือ ระยะยาว ทั้งในและนอกสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเป็น โครงการ หรือสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะภายใต้หลักสูตรที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนด “สถาบัน”

หมายความว่า สถาบันการศึกษาของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการจัดการ อาชีวศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพตามพระราชบัญญัตินี้ “สถานประกอบการ” หมายความว่า สถานประกอบการที่ร่วมมือกับสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันการศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเพื่อจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนด “มาตรฐานการอาชีวศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ และมาตรฐานในการจัดการอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการส่งเสริมการกำกับดูแลการตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา “กองทุน” หมายความว่า กองทุนเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ “คณะกรรมการการอาชีวศึกษา” หมายความว่า คณะกรรมการการอาชีวศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ “รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ใน มาตรา 5 ได้มีการกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงและประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้กฎกระทรวงและประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ มาตรา 6 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิต และพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานโดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้ มาตรา 7 กำหนดว่าการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดได้ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถาบันตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 8 ได้มีการกำหนดการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดได้โดยรูปแบบดังต่อไปนี้ 1) การศึกษาในระบบเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เน้นการศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันเป็นหลักโดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายวิธีการศึกษาหลักสูตรระยะเวลาการวัดและการประเมินผลที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน 2) การศึกษานอกระบบเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบวิธีการศึกษาระยะเวลาการวัดและการประเมินผลที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม 3) การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐในเรื่องการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนการวัด

และการประเมินผลโดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียน
ภาคปฏิบัติในสถานประกอบการรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อประโยชน์ในการผลิตและ
พัฒนากำลังคนสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถจัดการศึกษาตามวาระหนึ่งในหลาย
รูปแบบรวมกันก็ได้ทั้งนี้สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันนั้นต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบ
ทวิภาคีเป็นสำคัญมาตรา 9 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพตามมาตรา 6 มาตรา 7
และมาตรา 8 ให้จัดตามหลักสูตรที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนดดังต่อไปนี้

- 1) ประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง 3) ปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือ
สายปฏิบัติการโดยคณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนดหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อความรู้หรือ
ทักษะในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อซึ่งจัดขึ้นเป็นโครงการหรือสำหรับกลุ่มเป้าหมาย
เฉพาะได้มาตรา 10 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 6 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรม
วิชาชีพต้องคำนึงถึง 1) การมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติโดยมี
การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่สถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถาบัน 2) การศึกษาในด้านวิชาชีพ
สำหรับประชาชนวัยเรียนและวัยทำงานตามความถนัดและความสนใจอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
จนถึงระดับปริญญาตรี 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนสังคมและสถานประกอบการในการกำหนด
นโยบายการผลิตและพัฒนากำลังคนรวมทั้งการกำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษา 4) การศึกษา
ที่มีความยืดหยุ่นหลากหลายและมีระบบเทียบโอนผลการเรียนและระบบเทียบประสบการณ์
การทำงานของคนเพื่อเข้ารับการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง 5) การมีระบบ
จูงใจให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
 - 6) การระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
โดยคำนึงถึงการประสานประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม 7) การมีระบบการพัฒนาครูและ
คณาจารย์ของการอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี
- มาตรา 11 นอกจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายว่าด้วยระเบียบ
บริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการให้คณะกรรมการการอาชีวศึกษามีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้
- 1) พิจารณาเสนอแนะนโยบายเป้าหมายการผลิตและแผนการพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพ
ต่อรัฐมนตรี 2) กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งการรวมและการแยกสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือ
สถาบันตามมาตรา 13 และมาตรา 14 3) กำหนดหลักเกณฑ์ในการรับเข้าสมทบการยกเลิก
การสมทบและการควบคุมดูแลสถานศึกษาอื่นหรือสถานประกอบการ 4) กำหนดหลักเกณฑ์
เกี่ยวกับลักษณะของสถานประกอบการที่จะเข้าร่วมจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
หลักสูตรการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพในสถานประกอบการตลอดจนหลักเกณฑ์
การฝึกงานและการเทียบโอนผลการเรียนหรือประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการ

เพื่อขอรับคุณวุฒิการศึกษาจากสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน 5) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำกับดูแลและการให้การรับรองมาตรฐานสถานศึกษาอาชีวศึกษาสถาบันและสถานประกอบการให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ 6) กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์และการเชิดชูเกียรติแก่สถานประกอบการสมาคมวิชาชีพหรือองค์กรอื่นตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาสถาบันและสถานประกอบการ 7) กำหนดหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งการทดสอบการฝึกอบรมและการออกใบรับรองการเป็นครูฝึกในสถานประกอบการ 8) เสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและการกำหนดนโยบายในการระดมทุนทรัพยากรรายได้หรือการจัดตั้งกองทุนอื่นต่อรัฐมนตรี 9) ส่งเสริมสนับสนุนกำกับและดูแลระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาอาชีวศึกษาสถาบันหรือสถานประกอบการเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการอาชีวศึกษา 10) แต่งตั้งคณะกรรมการคณะอนุกรรมการหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดเพื่อกระทำการใดอันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 11) ออกข้อบังคับระเบียบและประกาศคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ และ 12) ปฏิบัติการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

กล่าวโดยสรุปพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษานี้ระบุความหมายของการอาชีวศึกษาและคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงการระบุบทบาทหน้าที่ของทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้อง และได้มีการกำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจในการออกกฎกระทรวงและประกาศเพื่อนำสู่การปฏิบัติโดยมีสำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นผู้รับนโยบายไปปฏิบัติรวมไปถึงการเสนอและการให้ข้อเสนอแนะการให้แนวทางนโยบายรวมถึง เป้าหมายหลักเกณฑ์ทางด้านการอาชีวศึกษาต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

กฎกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553

กฎกระทรวง ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ไว้ดังต่อไปนี้ “การประเมินคุณภาพภายใน” หมายความว่า การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตาม และการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนดสำหรับการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งกระทำโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้น หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา “การประเมินคุณภาพภายนอก” หมายความว่า การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตาม และการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งกระทำโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือผู้ประเมินภายนอก “การติดตาม

ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา” หมายความว่า กระบวนการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และจัดทำรายงานการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะมาตรการเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา “การพัฒนาคุณภาพการศึกษา” หมายความว่า กระบวนการพัฒนาการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา การจัดระบบและ โครงสร้าง การวางแผน และการดำเนินงานตามแผน รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกคน “สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

ในหมวด 1 บททั่วไป กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนามาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ต้องประกอบด้วย การประเมินคุณภาพภายใน การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนระบบการประกันคุณภาพภายนอกเพื่อรับรองมาตรฐานและมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ต้องประกอบด้วย การประเมินคุณภาพภายนอก และการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ได้มีการกำหนดให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดและการมีส่วนร่วมของชุมชนให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาและเปิดเผยรายงานนั้นต่อสาธารณชนและสถานศึกษาต้องนำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปประกอบการจัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ในหมวด 2 ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการอาชีวศึกษาคือให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในการอาชีวศึกษา” ประกอบด้วยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการ เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นรองประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยคำแนะนำของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจากผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านการจัดการศึกษาการบริหารสถานศึกษาหรือการประเมินการจัดการศึกษาจำนวนไม่เกินเก้าคนเป็นกรรมการ ซึ่งในจำนวนนี้จะต้องแต่งตั้งจากบุคคลที่ไม่เป็นข้าราชการหรือพนักงานมหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน ให้เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษาแต่งตั้งข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาซึ่งดูแลงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการและคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในการอาชีวศึกษามีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ 1) วางระเบียบหรือออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในการอาชีวศึกษา

เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการประกันคุณภาพภายในการอาชีวศึกษาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) เสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษาโดยนำผลการประเมินคุณภาพทั้งภายในและภายนอกไปปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 3) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษา และ 4) ปฏิบัติการอื่นที่เกี่ยวข้องตามที่รัฐมนตรีหรือคณะกรรมการการอาชีวศึกษามอบหมาย

ให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในการอาชีวศึกษาโดยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
2. จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
3. ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
4. จัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
5. จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
6. จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน
7. จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา ผู้เรียน ชุมชน สถานประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด

การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมาตรฐานการศึกษาการอาชีวศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด และต้องครอบคลุมสมรรถนะวิชาชีพทุกหลักสูตรและสาขาวิชา รวมทั้งเหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา สถานประกอบการ ชุมชน ห้องถิ่นและเทคโนโลยี การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จะต้องสอดคล้องกับแนวทางที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ และแผนดำเนินการของสถานศึกษา
2. กระบวนการเรียนรู้และการฝึกประสบการณ์
3. การวิจัยและนวัตกรรม
4. การบริการทางวิชาการแก่ชุมชนและสังคม
5. การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา และนันทนาการ
6. การบริหารและการจัดการสถานศึกษา

7. การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

8. การเงินและงบประมาณของสถานศึกษา

สถานศึกษาอาชีวศึกษาต้องดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยให้มีการกำกับและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อเนื่อง ให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาจัดให้มีการประเมินมาตรฐานวิชาชีพแก่ผู้เรียนตามหลักสูตรที่เปิดสอน ครอบคลุมสาขาว่า ตามโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา หรือตามระยะเวลาที่สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาเห็นสมควร ให้หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนและร่วมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ ภายในของสถานศึกษาอาชีวศึกษา และให้หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาอาชีวศึกษาจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และแจ้งผลให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาทราบ รวมทั้งให้เปิดเผยผลการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาต่อสาธารณชน

และในหมวด 3 ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายนอก ให้คำนึงถึงจุดมุ่งหมายและหลักการ ดังต่อไปนี้ เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม และ โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสถานความเป็นจริงและมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ สร้างความสมดุล ระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการการศึกษาของชาติ โดยให้มีเอกภาพ เชิงนโยบายซึ่งสถานศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตาม ศักยภาพของสถานศึกษา และผู้เรียนส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนา ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพ และพัฒนาการจัดการศึกษา ของรัฐเอกชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบุคคลครอบครัวองค์กร ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเป็นอิสระเสรีภาพทางวิชาการเอกลักษณ์ ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์พันธกิจ และ เป้าหมายของสถานศึกษา

ในการประกันคุณภาพภายนอก ให้สำนักงานทำการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาแต่ละแห่งตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและครอบคลุมหลักเกณฑ์ในเรื่องดังต่อไปนี้ มาตรฐานการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทศึกษามาตรฐานการบริหารจัดการศึกษา มาตรฐานการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมาตรฐานการประกันคุณภาพภายใน ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องทำการประเมินคุณภาพภายนอกจากมาตรฐานอื่นเพิ่มเติมจากมาตรฐาน ที่กำหนดในวรรคหนึ่งให้สำนักงานประกาศกำหนดมาตรฐานอื่นได้โดยความเห็นชอบของ รัฐมนตรีว่าการในการประกันคุณภาพภายนอกให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานกำหนดในกรณีที่ ผลการประเมินคุณภาพภายนอกแสดงว่า ผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ไม่ผ่านเกณฑ์

มาตรฐานให้สำนักงานแจ้งเป็นหนังสือพร้อมแสดงเหตุผลที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานกำหนดหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษานั้นและให้สถานศึกษานั้นปรับปรุงแก้ไขโดยจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพและดำเนินการตามแผนเพื่อขอรับการประเมินใหม่ภายในสองปีนับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการประเมินครั้งแรกให้สถานศึกษาเสนอแผนพัฒนาคุณภาพต่อสำนักงานเพื่อพิจารณาอนุมัติภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการประเมินตามวรรคหนึ่งในกรณีที่สถานศึกษาไม่ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขภายในกำหนดเวลาให้สำนักงานรายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาหรือคณะกรรมการการอุดมศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่นแล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป

จากการศึกษาประวัติและความเป็นมาทำให้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะของการอาชีวศึกษารวมไปถึงประเด็นสำคัญของการอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2557 - 2566) คือคุณลักษณะของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีส่วนร่วม มาตรฐานการอาชีวศึกษาครูผู้สอนการบริหารจัดการจัดการเรียนการสอนค่านิยมการเรียน อาชีวศึกษาและการสนับสนุนของรัฐบาลจากการทบทวนเอกสารบริบทการอาชีวศึกษาไทย ในปัจจุบันผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญของการอาชีวศึกษาไทยในส่วนต่าง ๆ ในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นหลักที่มีสาระเดียวกัน แต่ใช้คำต่างกัน โดยผู้วิจัยได้กำหนดชื่อประเด็นในแต่ละด้านที่เป็นกลาง หรือเลือกใช้คำใดคำหนึ่งจากคำที่มีความหมายเหมือน หรือคล้ายกัน เป็นชื่อประเด็นสำคัญเพื่อการจัดกลุ่ม และจัดประเด็นย่อยในแต่ละด้านให้อยู่ในกลุ่มประเด็นสำคัญ 8 ด้านโดยกำหนดเป็นตัวเลขด้านล่าง และนำเสนอในตารางที่ 2 ด้านล่าง เพื่อให้เข้าใจง่าย และใช้เป็นรูปแบบเดียวกัน ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานการอาชีวศึกษา
2. การบริหารจัดการ
3. คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา
4. การจัดการเรียนการสอน
5. ครูผู้สอน
6. ค่านิยมในการเรียนอาชีวศึกษา
7. ความร่วมมือ
8. การสนับสนุนของรัฐบาล

ตารางที่ 2 บริบทการอาชีวศึกษาไทยที่สอดคล้องกับประเด็นสำคัญของการอาชีวศึกษาไทย

บริบทการอาชีวศึกษาไทยในปัจจุบัน	ประเด็นสำคัญ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
ประเด็นสำคัญจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา								
1 กระบวนการจัดการเรียนการสอน (การผลิตและพัฒนากำลังคน)								✓
2 คุณภาพ (ผู้สำเร็จการศึกษา) ต้องได้มาตรฐาน		✓		✓				
3 คุณลักษณะของกำลังคน (ผู้สำเร็จการศึกษา) ต้องตรงตาม ความต้องการของตลาดแรงงาน				✓				
ประเด็นสำคัญด้านการเพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพ								
1 เพิ่มปริมาณผู้เรียน								✓
2 แก้ปัญหาเชิงระบบด้วยการวิเคราะห์ห้วงจย						✓		
3 การเรียนการสอนในระดับพื้นที่				✓				✓
4 เปิดโอกาสเข้าเรียนด้วยระบบโควต้า	✓					✓		
ประเด็นสำคัญด้านการขยายโอกาสในการเรียนและฝึกอบรม								
1 ครอบคลุมทุกพื้นที่ ขยายกลุ่มเป้าหมาย				✓				✓
2 สถานศึกษาประเภทกลุ่ม และสถาบัน	✓							
3 ผลิตและพัฒนาากำลังคน เพิ่มขีดความสามารถ					✓			✓
4 จัดอาชีวะทางเลือก อาชีวะทางไกล เพื่อเพิ่มช่องทางการเรียน				✓		✓		
ประเด็นสำคัญด้านการยกระดับการจัดการอาชีวศึกษา								
1 พัฒนาการจัดการเรียนรู้ พัฒนาระบบนิเทศ					✓			
2 การประกันคุณภาพภายใน และภายนอก	✓			✓				
บริบทการอาชีวศึกษาไทยในปัจจุบัน								
	1	2	3	4	5	6	7	8
3 ใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน พร้อมพัฒนาครู สร้างเครือข่าย		✓						✓
4 ผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีคุณภาพ	✓		✓					
5 เพิ่มหลักสูตร English program สื่อการสอนต่างประเทศ						✓		
ประเด็นสำคัญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ								
1 ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ		✓			✓			
2 งบประมาณตามความจำเป็น								✓
3 พัฒนาการบริหารงานบุคคล สร้างเครือข่าย		✓			✓			
4 สร้างความร่วมมือทุกภาคส่วน							✓	

โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปประเด็นสำคัญได้ 8 ด้านดังนี้ 1) มาตรฐานการอาชีวศึกษา 2) การบริหารจัดการ 3) คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษา 4) การจัดการเรียนการสอน 5) ครูผู้สอน 6) ค่านิยมการเรียนอาชีวศึกษา 7) ความร่วมมือ และ 8) การสนับสนุนของรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ The National Commission (1984) อ้างถึงใน Encyclopedia of Educational Research (1992) พบว่าปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาที่เป็นปัญหาให้ผู้วิจัยต่างสนใจและมีความจำเป็นในการทำการวิจัยซึ่งครอบคลุมการอาชีวศึกษาในทุกด้านและเนื่องจากการใช้ภาษาในแต่ละงานวิจัยและแต่ละแหล่งข้อมูลมีความแตกต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันและคล้ายกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ระบุศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อความเข้าใจในเนื้อหาและความหมายที่ตรงกันมีดังต่อไปนี้ 1) ด้านการประกันคุณภาพและมาตรฐาน (Standard and accountability) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่า มาตรฐานการอาชีวศึกษา 2) ด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Leadership) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่า การบริหารจัดการ 3) ด้านคุณภาพผู้เรียน (Quality of students) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่า คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษา 4) ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับหลักสูตร (Curriculum) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่า การจัดการเรียนการสอน 5) ด้านครูผู้สอน (Teachers) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่า ครูผู้สอน 6) ด้านทัศนคติการเรียนสายอาชีพ (Perception of vocational education) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่า ค่านิยมในการเรียนอาชีวศึกษา 7) ด้านสถานประกอบการ (Business) และความร่วมมือ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่า ด้านความร่วมมือ และ 8) ด้านการสนับสนุนของรัฐบาลในเรื่องความเสมอภาค (Equity) และการเข้าถึงการเรียนสายอาชีพ (Access) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่า การสนับสนุนของรัฐบาล และผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานการวิจัยรายงานการวิจัยในประเทศไทยเพิ่มเติมโดยใช้เกณฑ์การกำหนดปัจจัยจากการศึกษาของ The National Commission และพบว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาไทยมีหลายประเด็นย่อยดังนี้

มาตรฐานการอาชีวศึกษา

ด้านมาตรฐานการอาชีวศึกษาประกอบด้วยประเด็นย่อยคือ 1) มาตรฐานสมรรถนะแห่งชาติ 2) การประกันคุณภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริรักษ์ รัชชานติ (2544) ญูชรี เต็มเปี่ยม (2546) และ 3) คุณวุฒิวิชาชีพ

ด้านคุณลักษณะของผู้ที่สำเร็จการศึกษา

คุณลักษณะของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษากลายเป็นประเด็นที่มีความสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าผลผลิตของการอาชีวศึกษาสามารถสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานได้และเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยมีประเด็นย่อยคือ 1) ความสามารถทางทักษะวิชาชีพโดยมีงานวิจัย

สนับสนุน ดังนี้ กองนโยบายและแผนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ทัศนคติ (2545) สมรัก เปล่งปลั่ง (2545) สุทธิ เปาวิมาน (2545) นวลอนงค์ ธรรมเจริญ (2545) ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) และมานะ วาจาสัตย์ (2546) Bottoms and Copa (1983 อ้างถึงใน Encyclopedia of Educational Research, 1992) 2) ความรู้โดยมีงานวิจัยสนับสนุน ดังนี้ กองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ทัศนคติ (2545) สมรัก เปล่งปลั่ง (2545) สุทธิ เปาวิมาน (2545) และมานะ วาจาสัตย์ (2546) 3) ความสามารถทางเทคโนโลยีโดยมีงานวิจัยของ นวลอนงค์ ธรรมเจริญ (2545) สนับสนุน 4) ทักษะชีวิตโดยมีงานวิจัยสนับสนุน ดังนี้ สมรัก เปล่งปลั่ง (2545) สุทธิ เปาวิมาน (2545) พรเทพ พลับน้อม (2546) ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) Bottoms and Copa (1983 อ้างถึงใน Encyclopedia of Educational Research, 1992) 5) นิสยอุตสาหกรรมโดยมีงานวิจัยสนับสนุน ดังนี้ กองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ทัศนคติ (2545) สมรัก เปล่งปลั่ง (2545) ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) และมานะ วาจาสัตย์ (2546) Bottoms and Copa (1983 อ้างถึงใน Encyclopedia of Educational Research, 1992) 6) ความมีคุณธรรมจริยธรรม โดยงานวิจัยสนับสนุน ดังนี้ สมรัก เปล่งปลั่ง (2545) สุทธิ เปาวิมาน (2545) นวลอนงค์ ธรรมเจริญ (2545) พรเทพ พลับน้อม (2546) ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) และมานะ วาจาสัตย์ (2546) 7) ทักษะชีวิตที่ดีต่ออาชีพโดยมีงานวิจัยสนับสนุน ดังนี้ กองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ (2542) และมานะ วาจาสัตย์ (2546)

ด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านการจัดการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตร ขวัญเอียด (2546) และข้อมูลจาก กระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรมกีฬาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ ญี่ปุ่นหรือ MEXT (2010) พบว่าด้านการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยประเด็นย่อยคือ 1) หลักสูตรมีงานวิจัยสนับสนุน คือ งานวิจัยของ สมภพ สุวรรณรัฐ (2544) ชุมพล พงษ์กิจ (2545) พิทักษ์ เสมอพันธุ์ (2546) วิจิตร ขวัญเอียด (2546) จักรพันธุ์ ปัญจะสุวรรณ (2547) และน่านน้ำ บัวคล้าย (2546) 2) ความยืดหยุ่นมีงานวิจัยของสมภพ สุวรรณรัฐ (2544) พรเทพ พลับน้อม (2546) จักรพันธุ์ ปัญจะสุวรรณ (2547) สุรพงษ์ พูลอ้อม (2549) สนับสนุน 3) การบูรณาการมีงานวิจัยของ ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) Bottoms and Copa (1983 อ้างถึงใน Encyclopedia of Educational Research, 1992) สนับสนุน 4) เน้นการปฏิบัติซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) 5) ระบบทวิภาคี/ สหกิจสอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) วิจิตร ขวัญเอียด (2546) และจักรพันธุ์ ปัญจะสุวรรณ (2547) 6) การเทียบโอนประสบการณ์ 7) ความทันสมัยของเครื่องมือ และวัสดุโดยมีงานวิจัยของ ชุมพล พงษ์กิจ (2549) สุรพงษ์ พูลอ้อม (2545)

สนับสนุน 8) ความพร้อมของวัสดุสื่อการเรียนมิจานวิจัยสนับสนุนของ สมภพ สุวรรณรัฐ (2544) ชุมพล พงยากิจ (2545) สุรพงษ์ พูลอิม (2549) และ 9) การเรียนรู้ต่อเนื่องและตลอดชีวิต

ด้านครูผู้สอน

ด้านครูผู้สอนซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการวัฒนธรรมกีฬาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศญี่ปุ่น (Ministry of Education, Culture, Sport, Science and Technology) หรือ MEXT (2010) ประกอบด้วยประเด็นย่อยคือ 1) คุณลักษณะครู 2) ประสบการณ์วิชาชีพสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) วิจิตร ขวัญเอียด (2546) ปนัดดา บุญตา (2545) สุนัน จันทร โมลี (2544) 3) ทักษะในอาชีพครูมิจานวิจัยของ สุนัน จันทร โมลี (2544) สมบัติกลางกูร (2545) สนับสนุน 4) การพัฒนาครูสอดคล้องกับการวิจัยของชุมพล พงยากิจ (2545) ภัทรวัฒน์ วรรณคำ (2546) วิจิตร ขวัญเอียด (2546) ปนัดดา บุญตา (2545) และกฤษฎี เต็มเปี่ยม (2546)

ค่านิยมในการเรียนอาชีวศึกษา

โดยมิจานวิจัยของ วินัย แก่นจันทร์ (2546) ลดารัตน์ วัฒนสาครศิริ (2545) ยงยุทธ แล้ลมวงษ์ (2553) พรเทพ พลับน้อม (2546) สนับสนุนองค์ประกอบด้านค่านิยมในการเรียนสายอาชีพและโดยเฉพาะงานวิจัยของ สมบูรณ์ ต้นยะ (2542) พบว่าค่านิยมตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 คนเห็นความสำคัญของการเรียนหนังสือมากขึ้นการศึกษาของหญิงและชายไม่แตกต่างกัน คนนิยมเรียนสายสามัญมากกว่าสายอาชีพมีการยกย่องปริญญาบัตรหรือวุฒิบัตร

ความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ด้านความร่วมมือประกอบด้วยประเด็นย่อยคือ 1) หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ พรเทพ พลับน้อม (2546) วิจิตร ขวัญเอียด (2546) Verma (1999) สุนีย์ เจียดสังข์ (2546) นิพล พัฒนะ (2545) ดำรง ชื้อสัตย์ (2546) และมีผู้ให้ทัศนะสนับสนุนคือ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551) 2) การใช้ทรัพยากรร่วมกัน 3) การพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน Verma (1999) สุนีย์ เจียดสังข์ (2546) ดำรง ชื้อสัตย์ (2546) และมีผู้ให้ทัศนะสนับสนุน คือ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551) 4) ด้านการสนับสนุนเครื่องมือ 5) ตลาดแรงงานและการค้าเสรีและมีผู้ให้ทัศนะสนับสนุน คือ ชินวรรณ บุญเกียรติ (2553)

การสนับสนุนของรัฐบาล

การสนับสนุนของรัฐบาลประกอบด้วยประเด็นย่อยซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Mahes C. Verma (1999) คือ 1) ด้านงบประมาณซึ่ง Charles A. Prosser ผู้ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าพ่อการอาชีวศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา อ้างถึงใน กฤษมณต์ วัฒนานรงค์ (2009) ให้ทัศนะว่าหากรัฐบาล

ไม่ให้การสนับสนุนงบประมาณก็ไม่ควรมีการจัดการเรียนการสอนสายอาชีพ 2) ด้านนโยบายมีผู้ให้
ทัศนะสนับสนุน คือ ชินวรณ บุญเกียรติ (2553) 3) โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กรอบประเด็นสำคัญทั้ง 8 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) มาตรฐานการอาชีวศึกษา
2) การบริหารจัดการ 3) คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษา 4) การจัดการเรียนการสอน 5) ครูผู้สอน
6) ค่านิยมการเรียนอาชีวศึกษา 7) ความร่วมมือ และ 8) การสนับสนุนของรัฐบาล เป็นกรอบ
ในการทบทวนเอกสารในบริบทการอาชีวศึกษาต่อไป

การอาชีวศึกษาไทย

มาตรฐานการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) กำหนดยุทธศาสตร์การอาชีวศึกษา
โดยเน้นการผลิตกำลังคนให้มีคุณภาพมาตรฐานมีเส้นทางอาชีพที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนขีดความสามารถ
ในการแข่งขันของประเทศ ตลอดจนให้มีการรับรองสมรรถนะของบุคคลในการประกอบอาชีพ
โดยมีกลยุทธ์ คือ ส่งเสริมการประกันคุณภาพสถานศึกษาและพัฒนาสถานศึกษาและสถาบัน
การอาชีวศึกษาให้ได้มาตรฐานมีความเป็นเลิศทางวิชาชีพ

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2552) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
การอาชีวศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยคือการพัฒนาผู้เรียนสถานศึกษาแหล่งเรียนรู้
สภาพแวดล้อม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้จัดทำสรุปข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา
ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย
พัฒนารอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ (National qualification framework) เพื่อการรับรอง
สมรรถนะความรู้ความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาในทุกระดับและประเภทการศึกษา
โดยเฉพาะคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational qualification) เพื่อรับรองสมรรถนะความรู้ความสามารถ
ในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานอาชีพ และตามความต้องการของผู้จ้างงานและพัฒนาหลักสูตรฐาน
สมรรถนะระบบการจ้างงาน และกำหนดเงินเดือนค่าตอบแทนตามสมรรถนะเพื่อจูงใจผู้เรียน
อาชีวศึกษามากขึ้น

จรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์ (2552) ให้ทัศนะเกี่ยวกับมาตรฐานการอาชีวศึกษาว่าต้องมี
การจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาหรือ TQF สำหรับการศึกษาในอนาคตโดยกำหนด
เป้าหมายว่าสถาบันการศึกษาที่จะเกิดขึ้นนั้นจะต้องผลิตนักศึกษาให้ได้คุณภาพหรือผลิต
บัณฑิตในในอุดมคติเพื่อออกไปปรับใช้สังคมอย่างมีประสิทธิภาพดังนั้นจึงผลักดันการจัดตั้งและ
จัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพให้เกิดขึ้นให้ได้เพื่อจะได้เทียบโอนสมรรถนะผู้ที่ปฏิบัติงาน

และมีความเชี่ยวชาญในด้านอาชีพต่าง ๆ แต่ไม่มีคุณวุฒิทางการศึกษาให้ได้รับค่าตอบแทนและได้รับการยอมรับในวิชาชีพมากขึ้นรวมถึงสามารถเทียบโอนผู้ที่มีวุฒิการศึกษา แต่มีความสามารถมากกว่าวุฒิที่มีอยู่ให้ได้รับค่าตอบแทนในอัตราที่สูงขึ้น

เจลิยว อยู่สัมารักษ์ (2552) ให้ทัศนะเกี่ยวกับมาตรฐานการอาชีวศึกษาว่าต้องจัดทำคุณวุฒิวิชาชีพนักศึกษาสำเร็จการศึกษาต้องมีการรับรองสมรรถนะซึ่งคล้ายกับ “ใบรับรอง” ที่จะกำหนดชัดเจนว่านักศึกษาคนนี้มีทักษะหรือความพิเศษด้านใด โดยจะแบ่งเป็นระดับ ๆ จนถึงขั้นสูง ซึ่งจะส่งผลให้นักศึกษามีเงินเดือนที่สูงกว่านักศึกษาที่จบการศึกษาในระดับใกล้เคียงแต่มีทักษะหรือมีความเชี่ยวชาญวิชาชีพที่ดำเนินการสร้างระบบคุณวุฒิวิชาชีพโดยการหารือกับภาคเอกชนอย่างชัดเจนว่าระดับคุณวุฒิวิชาชีพระดับใดควรจะได้รับเงินเดือนเท่าใดโดยต้องเร่งรัดจัดทำมาตรฐานการอาชีวศึกษาหรือ TVQ เพื่อจะนำไปกำหนดเป็นฐานสมรรถนะจัดทำหลักสูตรตำราและสื่อการเรียนการสอนร่วมกันในทุกส่วนฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

สิริรักษ์ รัฐสุคนดิ (2552) ให้ทัศนะเกี่ยวกับมาตรฐานและคุณภาพการจัด การศึกษาของการจัดการอาชีวศึกษาโดยควรแบ่งเป็นเรื่องมาตรฐานการศึกษาของชาติมาตรฐานการอาชีวศึกษาและกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ

การบริหารจัดการ

การอาชีวศึกษาในระบบ โรงเรียนในปัจจุบันของกระทรวงศึกษาธิการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจโดยดำเนินการในส่วนราชการ 3 หน่วยงาน คือ สำนักงานปลัดกระทรวง (ในส่วนสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษานขั้นพื้นฐาน (ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงมีอำนาจหน้าที่เป็นหน่วยงานในการส่งเสริมและประสานงานการอาชีวศึกษาเอกชนและดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาเอกชนเสนอนโยบายยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการอาชีวศึกษาเอกชน กำหนดกฎระเบียบและเกณฑ์มาตรฐานกลางในการจัดการอาชีวศึกษา เอกชนรวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ การประกันคุณภาพการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงคุณภาพการอาชีวศึกษาเอกชนดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนทางการอาชีวศึกษาเอกชนการอุดหนุนการอาชีวศึกษาเอกชน การคุ้มครองการทำงานสิทธิประโยชน์ของครูบุคลากรทางการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาเอกชนเป็นศูนย์ส่งเสริมสนับสนุนข้อมูล และทะเบียนกลางทางการอาชีวศึกษาเอกชน ตลอดจนติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการอาชีวศึกษาเอกชนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษานขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาดังนั้นสถานศึกษาเอกชนที่จัดการเรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานซึ่งในที่นี้รวมถึงหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรประกาศนียบัตร

วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในเขตพื้นที่การศึกษาใดจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานั้นในการประสานงานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาอาชีวศึกษานั้นด้วยซึ่งเป็นไปตามระเบียบบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาตามกฎกระทรวง (2551) แบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2551 กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีภารกิจเกี่ยวกับการจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพโดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพโดยมีอำนาจหน้าที่หลัก ดังต่อไปนี้ 1) จัดทำข้อเสนอนโยบายแผนพัฒนามาตรฐานและหลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับ 2) ดำเนินการและประสานงานเกี่ยวกับมาตรฐานอาชีวศึกษาและวิชาชีพ 3) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดงบประมาณและสนับสนุนทรัพยากร 4) พัฒนาบุคลากรของอาชีวศึกษา 5) ส่งเสริมประสานงานการจัดการอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชนรวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และรูปแบบความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นและสถานประกอบการ 6) ติดตามประเมินผลและรายงานผลการจัดการอาชีวศึกษาของรัฐและเอกชน 7) จัดระบบส่งเสริมและประสานงานเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศและการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ 8) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและดำเนินการตามที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษามอบหมาย 9) ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษาหรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมายและกำหนดการบริหารจัดการสู่สถานศึกษาและสถาบัน

การบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจของการอาชีวศึกษาสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาพุทธศักราช 2552 มาตรา 10 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 6 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องคำนึงถึง 1) การมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติโดยมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่สถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถาบัน 2) การศึกษาในด้านวิชาชีพสำหรับประชาชนวัยเรียนและวัยทำงานตามความถนัดและความสนใจอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องจนถึงระดับปริญญาตรี

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2552) ได้ให้ทัศนะว่าคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ และคุณภาพของระบบการบริหารจัดการมุ่งเน้นการกระจายอำนาจในรูปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองชุมชนและภาคเอกชนมีการจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพแห่งชาติเพื่อเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพประเมินและให้การรับรองสมรรถนะวิชาชีพตามเกณฑ์มาตรฐานโดยเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดการตื่นตัวยิ่งขึ้นว่าผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาไม่ได้อยู่ที่ใบปริญญาแต่อยู่ที่ตัวทักษะอยู่ที่ตัวความรู้และทักษะผู้จบการศึกษาหรือผ่านการศึกษานำไปใช้ได้จริง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้จัดทำสรุปข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ได้มีมาตรการต่าง ๆ รองรับคือการจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนากลุ่มจังหวัดและจัดหลักสูตรอาชีวศึกษาระดับต้น (ปวช. 3 ปี) ระดับกลาง (ปวส. 2 ปี) และระดับเทคโนโลยีเฉพาะทาง (ปริญญาตรี 2 - 3 ปี) ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันเพื่อผลิตกำลังคนตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเน้นความร่วมมือกับสถานประกอบการ

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ (2553) ได้ให้ทัศนะการจัดตั้งสถาบันอาชีวศึกษาตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการว่าคณะกรรมการอาชีวศึกษาได้ให้ความเห็นชอบในการจัดตั้งสถาบันอาชีวศึกษา 19 แห่งในเขตพื้นที่พัฒนากลุ่มจังหวัดโดยวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาทั้ง 19 สถาบันของรัฐบาลนั้นก็เพื่อการกระจายอำนาจการบริหารสถานศึกษาจากส่วนกลางไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ดังนั้นการพิจารณาเปิดสถาบันอาชีวศึกษาควรพิจารณาตามความพร้อมและความจำเป็นและต้องพิจารณาถึงความต้องการของตลาดแรงงาน โดยให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลซึ่งต้องการจะกระจายอำนาจการบริหารและการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่าในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน และต้องการให้ภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนาากำลังคนที่มีคุณภาพป้อนตลาดแรงงานการเปิดสถาบันอาชีวศึกษาจึงควรเปิดหลักสูตรปริญญาตรีเทคโนโลยีสายปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสำหรับกำลังคนระดับกลาง (ช่างเทคนิค) ให้มาศึกษาต่อยอด 2-3 ปี และหลักสูตรของสถาบันอาชีวศึกษานั้นจะต้องเน้นปฏิบัติดังนั้นผู้ที่เข้ามามีเรียนปริญญาตรีสาขาเทคโนโลยีปฏิบัติการได้จะต้องจบมาจากระดับปวส. หรือเป็นหลักสูตร 2-2 ปี รับจากผู้จบ ปวช. มาเรียน ปวส. 2 ปี และรับ ปวส. มาเรียน ป.ตรี อีก 2 ปี สำหรับการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาตรีเทคโนโลยีสายปฏิบัติการรอบค่าควรจะได้รับเฉพาะช่างเทคนิคหรือผู้จบปวส. ที่มีประสบการณ์การทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี เข้ามาเรียนภาคค่ำเพื่อเพิ่มความชำนาญเฉพาะด้านสถาบันอาชีวศึกษาควรจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของสหกิจศึกษา (Co-operative education) หรือระบบเรียนในโรงงานทั้งหลักสูตร (In - plant training) ทั้งนี้รัฐบาลต้องเข้าร่วมกับภาคเอกชนขับเคลื่อนการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยีให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพทั้งสถานศึกษาภาครัฐและภาคเอกชนการวางแผนและพัฒนาครูอาจารย์และบุคลากรอาชีวศึกษาต้องรีบทำ

เฉลิม อยู่บำรุง (2552) ผลักดันการจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาโดยการที่สถาบันการอาชีวศึกษาจะเปิดสอนปริญญาตรีจะต้องเน้นทางสายวิชาชีพสายปฏิบัติการและคนที่จะมาเรียนได้จะต้องเรียนเริ่มตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ไม่ควรจะรับนักเรียนจากที่สำเร็จการศึกษายาสามัญเข้ามาศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษา

คุณลักษณะผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) พบว่าวิสัยทัศน์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาคือการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสังคมระดับประเทศและภูมิภาคอาเซียนโดยมียุทธศาสตร์ในการการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะผู้เรียนมีกลยุทธ์หลักในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพสร้างเสริมประสบการณ์วิชาชีพปลูกจิตอาสาด้วยการบริการสังคมส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศสื่อนวัตกรรมมาใช้ในการเรียนการสอนเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้ประกอบการซึ่งสอดคล้องกับการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาพุทธศักราช 2552 มาตรา 6 ที่ว่าการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องเป็นจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีรวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานโดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้

พระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2552) ได้ทรงให้ทัศนะผู้สำเร็จการศึกษาว่าในโลกของการทำงานต้องการคนทำงานที่มีทักษะการเรียนรู้และการทำงานที่สูงขึ้นและดียิ่งขึ้นกว่าเดิมและปัจจุบันนี้มีสารสนเทศและความรู้มากมายโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทรงพลังดังนั้นการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการทำงานจึงควรเป็นวิธีการจัดการทางด้านอาชีวศึกษาที่เด็กรุ่นใหม่สนใจลำพังการไปโรงเรียนเพื่อรับการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาแก่นักเรียนอาจไม่มีความจำเป็นมากเท่ากับแต่ก่อนครูต้องสอนนักเรียนให้มีความรู้และรู้จักแบ่งปันให้มากขึ้นในโลกที่เต็มไปด้วยความแตกแยกและความขัดแย้ง หากมนุษย์มีแต่หาความสุขใส่ตนมากจนเกินกำลังและพึงพาทนออกมากจนเกินไปก็จะทำให้มีการใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัดอย่างแน่นอนและยังผลให้ผู้อื่นไม่มีโอกาสใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นการอาชีวศึกษาจึงควรปลูกฝังเรื่อง“ความรู้จักพอ”ความสุขจากภายในและความปิติจากการให้เพื่อทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้จัดทำสรุปข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ว่าคุณลักษณะของคนไทยยุคใหม่หรือคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาต้องสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองรักการอ่านและมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสามารถในการสื่อสารสามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีจิตสาธารณะมี

ระเบียบวินัยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมสามารถทำงานเป็นกลุ่มมีศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมจิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทยซึ่งผู้วิจัยพบว่าจากสรุปข้อเสนอการปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) นี้สอดคล้องกับเอกสารกรอบทิศทางการพัฒนา การศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ที่สอดคล้อง กับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559) ฉบับสรุป (2551) ซึ่งเป็นแผนระยะยาวภายใต้ บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ขององค์กรทางการศึกษาทั้งในระดับกระทรวงระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษาที่เน้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอภัยภูเบศรฯ กลาง บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีรู้จักประมาณอย่างมีเหตุผลมีความรอบรู้เท่าทันโลกเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตโดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาโดยมีวัตถุประสงค์และแนวนโยบาย ในการพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลพัฒนาทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อผู้เรียนปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรมคุณธรรมค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์พัฒนากำลังคน ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขันประกอบกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทยมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and happiness society)” คนไทยมีคุณธรรมนำ ความรู้รอบรู้เท่าทันโลกครอบคลุมรอบอุ่มชุมชนเข้มแข็งสังคมสันติสุขเศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพและเป็นธรรมสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืนอยู่ภายใต้ระบบบริหาร จัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาลดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรีการพัฒนาทั้งทางร่างกายจิตใจความรู้ความสามารถทักษะ การประกอบอาชีพ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้าง ศักยภาพให้ตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัวชุมชนและสังคมไทย

Grannall (2552) ผู้เชี่ยวชาญอาวุโสส่วนงานการพัฒนาทักษะสำหรับภาคพื้นเอเชีย แปซิฟิกขององค์การแรงงานนานาชาติ (International Labor Organization) ได้ให้ทัศนะในงาน สัมมนาการอาชีวศึกษาไทยในปี 2030 ว่าการจัดการเรียนการสอนทางด้านการอาชีวศึกษา ในอนาคตต้องผลิตแรงงานที่สามารถสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานได้โดยต้องพยายาม แก้ไขปัญหาคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาที่เกี่ยวกับ “Skill mismatch” หรือทักษะความสามารถ ทางอาชีพที่ไม่สอดคล้องกับภาระงานที่สถานประกอบการต้องการพร้อมกันนั้นการอาชีวศึกษา ควรกำหนดทักษะอาชีพหลักที่สถานประกอบการต้องการสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานให้แก่ นักเรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้รายงานว่าภาคอุตสาหกรรมต้องการให้สถานอาชีวศึกษาทำการฝึกและพัฒนาผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาด้านงานฝีมือมากขึ้น โดยเน้นความมีระเบียบวินัยความอดทนขยันสุจริตงานความรับผิดชอบรวมทั้งมีทักษะและความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ

ธีรวิทย์ บุญยโสภณ (2553) ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาว่าให้เน้นการผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพในระดับที่สามารถออกไปประกอบอาชีพอิสระได้หรือเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) มากกว่าให้ไปเป็นลูกจ้างตลอดชีวิต

ศรีวิการ์ เมฆธวัชชัยกุล (2552) ได้ให้ทัศนะว่าการอาชีวศึกษาต้องผลิตผู้สำเร็จการศึกษาให้มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการภายใต้กระแสความต้องการของตลาดอาเซียน และเพื่อการรองรับผลกระทบจากการเปิดตลาดเสรีการค้าและผลิตผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับสมรรถนะของประชาคมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพื่อให้ประชาชนในประชาคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการมีรายได้จากการประกอบอาชีพ โดยสมรรถนะที่สำคัญได้แก่ทักษะด้านการสื่อสาร เช่น ภาษาอังกฤษภาษาเพื่อนบ้าน ทักษะด้านการคิด ทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมไปถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนอกเหนือจากทักษะความรู้ทางอาชีพ คือ การรู้จักแบ่งปันการมีจิตอาสา การรู้จักประนีประนอมและการเรียนรู้ศาสนาที่หลากหลาย

จรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ (2552) ให้ทัศนะว่าผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาต้องมีความเป็นเลิศทางวิชาการในสาขาวิชาที่เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้มีทักษะของความเป็นผู้นำผู้ตามและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้ทันกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานประกอบการและตลาดแรงงานต้องการ

มังกร หริรักษ์ (2550) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมตามความต้องการของสถานประกอบการทั้งในปัจจุบันและในอนาคต และได้สรุปผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบด้านความมีวินัยในตนเองด้านความผูกพันหรือความมีน้ำใจด้านมนุษยสัมพันธ์และด้านความรู้และทักษะวิชาชีพ นอกจากนี้ยังได้นำผลการวิจัยดังกล่าวสรุปออกมาเป็นแนวทางการดำเนินงานในสถานศึกษา เพื่อให้ครูใช้เป็นคู่มือเพื่อสร้างคนดีดังนี้ในด้านความรับผิดชอบนั้นกำหนดไว้เป็น 5 เรื่อง ได้แก่ มีความละเอียดรอบคอบในการทำงานไม่ละทิ้งหน้าที่ มีความตั้งใจทำงานในหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย และติดตามสนใจงานที่ได้รับมอบหมาย ด้านความมีวินัยในตนเองกำหนดไว้ 5 เรื่อง ได้แก่ ไม่ทุจริตต่อหน้าที่เพื่อหาประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ตั้งใจในการทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและคำสั่งอย่างเคร่งครัดมีมานะบากบั่นและแต่งกายถูกต้องตามระเบียบด้านความสุภาพหรือความมีน้ำใจกำหนดไว้ 3 เรื่อง ได้แก่ ทักษะหน้าที่ที่ต้องงานและองค์ประกอบหรือรูปร่างที่จะให้ความร่วมมือและช่วยเหลืองานเสนอความคิดและเหตุผลที่เป็นประโยชน์ต่องานด้านมนุษยสัมพันธ์กำหนดไว้ 3 เรื่อง ได้แก่ ให้ความร่วมมือและเต็มใจทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดียอมรับฟังคำแนะนำคำเตือนของผู้อื่นได้เมื่อทำงานบกพร่องและผิดพลาดรู้จักปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสมและด้านความรู้และทักษะวิชาชีพกำหนดไว้ 2 เรื่อง ได้แก่ ความปลอดภัยในการฝึกงานปฏิบัติงานและจัดกิจกรรมการบำรุงรักษาเครื่องมือและเครื่องจักร

วิสุทธิ จิราธิยุต (2552) ได้ให้ทัศนะเพื่อการแข่งขันได้ในตลาดแรงงานโลกนั้น ความคาดหวังทางด้านทักษะอาชีพของสถานประกอบการต่อแรงงานในอนาคตที่จะรับเข้าทำงานหรือลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาสายอาชีพที่สถานประกอบการต้องการคือ 1) ทักษะที่ดีเช่นความซื่อสัตย์ความรับผิดชอบแรงจูงใจที่จะทำงานและทำให้สำเร็จคิดเชิงบวกความเป็นประชาธิปไตยไม่เป็นพลังเงียบมีคุณธรรมและมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ความสามารถหลักเช่นความสามารถทางการตัดสินใจความสามารถในการแก้ปัญหาความเป็นทีมความพึงพอใจและความสามารถในการเรียนรู้ความสามารถทางด้าน ICT ความสามารถในการพูดอ่านเขียนการนำเสนอการต่อรอง 3) ความสามารถในการทำงานเช่นความรู้เกี่ยวกับงานทักษะอาชีพและการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่องทัศนคติที่ดีต่อการทำงานไม่ว่าจะเป็นนิสัยอุตสาหกรรมความมีวินัยปฏิบัติงานเชิงรุกนิสัยมุ่งมั่นคุณภาพของงานมีความยืดหยุ่นและรู้จักประยุกต์ 4) ความสามารถทางการบริหารเช่นการบริหารโครงการการบริหารทรัพยากรและการบริหารความเป็นตัวของตัวเองซึ่งสรุปได้ว่าจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกแรงงานทำให้การจัดการการอาชีวศึกษาต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก

เฉลียว อยู่สีมารักษ์ (2552) ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาว่าการสร้างนักเทคโนโลยีสายปฏิบัติการหรือนักศึกษาอาชีวศึกษาพันธุ์ใหม่ที่มีทักษะวิชาชีพผ่านการกลั่นกรองจากการดำเนินงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยการสร้างนักศึกษาอาชีวศึกษาสายพันธุ์ใหม่เป็นทิศทางใหม่ที่จะสร้างนักศึกษาที่ยึดโยงกับขีดความสามารถและทักษะที่แท้จริงของนักศึกษาทั้งนี้เพื่อแก้ไข “จุดบอด” ที่มักถูกมองว่านักศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้แต่ทักษะยังไม่สามารถแข่งขันหรือเป็นที่สนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานได้ดังนั้นต้องมีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนซึ่งหมายความว่าต่อไปหากใครไม่ได้สนใจหรือไม่ได้ต้องการเรียนด้านอาชีวศึกษาจริง ๆ ก็ไม่ควรตัดสินใจมาเรียนเพื่อจะได้ไม่มีปัญหาการออกกลางคันหรือถูกให้ออกเนื่องจากผลการเรียนไม่ถึงเกณฑ์ซึ่งทำให้รัฐต้องสูญเสียทรัพยากร

สิริรักษ์ รัฐสุคนธ์ (2552) ให้ทัศนะว่าเป้าหมายการอาชีวศึกษานั้นเพื่อการผลิตกำลังคนช่างฝีมือช่างเทคนิคและนักเทคโนโลยีมีปริมาณและคุณภาพในการผลิตและบริการสอดคล้องกับความต้องการและยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ปฏิบัติงานและผู้ประกอบอาชีพอิสระ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ให้ทัศนะว่าปัญหาด้านแรงงานจะเป็นปัญหาใหญ่สำหรับสังคมไทยในสองทศวรรษหน้าเพราะเมื่อเกิดการแทนที่แรงงานด้วยเครื่องจักรและเทคโนโลยีระดับสูงในภาคอุตสาหกรรมและการใช้เครื่องมือสื่อสารและอุปกรณ์สำนักงานที่ทันสมัยในสำนักงานการเก็บข้อมูลและการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์การทำงานจะถูกถ่ายทอดด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปแทนผู้เชี่ยวชาญและพนักงานในระบบนอกจากนั้นการผลิตของไทยจำเป็นต้องหนีไปสู่การผลิตที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อให้การผลิตสามารถแข่งขันกับประเทศที่มีค่าแรงต่ำกว่าจึงต้องการแรงงานที่มีทักษะฝีมือที่สูงกว่าแรงงานไร้ฝีมือราคาถูกในอนาคตการเปิดเสรีทางการค้าทำให้แรงงานที่ไม่มีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศไม่เป็นที่ต้องการของภาคธุรกิจมากขึ้นเรื่อย ๆ การยกระดับแรงงานโดยการให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นในอนาคตให้กับแรงงานที่มีฐานความรู้ระดับประถมศึกษาลงมาได้นั้นกระทำได้อ่อนช้อยยากการแข่งขันทางการค้าอย่างรุนแรงเป็นตัวอย่างให้เกิดความต้องการแรงงานที่มีคุณภาพฝีมือในขณะที่เยาวชนส่วนใหญ่ยังเป็นแรงงานไร้ฝีมือจึงเกิดความจำเป็นที่เยาวชนจะต้องรีบพัฒนาฝีมือแรงงานประกอบกับแนวโน้มของคนในสังคมที่มีประสิทธิภาพคือสมาชิกในสังคมมีลักษณะชีวิตที่เอื้อต่อความสำเร็จของประเทศทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่น คนทำงานสามารถสร้างผลผลิต (Productivity) หรือเกิดประสิทธิภาพในงานเทียบเท่ากับประชาชนที่มีคุณภาพสูงสุดของประเทศอื่น ๆ ในโลกซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546)

จากการวิจัย เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) สามารถสรุปคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาในอนาคตที่สอดคล้องกับภาพอนาคตของประเทศไทยได้ 5 มิติอัน ได้แก่ 1) มิติด้านร่างกาย 2) มิติด้านจิตใจ 3) มิติด้านความรู้ 4) มิติด้านทักษะความสามารถ และ 5) มิติด้านลักษณะชีวิตโดยมิติที่ 4 ทักษะความสามารถทางด้านอาชีพจะเป็นมิติที่เกี่ยวข้องและสำคัญโดยตรงกับภาพอนาคตของการอาชีวศึกษาไทยในอนาคตมากที่สุดรองลงมาคือมิติที่ 4 และในแต่ละมิติมีรายละเอียดดังนี้มิติด้านร่างกายจะกล่าวถึงลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ในมิติร่างกาย ได้แก่ 1) พัฒนาการด้านร่างกายเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย 2) พัฒนาการด้านสติปัญญาเจริญเติบโต

อย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัยและ 3) มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ไม่เจ็บป่วยง่ายมีจิตด้านจิตใจซึ่งเป็นมิติที่สำคัญเพราะไม่เพียงแต่ด้านร่างกายเท่านั้นคนไทย ในอนาคตควรได้รับการเสริมสร้างคุณลักษณะในมิติด้านจิตใจอย่างเหมาะสมด้วยอันได้แก่

- 1) เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเองเป็นอย่างดี 2) เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี 3) เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจสถานการณ์สภาพแวดล้อมภายนอกต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

มิติด้านความรู้คนไทยต้อง 1) รู้อย่างลึกซึ้งถึงแก่นสาระของวิชา 2) รู้รอบด้านเชิงสหวิทยาการ 3) รู้ไกลไปถึงอนาคตและในมิติด้านทักษะความสามารถทักษะที่สำคัญคือ 1) ทักษะด้านการคิด 2) ทักษะด้านการสื่อสาร 3) ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ 4) ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ 5) ทักษะทางสังคม 6) ทักษะการอาชีพ 7) ทักษะทางสุนทรียะ 8) ทักษะการจัดการและ

มิติสุดท้ายคือมิติด้านลักษณะชีวิต ซึ่งหมายถึงสิ่งที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่สิ่งที่อยู่ภายในคนเช่นปรัชญาความคิดทัศนคติอุปนิสัยและสิ่งที่แสดงออกภายนอกเป็นพฤติกรรมนั้นคือ 1) ขยันอดทนและทุ่มเททำงานหนัก 2) มีระเบียบวินัย 3) ความซื่อสัตย์ 4) มีวิสัยทัศน์ 5) ทำสิ่งต่าง ๆ อย่างดีเลิศ 6) รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7) มีจิตสำนึกประชาธิปไตย 8) เห็นคุณค่าเอกลักษณ์ของความเป็นไทย 9) มีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม และ 10) ประหยัดอดออม

การจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาเอกสารสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) พบว่า สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) มีการบริหารจัดการอาชีวศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติ การอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ในการจัดบริการการศึกษาวิชาชีพแก่นักเรียนนักศึกษาโดยแบ่งกลุ่ม สายวิชาชีพที่ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 9 ประเภทวิชา คือ 1) ประเภทวิชา อุตสาหกรรม 2) ประเภทวิชาศิลปกรรม 3) ประเภทวิชาเกษตรกรรม 4) ประเภทวิชาพาณิชยกรรม 5) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 6) ประเภทวิชาเกษตรกรรม 7) ประเภทวิชาประมง 8) ประเภทวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ และ 9) ประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและ ในแต่ละประเภทวิชาจะแบ่งออกเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ ออกไปอีกหลายสาขาตามความต้องการ เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความชอบความถนัดความเหมาะสมของแต่ละบุคคลให้เป็นการเรียน อย่างมีความสุขและมีตั้งแต่หลักสูตรระดับฝึกอบรบระยะสั้นระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ไปจนถึงระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือ สายปฏิบัติการโดยพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 9 กำหนดให้ การจัดการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดตามหลักสูตรที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษา กำหนดประกอบด้วยหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คือหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพ

ระดับฝีมือ (Skill) รับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 3 ปีเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คือหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพระดับเทคนิค (Technician) รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปวช. เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 2 ปีได้รับวุฒิระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหลักสูตรปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการคือหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพระดับเทคโนโลยี (Technology) รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปวช. หรือเทียบเท่าเข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 4 ปีและรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. หรือ ปวท. เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 2 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการและหลักสูตรอื่น ๆ จะเป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นพิเศษเฉพาะพื้นที่เฉพาะสาขาหรือวิธีการพิเศษเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มที่มีอยู่ในประเทศให้เ็นไปอย่างกว้างขวางทั่วถึงเอื้ออำนวยและง่ายต่อการเข้าถึงดังนี้

หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่จัดบริการวิชาชีพแก่นักเรียนนักศึกษาประชาชนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพระดับกึ่งฝีมือจนถึงระดับฝีมือ (Semi-skill) อาทิเช่น 1) หลักสูตรระยะสั้น 225 ชั่วโมง 2) หลักสูตรระยะสั้นหลากหลายตั้งแต่ 6 ชั่วโมงขึ้นไป 3) หลักสูตรเสริมวิชาชีพมัธยมประกอบด้วยหลักสูตร 9+1 หมายถึงหลักสูตรที่จัดฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้มีทักษะประกอบอาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพและหลักสูตร 12+1 จัดฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้มีทักษะประกอบอาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพ 4) หลักสูตรภายใต้โครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) เป็นหลักสูตรพิเศษที่จัดขึ้นเพื่อเกษตรกรที่กำลังประกอบอาชีพด้านการเกษตรได้ยกระดับการศึกษาพัฒนาศักยภาพส่วนตนให้สูงขึ้น โดยการเรียนรู้ไปพร้อมกับทำอาชีพไปด้วยเป็นหลักสูตรพิเศษที่จัดบริการอย่างยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยการเข้าถึงการศึกษาวิชาชีพเกษตรแก่ประชาชนเปิดสอนเฉพาะในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี

5) หลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) คือหลักสูตรการผลิตครูด้านวิชาชีพระดับเทียบเท่าปริญญาตรีรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. เข้าศึกษาต่อเป็นเวลา 2 ปีเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) ได้กำหนดยุทธศาสตร์

ในการขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาด้านวิชาชีพที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีจุดมุ่งหมายให้ครอบคลุมประชาชนทุกเพศทุกวัยและกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็กเยาวชนวัยแรงงานสตรีผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ยากไร้ด้อยโอกาสคนพิการผู้ห่างไกลทุรกันดาร และชนกลุ่มน้อยมีกลยุทธ์คือส่งเสริมและพัฒนาการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพด้วยรูปแบบที่หลากหลายทั้งการเรียน

ในระบบการเรียนนอกระบบและการเรียนในระบบทวิภาคีและกำหนดยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อให้การอาชีวศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมทางวิชาชีพการเชื่อมโยงการวิจัยกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพมีกลไกนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริงมีกลยุทธ์การวิจัยเพื่อตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการและส่งเสริมการนำองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปใช้พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการและการเรียนการสอน

จากภารกิจหลักของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในการจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนระดับกึ่งฝีมือระดับฝีมือระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีโดยคำนึงถึงคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาชีพสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตอบสนองความต้องการแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระจึงได้จัดหลักสูตรทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงคือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือ ปวช. รับผู้จบมัธยมศึกษาตอนต้นหรือ ม.3 หรือเทียบเท่าหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือ ปวส. รับผู้จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่าและการเรียนการสอนตามหลักสูตรการอาชีวศึกษาผู้เรียนสามารถลงทะเบียนเรียนได้ทุกวิธีเรียนที่กำหนดและนำผลการเรียนแต่ละวิธีมาประเมินผลร่วมกันได้สามารถถ่ายโอนผลการเรียนและขอเทียบความรู้และประสบการณ์ได้การจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติจริงโดยสามารถนำรายวิชาไปจัดฝึกในสถานประกอบการได้ไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน ในปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ให้แบ่งเป็น 2 ภาคเรียนปกติภาคเรียนละ 20 สัปดาห์โดยมีเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิตตามที่กำหนดและสถานศึกษาอาจเปิดสอนภาคเรียนฤดูร้อนได้อีกตามสมควรประมาณ 5 สัปดาห์ การเรียนในชั้นเรียนให้สถานศึกษาเปิดทำการเรียนการสอนไม่น้อยกว่า สัปดาห์ละ 5 วันคาบละ 60 นาที รายวิชาที่นำไปฝึกงานในสถานประกอบการกำหนดเวลาในการฝึกปฏิบัติงานไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมงหรือ 1 ภาคเรียน และการฝึกอาชีพในระบบทวิภาคีใช้เวลาฝึกไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมงมีค่า 1 หน่วยกิต

การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวสอดคล้องกับการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาพุทธศักราช 2552 ในมาตรา 8 ที่ว่ามีการกำหนดการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดได้โดยรูปแบบดังต่อไปนี้ 1) การศึกษาในระบบเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เน้นการศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันเป็นหลักโดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายวิธีการศึกษาหลักสูตรระยะเวลาการวัดและการประเมินผลที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน 2) การศึกษานอกระบบเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบวิธีการศึกษาระยะเวลาการวัดและการประเมินผลที่เป็นเงื่อนไข

ของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม 3) การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษา อาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนการวัดและการประเมินผลโดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนากำลังคนสถานศึกษาอาชีวศึกษา หรือสถาบันสามารถจัดการศึกษาตามวาระหนึ่งในหลายรูปแบบรวมกันก็ได้ทั้งนี้สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันนั้นต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ

จากพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2552) ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการทำงานว่าเด็กรุ่นใหม่อาจศึกษาเล่าเรียนและทำงานในรูปแบบที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน ๆ การศึกษาและการทำงานนั้นอาจจะต้องเกิดควบคู่กันไปมากกว่าจะเกิดต่อเนื่องเป็นเส้นตรงอย่างในอดีตแต่ละคนอาจจะต้องได้รับการฝึกฝนบ่อยครั้งยิ่งขึ้น เพราะอาจจะต้องประกอบอาชีพเกินกว่าหนึ่งอาชีพดังนั้นการศึกษาเพื่ออาชีพจึงควรรวมถึงการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ในการทำงานรวมทั้งการปรับตนสำหรับงานใหม่ด้วยลักษณะนิสัยของมนุษย์นั้นจะพัฒนาได้ดีที่สุดก็โดยอาศัยการฝึกปฏิบัติในชีวิตจริงดังนั้นการบูรณาการการทำงานกับการเรียนรู้จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่พระองค์ท่านใช้อยู่เสมอมาในการให้การศึกษาแก่นักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่อยู่ในสภาพด้อยโอกาส

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้จัดทำสรุปข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552- 2561) ด้านการจัดการศึกษาและเรียนรู้อาชีวศึกษาว่าให้เน้นการปฏิบัติในสัดส่วนมากกว่าทฤษฎีและการเรียนรู้งานอาชีพขยายการศึกษาระบบทวิภาคีสหกิจศึกษาและการฝึกงานให้มากขึ้นรวมทั้งส่งเสริมการทำงานระหว่างเรียนการพัฒนากระบวนวิธีสอนหน่วยการเรียนรู้ทำนองธนาคารหน่วยกิตเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่กับการทำงานการพัฒนากระบวนวิธีเตรียมความพร้อมและการแนะแนวการศึกษาและอาชีพให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและสาขาอาชีพต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับการศึกษาพื้นฐานเพื่อเลือกเรียนตามความสนใจความถนัดและความต้องการการพัฒนาหลักสูตรฐานวิชาชีพต่อยอดจากการศึกษาภาคบังคับเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะความรู้ด้านอาชีพสามารถออกไปประกอบอาชีพได้หากไม่ศึกษาต่อรวมทั้งสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพอิสระ

จากการศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติการประชุมสัมมนาระดับนานาชาติทั้งขององค์การยูเนสโก (UNESCO) องค์การแรงงานสากลธนาคารโลกกระทรวงการศึกษาของประเทศออสเตรเลียบริติชเคานซิล GTZ และ TFIC สรุปสาระสำคัญที่เป็นหลักการ

ของการปฏิรูปการอาชีวศึกษาที่ควรนำมาประยุกต์ให้เหมาะกับบริบทประเทศไทย (คณะกรรมการ
 อำนวยการปฏิรูปการศึกษา, 2547; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) ทางด้านการจัดการ
 เรียนการสอนดังต่อไปนี้ 1) ต้องจัดทำหลักสูตรการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการ
 พัฒนาประเทศโดยจะต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงาน (Demand Driven) ให้ความสำคัญ
 กับสมรรถนะการทำงานมากกว่าประกาศนียบัตรการฝึกทักษะต้องเป็นไป เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน
 ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนต้องยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนและเป็นระบบเปิด เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 2) ควรเปิดกว้างให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษา ทั้งนี้รวมถึงจะต้องส่งเสริม
 ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการให้เกิดระบบทวิภาคีการฝึกอบรมในโรงงาน
 และสถานประกอบการมากขึ้นควรยกเลิกกฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติที่เป็นอุปสรรค เพื่อดึงดูดให้
 ภาคเอกชนเข้าร่วมจัดการด้านอาชีวศึกษา

Grannall (2552) ผู้เชี่ยวชาญอาวุโสส่วนงานการพัฒนาทักษะสำหรับภาคพื้นเอเชีย
 แปซิฟิกขององค์การแรงงานนานาชาติ (International Labor Organization) ได้ให้ทัศนะ
 ในงานสัมมนาการอาชีวศึกษาไทยในปี 2030 ว่าการจัดการเรียนการสอนทางด้านการอาชีวศึกษา
 ในอนาคตต้องผลิตแรงงานที่สามารถสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานได้โดยมี
 การออกแบบการอบรมและฝึกทักษะให้กับผู้เรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมรวมไปถึงการกำหนด
 ระยะเวลาการฝึกอบรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะของนักเรียนและต้องพัฒนาทักษะอาชีพ
 ที่เหมาะสมกับแต่ละคนโดยพิจารณาจากศักยภาพและความสามารถของนักเรียนเป็นหลัก

ชินวรณ์ บุญยเกียรติ (2553) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนการสอน
 อาชีวศึกษา 3 ประการ ได้แก่ 1) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหรือ ICT
 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและขยายโอกาสให้แก่ประชาชน
 ทุกคนในการเข้าถึงการศึกษาทุกระดับตลอดจนพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิตผ่านการศึกษาทางไกล
 2) การจัดการอาชีวศึกษาแบบใหม่ (Modernize vocational education) ซึ่งเป็นรูปแบบทวิภาคีระหว่าง
 ภาครัฐและเอกชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าหลักสูตรทางการศึกษาเป็นไปตามความต้องการของ
 ภาคอุตสาหกรรมอย่างแท้จริงทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพของนักศึกษาและ 3) ความร่วมมือ
 ด้านการอุดมศึกษาในรูปแบบสหกิจศึกษาเป็นการส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยพัฒนาความร่วมมือ
 อย่างใกล้ชิดกับภาคอุตสาหกรรมเฉพาะสาขาและกลุ่มอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการผลิต
 กำลังคนซึ่งจำเ็นต้องมีความรู้และทักษะเฉพาะด้านเพื่อนำนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์
 มาใช้ในการพัฒนาผลผลิตของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ธีรภูมิ บุญยโสภณ (2553) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการสร้างหลักสูตรในอนาคตควรเน้นด้านวิชาการและวิชาชีพรวมทั้งการบริหารจัดการธุรกิจ ขนาดย่อม

เจียง วงศ์สวัสดิ์สุริยะ (2552) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและวิธีสอน อาชีวศึกษาเช่น โครงการความร่วมมือแบบทวิภาคีในระดับประเทศโดยส่งนักศึกษาไปเรียน ทางด้านวิชาการเกษตรภาควิชาการท่องเที่ยวคือเรียนทฤษฎีในสถานศึกษาและเรียนภาคปฏิบัติ ในสถานประกอบการจริงเช่นการส่งนักเรียนไปฝึกงานหรือเรียนหรืออบรมการเกษตรที่ ประเทศอิสราเอลที่มีเทคนิควิธีการเกษตรสมัยใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการเกษตรในประเทศไทย

วิสุทธิ จิราธิชุด (2552) ได้ให้ทัศนะว่าต้องมีการพัฒนาระบบหลักสูตรการจัดการเรียน การสอนทักษะอาชีพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

เฉลิม อยู่สุมารักษ์ (2552) ได้ให้ทัศนะว่าเน้นให้เรียนรู้จากการปฏิบัติให้มากขึ้นและลด การเรียนทฤษฎีที่จะต้องเห็นความแตกต่างไปจากเดิมคือวิชาภาษาอังกฤษปัจจุบันจะใช้หลักสูตร เดียวกันกับสายสามัญแต่ในอนาคตวิชาภาษาอังกฤษต้องเสริมศัพท์ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับช่างเข้าไป สายพาณิชย์เพิ่มศัพท์ด้านการติดต่อค้าขายและสายการ โรงแรมและการท่องเที่ยวโดยเน้นศัพท์ ด้านการสื่อสารและอาจต้องเสริมภาษาที่ 2 เช่น ภาษาจีนหรือญี่ปุ่นที่ปัจจุบันบริษัทเอกชนส่วนใหญ่ เป็นองค์กรข้ามชาติต้องการแรงงานที่มีความชำนาญด้านภาษาสูงมีการปรับปรุงหลักสูตรและ เนื้อหาการเรียนการสอนทุก ๆ 2 ปี เป็นอย่างน้อยรวมทั้งจะต้องพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาด้วย โดยเฉพาะการเน้นหลักสูตรด้านเกษตรให้มากเนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองเกษตรกรรมและใน อนาคตการเกษตรจะมีความสำคัญมากกว่าในปัจจุบันจึงต้องหาวิธีให้นักเรียนไทยหันมาเรียนด้าน เกษตรด้านสื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่ทันสมัยเปรียบเสมือนกลไกหลักในการพัฒนาศักยภาพ การศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอาชีวศึกษาซึ่งมุ่งเน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ ซึ่งสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยมีประโยชน์ในการส่งเสริมทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ และเพิ่มพูนความเข้าใจของนักเรียนนักศึกษาในการลงมือปฏิบัติจริง

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2550) ให้ทัศนะว่าการจัดการอาชีวศึกษาในอนาคตเป็นยุคที่ต้องบูรณา การการเรียนกับการทำงาน (Work integrated learning) จะต้องมีประสบการณ์การปฏิบัติงานจริง ในสถานประกอบการไม่ว่าจะเป็นแบบทวิภาคี หรือสหกิจศึกษาซึ่งสอดคล้องกับที่สภา อุตสาหกรรมเสนอเรื่องการจัดการอาชีวศึกษาที่อาศัยฐานของการปฏิบัติในสถานประกอบการ

สิริรักษ์ รัชชานันติ (2552) ให้ทัศนะว่าคุณภาพการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติตรงตามเป้าหมายได้มาตรฐานตามเกณฑ์ของหลักสูตรและ

ความต้องการของตลาดแรงงานนั้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาต้องได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพเป็นระบบแบบแผนที่ดี

ครูผู้สอน

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานดั่งนั้นกลยุทธ์สำคัญที่ต้องทำ คือการพัฒนาครูและบุคลากรอาชีวศึกษาการเสริมสร้างสวัสดิการและขวัญกำลังใจ เพื่อการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรให้คนเก่ง คนดีมีความสามารถเข้ามาเป็นครูการมีระบบการพัฒนาครูและคณาจารย์ของการอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พุทธศักราช 2552

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2552) ให้ทัศนะว่าต้องมีการพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่าดึงดูดคนเก่งคนดีผู้มีใจรักมาเป็นครูอาจารย์ได้อย่างยั่งยืนภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพคุณภาพครูคือการพัฒนาครูให้เป็น “ครูยุคใหม่” การส่งเสริมให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติมีคุณค่าสูงส่งดึงดูดคนดีคนเก่งมีใจรักเข้ามาเป็นครูจากการศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติการประชุมสัมมนาระดับนานาชาติทั้งขององค์การยูเนสโก (UNESCO) องค์การแรงงานสากลธนาคารโลกกระทรวงการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย บริติชเคานซิล GTZ และ TFIC สรุปสาระสำคัญที่เป็นหลักการของการปฏิรูปการอาชีวศึกษาที่ควรนำมาปรับให้เหมาะกับบริบทประเทศไทยในอนาคต (คณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา, 2548; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547) ให้ทัศนะด้านครูผู้สอนว่าต้องมีการพัฒนาครูก่อนประจำการและหลังประจำการ

เฉลิม อยู่สัมพันธ์ (2552) ให้ทัศนะด้านครูผู้สอนว่าต้องมีการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานของครูกลุ่มงานไปด้วยต้องปลูกฝังครูให้มีทัศนคติที่จะต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอครูต้องตามให้ทันเทคโนโลยีต้องปรับปรุงคุณภาพการสอนเนื้อหาใหม่ๆ ประกอบกับการพัฒนาบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีศักยภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงการจัดการอาชีวศึกษาสมัยใหม่นั้นจะต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่บุคลากรฝ่ายสนับสนุนโดยสนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ไปศึกษาต่อไปอบรมดูงานในต่างประเทศเพื่อการรองรับการเปิดสอนระดับปริญญาตรีของสถาบันการอาชีวศึกษาในอนาคต

ด้านค่านิยมการเรียนอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) มียุทธศาสตร์ในการสร้างค่านิยมที่ดีต่อการอาชีวศึกษาโดยใช้กลยุทธ์การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อการอาชีวศึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้รายงานว่าค่านิยมการศึกษาคือในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

ชั้นสูง (ปวส.) นั้นมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีและที่สำคัญคือเมื่อสำเร็จการศึกษามาแล้วมีโอกาสได้งานทำที่ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมน้อย

เจลิยว อยู่สิมาร์กซ์ (2552) ได้ให้ทัศนะการแก้ภาพลักษณ์ในอดีตและสร้างค่านิยมใหม่ของอาชีวศึกษาให้แตกต่างจากในอดีตที่คนเรียนไม่เก่งเลือกเรียนในสายอาชีวศึกษาโดยต้องมีการสร้างภาพลักษณ์ให้คนสนใจเข้ามาเรียนมากขึ้นให้มีโครงการการช่วยเหลือสังคมการให้บริการสังคม เช่น ฟิกซ์อิทเซ็นเตอร์ (Fix - it center) โดยการให้นักเรียนไปให้บริการกับชุมชนถึงครัวเรือน เช่นซ่อมหม้อซ่อมไฟฟ้าซ่อมเครื่องยนต์ ฯลฯ ให้ชุมชนมองภาพลักษณ์การอาชีวศึกษาดีขึ้นควรส่งเสริมให้คนเรียนในสาขาวิชาที่ตลาดขาดแคลนและต้องการแรงงานจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น วิชาชีพช่างเชื่อมซึ่งตลาดแรงงานในไทยขาดบุคลากรมาก

ความร่วมมือ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) กำหนดยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนา กำลังคนให้ตรงตามความต้องการของประเทศต้องได้รับร่วมมือกับองค์กรที่ต้องการใช้กำลังคน ตั้งแต่ภาคการผลิตเอกชนรัฐวิสาหกิจและชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาทั้งในและต่างประเทศนำไปสู่การกำหนดหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนการสอนในการผลิตกำลังคนได้ตรงกับความต้องการภาคการผลิตและความต้องการของผู้ใช้

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2552) ให้ทัศนะว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษาโดยต้องเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกกระบวนการอาชีวศึกษาให้มากขึ้นเช่นสถานประกอบการหน่วยงานที่ใช้ผลผลิตทางการอาชีวศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้จัดทำสรุปข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษาได้มีมาตรการต่าง ๆ รองรับดังต่อไปนี้การสร้างกลไกการวิจัยและถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีระหว่างหน่วยงานภาครัฐกิจเอกชนสถานประกอบการกับสถาบันอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาและกำหนดทิศทางความต้องการกำลังแรงงานคนและสร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือในการผลิตและพัฒนา กำลังคนจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งสมาคมวิชาชีพสถานประกอบการองค์กรผู้ใช้กำลังคนสถาบันการศึกษาและผู้ผลิต

จากการศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติการประชุมสัมมนา ระดับนานาชาติทั้งขององค์การยูเนสโก (UNESCO) องค์การแรงงานสากลธนาคารโลกกระทรวงการศึกษาของประเทศออสเตรเลียบริติชเคานซิล GTZ และ TFIC สรุปสาระสำคัญที่เป็นหลักการของการปฏิรูปการอาชีวศึกษาที่ควรนำมาปรับให้เหมาะกับบริบทประเทศไทยในอนาคต

(คณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา, 2548; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547)

ดังต่อไปนี้ควรเปิดกว้างให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาทั้งนี้รวมถึงจะต้องส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการให้เกิดระบบทวิภาคีระบบสหกิจศึกษาและการฝึกอบรมในโรงงานและสถานประกอบการมากขึ้นควรยกเลิกกฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคเพื่อดึงดูดให้ภาคเอกชนเข้าร่วมจัดการด้านอาชีวศึกษามุ่งเน้นความร่วมมือที่เป็นเครือข่ายการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อลดการสูญเสียการซ้ำซ้อน

ชินวรณ์ บุญยเกียรติ (2553) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาในอนาคตโดยกำหนดเป้าหมายให้ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการจัดการอาชีวศึกษามากขึ้นเพื่อเตรียมพัฒนาคนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2015 ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมที่เน้นแรงงานไร้ฝีมือให้เป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากแรงงานฝีมือหรือแรงงานระดับอาชีวศึกษาที่สามารถแข่งขันได้

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ (2553) ให้ทัศนะเกี่ยวกับความร่วมมือว่าในอนาคตต้องให้ภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงานได้มีส่วนร่วมในการผลิตและพัฒนากำลังคนตามคุณลักษณะที่ต้องการซึ่งสอดคล้องกับ จูรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ (2552) ที่ให้แนวคิดและนโยบายการอาชีวศึกษาว่าควรเร่งแสวงหาความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาคเอกชนสถานประกอบการ

เจียง วงศ์สวัสดิ์สุริยะ (2552) ให้ทัศนะว่าให้มีการร่วมมือกับองค์กรหรือสถาบันอาหารชั้นนำเพื่อยกระดับให้มีความเป็นสากลเช่นการร่วมมือกับสถาบันอาหารชั้นนำอย่างกอร์ดองเบลอในการพัฒนาสูตรสัปดาห์ที่ใช้ส่วนผสมไม่เหมือนสัปดาห์เดิมเสียทั้งหมดมีหน้าตาสมัยใหม่มีรสชาติที่แตกต่างเพื่อให้ชาวต่างชาติไม่ว่าจะเป็นเอเชียตะวันออกกลางรวมทั้งยุโรปได้รับประทานซึ่งอาจถูกปากและอร่อยในแบบของชาวต่างชาติ

เฉลิม อยุธยาภิรักษ์ (2552) ให้ทัศนะว่าความร่วมมือทางการอาชีวศึกษาว่าควรมีการระดมสมองเพื่อช่วยกันปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาโดยต้องร่วมมือกับผู้ประกอบการเพื่อกำหนดและเขียนหลักสูตรใหม่ขึ้นมาให้ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการหรือตลาดแรงงานหลักสูตรจะถูกปรับปรุงให้ทันสมัยทุก ๆ 2 ปี ให้สอดคล้องกับสาขาที่นักศึกษาเรียนอยู่เร่งสร้าง “เครือข่าย” ร่วมกับภาคเอกชนให้มากขึ้นโดยร่วมกันพัฒนาและสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนด้านวิชาชีพใหม่ ๆ เพื่อผลิตนักศึกษาที่มีคุณภาพ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2548) ให้ทัศนะเกี่ยวกับความร่วมมือการอาชีวศึกษาว่าอาชีวศึกษาไทยต้องพัฒนาให้เป็นผู้นำด้านความก้าวหน้าในการวิจัยตลอดจนการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ โดยมีแนวทางที่สำคัญคือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอาชีวศึกษา

มหาวิทยาลัยสถานประกอบการและสถาบันวิชาการอื่นในต่างประเทศเพื่อนำมาใช้สร้างคน และองค์ความรู้ของการอาชีวศึกษาให้พร้อมรับอนาคตที่กำลังจะมาถึงเชื่อมต่อการอาชีวศึกษากับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นสถาบันอาชีวศึกษาต้องผลิตคนให้มีความสามารถในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่สถาบันฯ ตั้งอยู่เช่นการมีส่วนร่วมพัฒนาและประยุกต์สร้างเครื่องจักรกลทางการเกษตรนำเอาความรู้เชิงเทคนิคและเทคโนโลยีเข้าไปช่วยเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต การเกษตรอื่น ๆ อันมีส่วนเพิ่มมูลค่าให้กับภูมิปัญญานั้น ๆ ฯลฯ รวมถึงการดึงเอาภูมิปัญญาชุมชนที่ไม่ได้รับการพัฒนาหรือเกือบจะสูญหายไปมาต่อยอดและสร้างให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นทุนทางวัฒนธรรมให้กับชุมชนและได้มีส่วนร่วมรักษาและใช้ภูมิปัญญาเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ได้

การสนับสนุนของรัฐ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2552) กำหนดยุทธศาสตร์โดยรัฐขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาด้านวิชาชีพที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยรัฐให้การสนับสนุนตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาพุทธศักราช 2552 มาตรา 10 ในส่วนของการมีระบบจูงใจให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพการระดมทรัพยากรทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการจัดการอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพโดยคำนึงถึงการประสานประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์และการเชิดชูเกียรติแก่สถานประกอบการสมาคมวิชาชีพหรือองค์กรอื่น ตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาสถาบันและสถานประกอบการ

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2552) ได้ให้ทัศนะอนาคตทางการศึกษาของประเทศไทย ในทุกสาขาวิชาทั้งสายสามัญและสายอาชีพโดยในที่นี้จะเน้นในส่วนที่กล่าวถึงสายอาชีพ หรือการอาชีวศึกษาไว้ว่าในเรื่องของ “การศึกษา” นั้น ไม่มีเรื่องของรัฐบาลไม่มีเรื่องของฝ่ายค้าน แต่เป็นเรื่องที่ผู้แทนของประชาชนจากทุกพรรคการเมืองต้องการอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนสนับสนุน ให้ระบบการศึกษาของเราเป็นระบบที่มีคุณภาพมาตรฐานภาคเอกชนสร้างคนให้มีคุณลักษณะ อย่างที่พึงประสงค์ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกได้เป็นเรื่องยากถ้าคนหยุดการเรียนรู้ ก็จะไม่มีความที่จะประสบความสำเร็จไม่มีความรู้ ไม่มีทักษะเพียงพอในการที่จะแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ใช่เฉพาะสำหรับตนเองเท่านั้นแต่มากเกินไปกว่านั้นก็คือสังคมในภาพรวม นอกจากนี้ต้องกำหนดให้นโยบายอื่น ๆ ที่ไม่ใช่นโยบายทางการศึกษาประสานสอดคล้องกับเรื่อง เหล่านี้อย่างต่อเนื่อง เช่น นโยบายทางด้านสาธารณสุขนโยบายทางด้านแรงงานนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และต้องคำนึงถึงและสนับสนุนผลักดันให้มีสถานะแวดล้อมที่เอื้อต่อการที่ประชาชนหรือเยาวชนของชาติสามารถเติบโตมาแล้วมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาตนเองและสามารถเรียนรู้ได้

จากการศึกษาวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติการประชุมสัมมนา ระดับนานาชาติทั้งขององค์การยูเนสโก (UNESCO) องค์การแรงงานสากลธนาคารโลกกระทรวง การศึกษาของประเทศออสเตรเลียบริติชเคานซิล GTZ และ TFIC สรุปสาระสำคัญที่เป็นหลักการ ของการปฏิรูปการอาชีวศึกษาที่ควรนำมาปรับให้เหมาะกับบริบทประเทศไทยในอนาคต (คณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา, 2548; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547) คือ การส่งเสริมความเสมอภาคโดยรัฐพึงจัดบริการการศึกษาให้ทั่วถึงโดยเฉพาะกลุ่มผู้เสียเปรียบหรือ ด้อยโอกาสทางการศึกษา

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ (2553) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการสนับสนุนของรัฐเกี่ยวกับการ อาชีวศึกษาคือสร้างวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและเทคโนโลยีให้ ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้ในอนาคตในขณะเดียวกันรัฐก็ต้องสนับสนุนให้โรงเรียนจัดการ อาชีวศึกษาและเทคโนโลยีตามความต้องการของตลาดแรงงาน

ศิริวิการ์ เมฆวัชรชัยกุล (2552) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการสนับสนุนของรัฐว่าการ จัด กิจกรรมด้านการศึกษาซึ่งรวมถึงการอาชีวศึกษาคควรมาจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

การอาชีวศึกษาโดยไม่จำกัดเฉพาะหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้นและควร กำหนดให้ภาครัฐสนับสนุนให้ภาคประชาสังคมวัดโรงเรียนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมจัดการศึกษา แก่ประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง

การอาชีวศึกษานานาชาติ

มาตรฐานการอาชีวศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ให้ข้อมูลการประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา ของออสเตรเลียว่าการดำเนินงานด้านการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมในสถาบันการอาชีวศึกษา ทุกระดับจะมีระบบและกระบวนการประกันคุณภาพเพื่อสร้างความมั่นใจในผลของการดำเนินงาน เพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐานนั้นคือมาตรฐานสมรรถภาพแห่งชาติ (National competency standard: NCS) และกรอบคุณวุฒิทางการอาชีวศึกษาของออสเตรเลีย (The Australian qualification framework: AQF) เป็นสิ่งสำคัญช่วยกำหนดความหมายของสมรรถภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน อย่างมีประสิทธิภาพในสถานที่ทำงานและช่วยอธิบายลักษณะงานทักษะจำเป็นที่ต้องใช้เพื่อให้ ได้รับการจ้างงานและเป็นพื้นฐานของการรับรองการเรียนรู้ที่ผ่านมา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียนจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (2548) เมื่อจบการฝึกอบรมอาชีพแล้วช่างฝึกหัดต้องไปสอบวัดสมรรถนะที่หอการค้าและอุตสาหกรรมผู้ที่สอบผ่านจะได้รับประกาศนียบัตร 2 ใบ คือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ/ช่างฝีมือจากหอการค้าและอุตสาหกรรมและวุฒิการศึกษาจากสถานศึกษาประกาศนียบัตรทั้ง 2 ใบนี้ เป็นเอกสารสำคัญในการสมัครงานซึ่งสถานประกอบการใช้พิจารณาการรับเข้าทำงานการทดสอบสมรรถนะก่อนที่จะได้รับประกาศนียบัตรเป็นช่างฝีมือช่างฝึกหัดต้องผ่านการทดสอบทั้งความรู้สามัญความรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของแต่ละสาขาอาชีพ ซึ่งการทดสอบความรู้สามัญและความรู้ภาคทฤษฎีจัดสอบ โดยสถานศึกษาที่ช่างฝึกหัดเข้าเรียน ผู้ที่ผ่านการทดสอบในส่วนนี้จะได้รับประกาศนียบัตรวุฒิสามัญจากสถานศึกษา ส่วนการทดสอบภาคปฏิบัติหอการค้าของแต่ละอาชีพเป็นผู้รับผิดชอบจัดการทดสอบสมรรถนะตามสาขาอาชีพ ที่ได้รับการฝึกผู้ที่ผ่านการทดสอบจะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นช่างฝีมือ (Journeyman) จากหอการค้าเฉพาะสาขาที่ผ่านการฝึกสำหรับการดำเนินการทดสอบสมรรถนะในแต่ละรัฐมีหอการค้าของแต่ละอาชีพ เช่น หอการค้าและอุตสาหกรรม หอการค้าหัตถกรรม หอการค้าเกษตรกรรม เป็นผู้รับผิดชอบร่วมกันจัดการทดสอบโดยหอการค้าจะแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากใดภาคก็ได้แก่ตัวแทนฝ่ายสถานประกอบการฝ่ายลูกจ้างและโรงเรียนอาชีวศึกษาซึ่งทำให้ได้ผู้จริงเป็นผู้ทดสอบสมรรถนะโดยรูปแบบการสอบมีถึง 50 รูปแบบหลากหลายวิธี เช่น สอบปากเปล่า ข้อเขียน การปฏิบัติ หรือการทำชิ้นงานที่เรียกว่า Examine piece ช่างฝึกหัดจะต้องเสนอโครงร่างของชิ้นงานต่อคณะกรรมการสอบก่อนเพื่อดูความเหมาะสมรูปแบบการสอบแตกต่างกันตามสาขาอาชีพ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ระบบคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพสิงคโปร์ มีการจัดระดับทักษะอาชีพเป็น 3 ระดับโดยให้ประกาศนียบัตรทักษะอาชีพเรียกว่า National technical certificate หรือ NTC ซึ่งออกให้โดยสถาบันเทคนิคศึกษาดังนี้

1. NTC 1 เป็นระดับสูงสุดผู้ที่สอบผ่านจะมีความรู้เทคนิคและทักษะเต็มรูปในสาขาวิชานั้น ๆ เทียบได้กับหัวหน้าช่าง (Master mechanics)
2. NTC-2 เป็นระดับช่างชำนาญงานโดยปกติจะได้รับเมื่อผ่านการฝึกอบรมอาชีพเต็มเวลามาแล้ว 2 ปีหรือเป็นผู้สำเร็จระดับช่างฝึกหัด
3. NTC-3 เป็นระดับผู้ช่วยช่างที่ผ่านการฝึกอบรมทักษะเบื้องต้นเต็มเวลามาแล้ว 1 ปี หรือผ่านการฝึกอบรมระบบช่างฝึกหัดหลักสูตรทักษะเบื้องต้นนอกจากนี้ยังมีชุดประกาศนียบัตรเสริมคือ
4. Modular certificate of the NTC system เป็นประกาศนียบัตรที่ให้เมื่อผ่านการฝึกอบรมโมดูลหนึ่ง ๆ ของหลักสูตร NTC สำหรับสะสมเพื่อผ่าน NTC ระดับพื้นฐาน

5. Certificate of competency (CoC) สำหรับสาขาอาชีพที่ไม่สามารถจัดเข้าระบบ NTC ได้ซึ่งอาจเป็นทักษะอาชีพที่จำเพาะเจาะจงในวงแคบหรือเป็นทักษะที่จับได้ในตนเองชัดเจน

6. Industrial technician certificate (ITC) เป็นประกาศนียบัตรสำหรับช่างเทคนิคที่ได้รับการฝึกอบรมหรือเป็นหัวหน้าช่างระดับต้นเข้ารับการฝึกอบรมแบบเต็มเวลา 2 ปีหรือนอกเวลา 3 ปี

จากเอกสารของ คณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา (2546) ได้กล่าวถึงเอกสารเผยแพร่ร่วมกันของ UNESCO และ ILO ในปี ค.ศ. 2002 ที่ให้ทัศนะในเรื่อง “การอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาและการฝึกอบรมสำหรับศตวรรษที่ 21” (Technical and vocational education and training for the twenty-first century) ว่าควรพัฒนากรอบคุณวุฒิระดับชาติ เพื่อให้คนทำงานสามารถเทียบโอนประสบการณ์การทำงานและได้รับการฝึกอบรมมีการประเมินความสามารถของคนทำงานในสถานประกอบการควรเชื่อมโยงมาตรฐานระดับชาติมีการกำหนดระบบคุณวุฒิวิชาชีพซึ่งระบบคุณวุฒิวิชาชีพนี้ควรพัฒนาจากฐานความร่วมมือระหว่างภาคีรัฐภาคเอกชนและกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

การบริหารจัดการ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการจัดการอาชีวศึกษาของประเทศออสเตรเลียว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในแต่ละรัฐ การเรียนอาชีวศึกษาในออสเตรเลียส่วนใหญ่ดำเนินการในวิทยาลัยและการศึกษาต่อเนื่องที่เรียกว่า “Technical and further education: TAFE” ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐจำนวนกว่า 200 แห่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียนจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (2548) เนื่องจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันแบ่งการปกครองออกเป็น 16 รัฐ ดังนั้นแต่ละรัฐจึงรับผิดชอบจากศึกษาของตนเองโดยมีรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละรัฐเป็นผู้บริหารภายใต้กรอบกว้าง ๆ ของรัฐบาลกลาง

จากรายงานผลการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาตามความต้องการของประเทศกรณีศึกษาประเภทอุตสาหกรรมของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้ให้ข้อมูลว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีระบบการศึกษาของชาติเนื่องจากแต่ละมลรัฐต่างมีเมืองหลวงของตนเองมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละรัฐดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของแต่ละมลรัฐ โดยกระทรวงศึกษาธิการในส่วนกลางทำหน้าที่เพียงผู้ประสานงานกับมลรัฐต่าง ๆ เท่านั้นแต่ละมลรัฐจะมีรัฐมนตรี (Commissioner) ของมลรัฐทำหน้าที่บริหารงานในแต่ละเขต

รัฐมีเขตการศึกษาหลายสิบเขตแต่ละเขตมีสภาคณะกรรมการการศึกษาที่เรียกว่า “School board” ทำหน้าที่บริหารจัดการร่วมกับเจ้าหน้าที่เขตการบริหารจัดการในแต่ละมลรัฐซึ่งความแตกต่างกันไปบางมลรัฐยังมีการรวบอำนาจการตัดสินใจไว้ที่สภาการศึกษาของมลรัฐ

คุณลักษณะผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้ให้ข้อมูลว่าเป้าหมายสำคัญของการอาชีวศึกษาของออสเตรเลีย คือ การผลิตบุคลากรให้มีคุณลักษณะที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาชีพ และสนองความต้องการตลาดแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการอาชีวศึกษาในประเทศญี่ปุ่นที่จะผลิตผู้สำเร็จการศึกษาในสายอาชีวศึกษา ให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในการรับเข้าทำงาน และยังพบว่าผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาในประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการได้งานทำสูง ส่วนสาธารณรัฐสิงคโปร์กำหนดเป็นแนวนโยบายการศึกษาของชาติในการผลิตคุณลักษณะของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาว่าระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์มีบทบาทสำคัญ คือ การพัฒนาบุคคลและการให้การศึกษาแก่พลเมืองให้มีคุณลักษณะ คือ มีคุณธรรมมีความรู้สึกรักคิดและสุนทรียภาพการศึกษาจะต้องปลูกฝังคนให้มีความมีความรู้จักร่วมกับผู้อื่น รู้จักเคารพผู้อาวุโสมีใจกว้างรับฟังทั้งผู้มีความคิดเห็นเหมือนกันและแตกต่างกัน และพัฒนาพรสวรรค์และความสามารถของเด็กแต่ละคนให้มีศักยภาพสูงสุด รู้จักรักษาร่างกายให้แข็งแรงและมีสุขภาพดีมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองครอบครัวและสังคม ไม่แยกตนเองเป็นเอกเทศจากสังคมและประเทศชาติ รู้จักการมีส่วนร่วมต่อสังคม รู้จักสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม มีความรู้สึกรักคิดที่ประเทศ คือ บ้านที่อยู่อาศัยที่จะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้นและจะต้องปกป้องรักษาและสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียนจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (2548) พบว่า เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาเป็นช่างฝีมือ (Journeyman) จะต้องมีสมรรถนะ ประกอบด้วย ความรู้สามัญความรู้ภาคทฤษฎีและทักษะปฏิบัติพร้อมที่จะทำงานได้ตามลักษณะสาขาวิชาที่ได้รับการฝึก ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาทั้งในออสเตรเลียและญี่ปุ่น

Australian Training Authority (2009) ได้ให้ทัศนะด้านการอาชีวศึกษาในอนาคตของออสเตรเลียว่าบทบาทของการอาชีวศึกษาในระบบเศรษฐกิจทางสารสนเทศในอนาคตคือการพัฒนาทักษะความสามารถของนักเรียนนักศึกษาให้เป็นแรงงานที่มีความรู้ความสามารถทักษะวิชาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการเช่นทักษะทางด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพในการผลิตและสามารถแข่งขันได้ในอุตสาหกรรมระดับประเทศ

จากรายงานผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาตามความต้องการของประเทศกรณีศึกษาประเภทอุตสาหกรรมของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) สถานประกอบการต้องการแรงงานที่มีทักษะแบบกว้าง ๆ มากกว่าทักษะเฉพาะทาง

Prosser (1910 อ้างถึงใน กลุขมันต์ วัฒนารงค์, 2009) ผู้เรียนต้องมึนสั ในการคิดเป็นและทำเป็นสำหรับอาชีพนั้นการจัดการอาชีวศึกษาในอนาคตต้องตระหนักถึงสภาพความเป็นจริงในอนาคตและต้องฝึกทักษะบุคคลเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานนั้น

Farstad (2009) เนื่องจากการผลิตที่จะเพิ่มขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถพิเศษเฉพาะด้านของแรงงานทั้งด้านความรู้และทักษะวิชาชีพการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ การผลิตสินค้าใหม่ ๆ มักมีผลสืบเนื่องมาจากความรู้ทักษะวิชาชีพจากการเรียนทางด้านการอาชีวศึกษาซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีโอกาสสร้างรายได้ที่สูงขึ้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีรวมไปถึงโอกาสของผู้ที่มีทักษะวิชาชีพในการผลิตสินค้าและบริการที่สนองตอบความต้องการของตลาด

Manfred and Jennifer (2004) แรงงานทุกคนในกลุ่มประเทศยุโรปจะต้องมีการฝึกทักษะวิชาชีพเทคโนโลยีทางอาชีพใหม่ ๆ ที่ทันสมัยสนองตอบความต้องการตลาดแรงงานนอกเหนือจากทักษะวิชาชีพแล้วยังต้องเน้นในด้านความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ การประยุกต์ใช้ความรู้กับการนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

UNESCO (2004) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาในอนาคตในการประชุม “A UNESCO international meeting of technical and vocational education and training expert” ว่าการอาชีวศึกษาในอนาคตคือกุญแจสำคัญในการที่จะบรรเทาความยากจน โดยต้องตระหนักถึงตลาดแรงงานระดับโลกที่ต้องการแรงงานที่มีความรู้ทางอาชีพมีทักษะอาชีพสามารถพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่องรวมไปถึงการบูรณาการทักษะและวิชาความรู้ทางอาชีพเพื่อสนองตอบความต้องการของสถานประกอบการและเตรียมตัวเข้าทำงานของผู้สำเร็จการศึกษาต้องเป็นผู้มีความรู้ทางการอาชีพมีความรอบรู้มีทักษะอาชีพมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานรวมไปถึงการมีเจตคติในความรับผิดชอบต่องานและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตขึ้นชมและศรัทธาในอาชีพ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้สรุปแนวโน้มและปัญหาในการจัดการอาชีวศึกษาในประเทศสิงคโปร์ดังนี้ 1) เน้นให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังพื้นฐานให้มากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นฐานสำคัญในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป 2) จัดให้ผู้เรียนมีทักษะภาคปฏิบัติตรงกับความต้องการของลักษณะงานไม่ว่าจะเป็นทักษะพื้นฐานหรือทักษะเฉพาะสาขาอาชีพ 3) จัดให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะปรับตัวเพื่อรับทักษะใหม่ ๆ ในอนาคตเนื่องจากอุตสาหกรรมมีการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา Tilak (2002) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาการอาชีวศึกษาในอนาคตในกลุ่มประเทศเอเชียโดยเฉพาะประเทศกำลัง

พัฒนาว่าการอาชีวศึกษานั้นมีส่วนสำคัญและสัมพันธ์อย่างยิ่งต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ดังนั้นแต่ละประเทศต้องมีการวางแผน เพื่อการพัฒนาการอาชีวศึกษาในประเทศตนการพัฒนาทักษะอาชีพให้ประชากร เพื่อให้มีคุณลักษณะทักษะฝีมือที่ตอบสนองความต้องการแรงงานฝีมือ ในอนาคตการพัฒนาการเรียนรู้ต้องไม่ใช่เพียงการพัฒนาทักษะอาชีพที่สำคัญเท่านั้นต้องรวมไปถึงทักษะทั่วไปที่สามารถใช้ได้หลากหลายอาชีพ เพื่อสนองตอบการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ของสังคมและสิ่งแวดล้อม

3. การจัดการเรียนการสอน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ให้ข้อมูลทางด้านหลักสูตรการอาชีวศึกษา ในประเทศออสเตรเลียทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นช่างอุตสาหกรรมพาณิชย์กรรมศิลปกรรมคหกรรม เกษตรกรรมวิทยาศาสตร์และความรู้ทั่วไปโดยมีหลักสูตรที่เปิดสอนคือระดับอนุปริญญา (Diploma) ระยะเวลาการเรียนในหลักสูตรนี้ประมาณ 2 ปี เป็นหลักสูตรครอบคลุมทั้งระดับ ปฏิบัติการและวางแผนเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งหัวหน้างาน และระดับ อนุปริญญาชั้นสูง (Advanced diploma) ระยะเวลาในการเรียนหลักสูตรนี้ประมาณ 2-3 ปี ซึ่งเป็น หลักสูตรขั้นสูงสุดที่เปิดสอนในวิทยาลัยและการศึกษาต่อเนื่องที่เรียกว่า Technical and Further education (TAFE) ในการเรียนการสอนเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี นอกเหนือจากนี้วิทยาลัย เทคนิคและการศึกษาต่อเนื่องยังสามารถจัดหลักสูตรระยะสั้นตามความต้องการของหน่วยงาน รวมทั้งจัดการศึกษาให้กับผู้ใหญ่ในหลักสูตรสามัญแบบเร่งรัดที่เรียกว่า Matriculation ซึ่งเป็น หลักสูตร 1 ปี สำหรับผู้ใหญ่ที่มีอายุเกิน 18 ปี ขึ้นไป ที่ยังไม่จบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและ ต้องการสอบให้ได้วุฒิดังกล่าว เพื่อเรียนต่อระดับอุดมศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาที่มีลักษณะ โคดเด่นอีกแนวไปจากวิธีการตามปกติประการหนึ่งของประเทศออสเตรเลียคือการเรียนแบบเปิด (Open learning australia: OLA) เป็นการศึกษาหลังมัธยมให้แก่ชาวออสเตรเลียทุกคนอย่างแท้จริง ที่พัฒนามาจากการศึกษาทางไกล (Distance education) เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับ ประชาชนทุกคนตามเวลาสถานที่และวิธีการที่ต้องการโดยมีค่าใช้จ่ายต่ำมีความยืดหยุ่นได้มาก และมีการใช้นวัตกรรมต่าง ๆ มากขึ้นซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่ดำเนินการร่วมกันในลักษณะเหมือน หุ้นส่วนของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ การขยายโปรแกรมการอาชีวศึกษาที่หลากหลายให้กับรัฐ และตลาดแรงงานซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามปกติหรือเรียนแบบทางไกลหรือวิธีการที่ยืดหยุ่นได้ โดยอาศัยนวัตกรรมทางการศึกษาผู้เรียนสามารถเรียนณที่ใดก็ได้ตามความสมัครใจและเหมาะสม กับสภาพแต่ละบุคคล

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียนจาก สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (2548) การอาชีวศึกษาในประเทศเยอรมนีมีกฎหมายกำหนดให้มี

การฝึกอบรมอาชีพเบื้องต้น (Initial training) เป็นการศึกษาฝึกอบรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในเยอรมนีตั้งแต่อดีตกว่า 100 ปี ได้ถือปฏิบัติกันมาอย่างไม่มีระบบเป็นเวลาช้านานแล้วผู้เรียนต้องไปสมัครฝึกเป็นช่างลูกมือกับเจ้าของกิจการ (นายจ้าง) ที่ตนสนใจจนมีความชำนาญสามารถปฏิบัติงานได้ต่อมาได้พัฒนาเป็นระบบสถานประกอบการจัดการฝึกอบรมเองและเป็นระบบโรงเรียนกับศูนย์ฝึกอาชีพในสถานประกอบการที่เรียกว่าระบบทวิภาคี (Dual system) ซึ่งหมายถึงการจัดการการอาชีวศึกษาด้วยความร่วมมือของ 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายสถานศึกษาของรัฐกับฝ่ายเศรษฐกิจหรือฝ่ายสถานประกอบการเอกชนซึ่งเป็นความร่วมมือในลักษณะเป็นหุ้นส่วน โดยสถานศึกษาเป็นผู้ให้ความรู้สามัญและความรู้ภาคทฤษฎีส่วนการฝึกทักษะปฏิบัติจัดในสถานประกอบการเป็นการให้ประสบการณ์ตรงในการทำงานจากสถานการณ์จริงนักเรียนในระบบทวิภาคีมีฐานะเป็นช่างฝึกหัด (Apprentice) ของสถานประกอบการนั้นการฝึกทักษะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐเป็นผู้ดูแลการฝึกช่างฝึกหัดถึง 360 สาขาอาชีพ ซึ่งสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้กว่า 20,000 อาชีพ ซึ่งหมายความว่าช่างฝึกหัดมีโอกาสเลือกอาชีพได้หลากหลายและสามารถเปลี่ยนอาชีพได้ที่ใช้ทักษะพื้นฐานเหมือน ๆ กันโดยปกติแล้วการเป็นช่างฝึกหัดจะใช้เวลา 2-3.5 ปี แต่ถ้าผู้เข้ารับการฝึกมีความชำนาญหรือมีความสามารถมากก็ลดเวลาฝึกลงได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสาขาอาชีพและพื้นฐานการศึกษาของแต่ละคนโดยมีการระบุเกี่ยวกับการลดเวลาฝึกไว้ในสัญญาฝึกงานและการสมัครเข้าสู่ระบบทวิภาคีในการสมัครเข้าสู่ระบบทวิภาคีนักเรียนต้องไปขอสมัครเป็นช่างฝึกหัดในธุรกิจอุตสาหกรรม/สถานประกอบการที่ตนประสงค์จะฝึกงานด้วยเมื่อฝ่ายการตรวจคุณสมบัติต่าง ๆ แล้วสถานประกอบการจะติดต่อกับทางโรงเรียนอาชีวศึกษาในเขตที่อยู่ใกล้เพื่อร่วมกันวางแผนในการส่งช่างฝึกหัดไปเรียนวิชาสามัญ และภาคทฤษฎีของสาขาอาชีพที่นักเรียนเลือกไว้ในช่วงเวลาที่ได้ตกลงกัน

การที่จะจัดการเรียนและการฝึกอาชีพในลักษณะใดนั้นต้องพิจารณาจากองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งจะต้องมีการวางแผนการเรียนของนักเรียนทวิภาคีแต่ละคนตลอดหลักสูตรโดยดำเนินการร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและครูฝึกในสถานประกอบการไว้ล่วงหน้าทั้งนี้ต้องจัดเวลาการเรียนในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการจากรายงานผลการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาตามความต้องการของประเทศกรณีศึกษาประเภทอุตสาหกรรมของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้ให้ข้อมูลว่าการจัดการศึกษาของสหรัฐอเมริกาตระหนักถึงความสำคัญของ “อาชีพศึกษา” ดังนั้นจึงมีการแทรกการเรียนการสอนสายอาชีพตั้งแต่ชั้นอนุบาลการจัดการเรียนการสอนการอาชีวศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีการจัดการหลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกัน ได้แก่

1. การอาชีวศึกษาที่จัดไว้ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในแผนการเรียนที่เรียกว่า “เตรียมเทคนิค” (Technical preparation) ซึ่งนักเรียนสามารถเลือกเรียนในสาขาวิชาชีพที่สนใจได้
 2. การอาชีวศึกษาที่ผสมผสานในลักษณะแนวทางเรียนรู้การทำงาน (School-to-work Transitions) เป็นการจับนักเรียนออกฝึกงานในสถานประกอบการ
 3. การอาชีวศึกษาในลักษณะสหกิจอาชีวศึกษา (Vocational cooperative education) สำหรับผู้ที่จบมัธยมศึกษาตอนต้นที่ได้ผ่านการเตรียมความรู้ทางวิชาชีพมาในระดับหนึ่งแล้วเข้าเรียนในโปรแกรมนี้ในลักษณะทฤษฎีและฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการสลับกัน
 4. การอาชีวศึกษาในระดับหลังมัธยมศึกษาเช่นในวิทยาลัยเทคนิคหรือในวิทยาลัยชุมชนวิทยาลัยเทคโนโลยีและวิทยาลัยเฉพาะทางต่าง ๆ ซึ่งมีหลักสูตร 2 ปี และ 4 ปี
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) การจัดการเรียนการสอนของญี่ปุ่นเน้นหนักในเรื่องความขยันการกำหนดตนเองและอุปนิสัยการเรียนรู้ที่ดี รวมไปถึงการปลูกฝังที่ว่าการทำงานหนักและความขยันหมั่นเพียรจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต โรงเรียนทุกโรงเรียนในญี่ปุ่นเน้นการสอนทัศนคติคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อพัฒนานิสัยพัฒนาให้ประชากรอ่านออกเขียนได้และสามารถปรับตัวให้เข้ากับค่านิยมและวัฒนธรรมและสังคมที่เปลี่ยนโดยการจัดการอาชีวศึกษาในประเทศญี่ปุ่นดำเนินการโดยกระทรวงหลัก 2 กระทรวงคือ กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงแรงงาน มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเรียนรู้เทคนิคพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตการจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติให้นักเรียนที่เรียนสายอาชีพจะเรียนเกี่ยวกับสังคมศาสตร์และทิศทางเศรษฐกิจของสาขาอาชีพรวมทั้งข่าวสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเข้าสู่อาชีพต่าง ๆ รายวิชาต่าง ๆ ถูกจัดเป็นกลุ่มสาขาวิชาแต่ละโรงเรียนมีอิสระในการจัดหลักสูตรการศึกษาภายใต้กรอบของสาขาต่าง ๆ หลักสูตรของวิทยาลัยเฉพาะทาง (Special training college) รับนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าศึกษาในหลักสูตร 2 ปี ในสาขาเฉพาะทางส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาเอกชนขนาดเล็กที่รับรองโดยรัฐบาลท้องถิ่นจัดการศึกษาโดยเน้นการปฏิบัติหลักสูตรของวิทยาลัยเทคโนโลยี (College of technology) รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลาเรียน 5 ปี ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “Kosen” เป็นการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนที่ได้รับการฝึกมาอย่างดีเพื่อตอบสนองการเติบโตอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมหลักสูตรในแต่ละสาขาอาชีพประกอบด้วยวิชาพื้นฐานทั่วไปและวิชาเฉพาะสาขานั้นการทดลองและการปฏิบัติจริงโดยให้ความสำคัญในการปฏิบัติมากกว่าครึ่งหนึ่งของการเรียนทั้งหมดให้ความสำคัญของการเรียนเป็นไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีโครงสร้างของอุตสาหกรรมและระบบจ้างงานมีวิชา Home economic เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้และมีทักษะในการครองชีวิตที่มีความสุขในสภาพ

แวดล้อมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการจัดการเรียนการสอน โดยแบ่งห้องเรียนเป็นหลาย ๆ ห้องในแต่ละระดับชั้นเป็นห้องเรียนขนาดเล็กทำให้ผู้เรียนและครูผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กันสูงและนอกจากการอาชีวศึกษาจะจัดหลักสูตรปกติที่เรียนเต็มเวลาแล้วยังมีการจัดการศึกษาแบบนอกเวลาและแบบตามอัธยาศัยสำหรับผู้ทำงานแล้วที่ต้องการยกระดับการศึกษาของตนด้วย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ในประเทศสิงคโปร์ผู้ที่เข้าเรียนด้านอาชีวศึกษาจะเริ่มเรียน ได้ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาโดยเรียนหลักสูตรปกติที่เลือกเรียนสายอาชีพหรือเลือกเรียนสายสามัญในระดับมัธยมศึกษาแต่เปลี่ยนมาเรียนสายอาชีพในระดับหลังมัธยมศึกษาในวิทยาลัยโพลีเทคนิคหรือสถาบันเทคนิคการจัดการอาชีวศึกษาโดยเฉพาะมีการจัดในสถานศึกษา 2 ประเภท คือ วิทยาลัยโพลีเทคนิคและสถาบันเทคนิคศึกษา (ITE) วิทยาลัยโพลีเทคนิคเป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนระดับกลางโดยรับผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาผู้ที่จบการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรทักษะอาชีพ (National technical certificate) ระดับ 2 (NTC-2) หรือผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรช่างฝึกหัดของสถาบันเทคนิคศึกษา (ITE) การจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติให้สนองความต้องการของอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคเปิดสอนหลักสูตรต่าง ๆ เช่น บริหารธุรกิจวิศวกรรมศาสตร์เทคโนโลยีการเดินเรือสื่อสารมวลชนการตลาดและคอมพิวเตอร์เป็นต้นนอกจากนั้นยังจัดหลักสูตรระยะสั้นต่างๆเพื่อพัฒนาอาชีพอีกด้วยสถาบันเทคนิคศึกษา (Institute of technical education: ITE) จัดการศึกษาและฝึกอบรมทางเทคนิคและอาชีวศึกษาให้แก่ผู้สำเร็จมัธยมศึกษาเพื่อเตรียมตัวสำหรับการทำงานนอกจากนั้นยังจัดฝึกอบรมให้แก่ผู้ทำงานแล้วเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานสามารถเลือกเรียนได้ 2 ลักษณะคือเรียนเต็มเวลาณศูนย์ของ ITE และการฝึกแบบช่างฝึกหัดสำหรับการจัดฝึกอบรมให้ผู้อยู่นอกระบบโรงเรียนหรือผู้ทำงานแล้วมี 2 โปรแกรมหลัก คือ โปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ด้านวิชาสามัญ (Academic Education) มีการจัด โปรแกรม Basic education for skill training (BEST) เพื่อเสริมสร้างกำลังแรงงานให้มีความรู้พื้นฐานภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์และ โปรแกรม Worker improvement through secondary education (WISE) เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานระดับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษา GCE “N” Level ให้สามารถศึกษาต่อด้านทักษะอาชีพได้รวมทั้งโปรแกรม Continuing Education (CE) สำหรับผู้ที่กำลังทำงานและอยู่นอกระบบโรงเรียนให้ได้รับประกาศนียบัตรมัศึกษาระดับ GCE “N” Level หรือ “O” Level และโปรแกรมการฝึกอบรมทักษะอาชีพ (Skill training) ซึ่งจัดในหลายลักษณะเช่น Modular skill training (MOST) เป็นการฝึกอบรมเพื่อยกระดับความรู้ทางด้านเทคนิคและทักษะต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับประกาศนียบัตรทักษะอาชีพระดับ 2 (NTC-2) หรือประกาศนียบัตรผ่านการฝึกอบรมอาชีพ (Certificate of competency: CoC) Training initiative for mature employees (TIME) เป็นการฝึกอบรมสำหรับฝึกแรงงานที่มีอายุ

40 ปีขึ้นไป ให้มีทักษะเทคนิคใหม่ ๆ หรือปรับปรุงทักษะให้มีระดับสูงขึ้นเพื่อให้ได้ NTC ระดับ 3 หรือระดับ 2 Adult cooperative training scheme (ACTS) เป็นการฝึกอบรมช่างฝึกหัดเพื่อยกระดับฝีมือหรือทักษะ โดยการฝึกแบบ On the job training ให้เป็นผู้ช่วยช่างหรือ NTC ระดับ 3 Industrial Technician certificate course (ITG) เป็นการเปิดโอกาสให้คนงานที่มีวุฒิ GCE “N” Level หรือช่างชำนาญงานที่ได้ NTC ระดับ 2 ให้ศึกษาแบบไม่เต็มเวลาเพื่อยกระดับเป็นช่างเทคนิคหรือหัวหน้างานในอุตสาหกรรม Continuing training (CT) เป็นการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นฝึกอบรมแบบไม่เต็มเวลาเพื่อฝึกอบรมอาชีพ/ ทักษะใดทักษะหนึ่งเพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ Business studies and office skill course (BS) เป็นหลักสูตรเพื่อสร้างขีดความสามารถของพนักงานระดับปฏิบัติการในสำนักงานด้านทักษะสำนักงานบัญชีและเลขานุการและ National apprenticeship scheme (NAS) เป็นการจัดการฝึกอบรมในระบบช่างฝึกหัด

กระทรวงศึกษาธิการ (2010) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ข้อมูลว่าการอาชีวศึกษาในประเทศจีนประกอบไปด้วยการศึกษาในโรงเรียนและการฝึกอบรมโดยได้มีการแบ่งการศึกษาทางการอาชีวศึกษาเป็นสามระดับ คือ ในระดับมัธยมต้น มัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา การอาชีวศึกษา ระดับมัธยมต้นเป็นการเรียนการสอนในภาคบังคับโดยผู้จบชั้นประถมจะเข้ามาเรียนในระดับนี้เป็นการวางพื้นฐานทักษะวิชาชีพที่ตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานโดยทั่วไปการศึกษาระดับนี้เป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในชนบทเป็นการให้การศึกษาแก่นักเรียนกลุ่มใหญ่ของประเทศที่ต้องการทำงานหลังจากสำเร็จการศึกษาโดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชาวนาและกลุ่มลูกจ้างทั่วไปโดยใช้เวลาในการศึกษา 3-4 ปี ซึ่งระดับนี้ยังอยู่ในระดับการศึกษาภาคบังคับของรัฐบาลจีนการอาชีวศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนมัธยมศึกษาวิชาชีพเฉพาะทางโรงเรียนฝึกและพัฒนาทักษะแรงงานและโรงเรียนอาชีวศึกษาซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เป็นแกนนำการเรียนการสอนมุ่งเน้นวิชาชีพมีบทบาทในการฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะจากปฏิบัติในหลากหลายทักษะ โดยปกติจะเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ใช้เวลาเรียน 3 - 4 ปี และมีบางสาขาอาชีพที่รับผู้จบการอาชีวศึกษาระดับมัธยมต้นเข้าศึกษาโดยใช้เวลาเรียนเพียง 2 ปี โดยเป้าหมายในการฝึกอบรมฝีมือแรงงานระดับมัธยมศึกษา คือสอนทักษะพื้นฐานทักษะที่สำคัญของระบบการผลิต

Prosser (1910 อ้างถึงใน กฤษมณันต์ วัฒนาณรงค์, 2009) ประสิทธิภาพของการจัดการด้านอาชีวศึกษาในอนาคตขึ้นอยู่กับการศึกษาที่ผู้เรียนได้รับการฝึกซึ่งจำลองสภาพแวดล้อมจริงที่ผู้เรียนต้องประสบก่อนสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบอาชีพได้การฝึกอาชีพจะมีประสิทธิภาพ เมื่อการศึกษากระทำในลักษณะเดียวกันกับการทำงานจริงนั่นคือมีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ใช้เครื่องมือเครื่องจักรเช่นเดียวกันกับที่ใช้ในการปฏิบัติงานจริงในอาชีพนั้นการสร้างนิสัยของผู้เรียนในการปฏิบัติงาน

จะได้ผลก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ฝึกทักษะงานจริงในโรงงาน จากประสบการณ์ของผู้ชำนาญงานของอาชีพนั้น

จากเอกสารของคณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา (2546) ได้กล่าวถึงเอกสารเผยแพร่ร่วมกันของ UNESCO และ ILO ในปี ค.ศ. 2002 ที่ให้ทัศนะในเรื่อง “การอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาและการฝึกอบรมสำหรับศตวรรษที่ 21” (Technical and vocational education and training for the twenty-first century) ไว้ว่าเป้าหมายการอาชีวศึกษาในอนาคตคือพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมสร้างพลังให้คนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้การศึกษาตลอดชีวิตมีคุณวุฒิวิชาชีพจัดการเรียนรู้แบบเปิดและยืดหยุ่นมีการรับรองและเทียบโอนประสบการณ์ต้องเน้นให้เห็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงานความร่วมมือกับทุกฝ่ายและให้เป็นนโยบายแห่งชาติโดยมีองค์กรระดับชาติดูแล 3) หลักสูตรต้องเชื่อมโยงกับโลกของงาน 4) ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาชีพตั้งแต่เยาว์วัย 5) การจัดการอาชีวศึกษาต้องยืดหยุ่นมีความหลากหลายสามารถเรียนได้ทั้งเต็มเวลานอกเวลาและทางไกล 6) โปรแกรมการเรียนการสอนต้องอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์อาชีพซึ่งต้องการทักษะมากกว่าหนึ่งด้าน เช่น เกษตรกรรมนอกจากนี้เกี่ยวกับพืชแล้วต้องรู้การบริหารจัดการการตลาดเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาษาต่างประเทศและคอมพิวเตอร์เป็นต้นการเรียนการสอนต้องเน้นการบูรณาการทฤษฎีกับปฏิบัติ เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงในสถานประกอบการและโลกของงานอย่างแท้จริง

Farstad (2009) ให้ทัศนะว่าความทันสมัยของเครื่องมือและวัสดุฝึกดั่งนั้นสถาบันการอาชีวศึกษาต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญในเรื่องเหล่านี้ให้มีการตรวจสอบสภาพเครื่องมือและวัสดุฝึกให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานและจัดเตรียมและลงทุนซื้อเครื่องมือและวัสดุฝึกที่ทันสมัยเพื่อใช้ในการฝึกและสอนนักเรียนและฝึกให้มีความเชี่ยวชาญชำนาญสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) รายงานว่าหลักของการปฏิรูปการเรียนการสอนของการอาชีวศึกษาโดยการเรียนรู้การอาชีวศึกษาของต่างประเทศที่มีรูปแบบและแนวทางการเรียนการสอนสายอาชีพที่ทันสมัยและนำมาประยุกต์และปรับปรุงการจัดการเรียนสอนในประเทศตัวอย่างเช่นการศึกษา “ระบบทวิภาคี” ของเยอรมันการศึกษาและรูปแบบการฝึกอบรมตามความสามารถของประเทศออสเตรเลียและแคนาดาการศึกษาแบบโครงสร้างแรงงานขององค์การแรงงานโลก (World labour organization) การศึกษาหลักสูตร “ทักษะความเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็ก” ของ UNESCO และอื่น ๆ อย่างกว้างขวางทั่วโลกแล้วนำมาสร้างเป็นรูปแบบของจีนในการปฏิรูปการอาชีวศึกษาของประเทศจีน

Tilak (2002) ให้ทัศนะว่าการอาชีวศึกษาในอนาคตจะต้องเป็นการศึกษาแบบทั้งในห้องเรียนรวมไปถึงการศึกษาในสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์ทำงานจริง

ครูผู้สอน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียน

จากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (2548) พบว่าประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันให้ความสำคัญต่อครูผู้สอนมากโดยได้กำหนดคุณสมบัติผู้สอนสายอาชีพว่าผู้สอนในระบบทวิภาคีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายการฝึกอบรมอาชีพกำหนดกล่าวคือผู้สอนภาคทฤษฎีจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้มีคุณวุฒิระดับปริญญาในสาขาที่เกี่ยวข้องสำหรับช่างอุตสาหกรรมจะต้องมีคุณวุฒิเป็นวิศวกรได้รับการฝึกหัดระดับปริญญาตรีมาแล้วอย่างน้อย 2 ปี ผ่านประสบการณ์ในธุรกิจอุตสาหกรรม สถานประกอบการมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ส่วนผู้สอนภาคปฏิบัติจะต้องมีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 5 ปีจากนั้นเข้าศึกษาและสอบไล่ได้หลักสูตร Master of the trade ได้รับประกาศนียบัตรเป็น Master/ Meister ของสาขาอาชีพที่สอบได้จึงจะมีศักดิ์และสิทธิ์สอนช่างฝึกหัดในสาขาอาชีพตามประกาศนียบัตร Master ที่ได้รับ

Prosser (1910 อ้างถึงใน กฤษมณฑ์ วัฒนานรงค์, 2009) ให้ทัศนะว่าการฝึกอาชีพจะมีประสิทธิผลได้ต้องขึ้นอยู่กับครูผู้สอนซึ่งจะต้องมีประสบการณ์วิชาชีพสูงในการประยุกต์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน

จากเอกสารของคณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา (2546) ได้กล่าวถึงเอกสารเผยแพร่ร่วมกันของ UNESCO และ ILO ในปี ค.ศ. 2002 ที่ให้ทัศนะในเรื่อง “การอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาและการฝึกอบรมสำหรับศตวรรษที่ 21” (Technical and vocational education and training for the twenty - first century) ใช้การเรียนแบบสมรรถนะเป็นฐาน โดยมีทักษะหลักทักษะที่จำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิตบุคลากรต้องมีคุณวุฒิคุณภาพและคุณสมบัติที่เหมาะสมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สถานภาพของผู้จบและผู้ทำงานในสายวิชาชีพเทียบได้กับสาขาวิชาอื่น

Farstad (2009) ให้ทัศนะว่าคุณภาพของนักเรียนสายอาชีพส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูผู้สอนและประสบการณ์การฝึกอบรมของครูซึ่งสอดคล้องกับ Tessaring and Jennifer (2004) ที่ให้ทัศนะว่าคุณภาพผู้เรียนและทักษะความสามารถทางอาชีพขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูและครูผู้ฝึกสอนการอาชีวศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นบทบาทของครูและผู้ฝึกสอนมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนและเทคนิคการสอนรวมไปถึงความทันสมัยของเครื่องมือและวัสดุการเรียนการสอนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนและส่งผลต่อการรับรู้ของผู้เรียนรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ (Information and computer technology - ICT) ก็ต้องมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้สรุปแนวโน้มการจัดการอาชีวศึกษา ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนด้านการเพิ่มจำนวนครูสายอาชีวศึกษาโดยในอดีตครูที่สอน สายอาชีพจะเป็นครูที่สำเร็จการศึกษามาจากสายสามัญหรือในระดับอุดมศึกษาทั่วไปและตั้งแต่ ได้มีการจัดการอาชีวศึกษาขึ้นในประเทศจีนอย่างจริงจังจนถึงระดับอุดมศึกษาทำให้สามารถ ผลิตรีชุนที่เชี่ยวชาญทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติในแต่ละสาขาวิชาชีพทั้งวิชาชีพพื้นฐานและวิชาชีพ เฉพาะมากขึ้นส่งผลให้มีครูสอนในหลากหลายสาขาวิชาและในหลายระดับการอาชีวศึกษา

ค่านิยมการเรียนอาชีวศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) พบว่าการจัดการเรียนการสอนของญี่ปุ่น เน้นหนักในเรื่องความขยันการกำหนดตนเองและอุปนิสัยการเรียนรู้ที่ตีรวมไปถึงการปลูกฝังที่ว่า การทำงานหนักและความขยันหมั่นเพียรจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตส่งผลให้นักศึกษา มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนอาชีวศึกษาไม่กลัวการทำงานหนักประกอบกับอัตราการได้งานทำของ ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาในประเทศญี่ปุ่นสูงทำให้เกิดค่านิยมการเรียนอาชีวศึกษาสูงด้วยเช่นกัน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียน จากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้สรุปแนวโน้มและปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาในประเทศ เยอรมันไว้ดังนี้ จำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนสายอาชีพในระบบทวิภาคีมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยผล มาจากค่านิยมที่ต้องการเรียนในสายอาชีพแบบเต็มเวลามากขึ้นซึ่งอาจจะส่งผลต่อความต้องการ กำลังคนระดับกลางของสถานประกอบการอุตสาหกรรมในอนาคต

Farstad (2009) ในกลุ่มประเทศยากจนหรือกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาประชาชนส่วนใหญ่ จะมีความเชื่อความศรัทธาหรือค่านิยม (Esteem of vocational education) ในการเรียนสายอาชีพ ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากผู้ปกครองและนักเรียนไม่นิยมเรียนจะสนใจเรียนในสายสามัญมากกว่า เพราะเชื่อว่ามีทางเลือกของอาชีพที่หลากหลายและเป็นอาชีพที่มั่นคงกว่า

ความร่วมมือ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียนจาก สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (2548) พบว่าทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาให้ ความร่วมมือกันอย่างดีดังจะเห็นได้จากการที่สถานประกอบการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งหมด ในส่วนที่เกี่ยวกับการฝึกทักษะฝึกปฏิบัติของนักศึกษาในสถานประกอบการโดยค่าใช้จ่ายในการฝึก ช่างฝึกหัดประมาณ 8.000 EU ต่อการฝึก 1 คนต่อ 1 ปี โดยสิ่งที่สถานประกอบการอาจได้กลับคืนมา บางส่วนในรูปของผลงานหรือผลิตภัณฑ์ที่ช่างฝึกหัดได้จัดทำขึ้นและหอการค้าจะรับผิดชอบ ค่าใช้จ่ายในการจัดการทดสอบวัดสมรรถนะซึ่งรายได้ของหอการค้าได้มาจากธุรกิจอุตสาหกรรม

สถานประกอบการที่เป็นสมาชิกของหอการค้านั้น ๆ เช่น ค่าธรรมเนียมหรือจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่หอการค้า จัดขึ้นเช่นการจัดสอบและรัฐยังสนับสนุนค่าใช้จ่ายบางส่วนแก่สถานประกอบการและหอการค้า

จากรายงานผลการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษา ตามความต้องการของประเทศกรณีศึกษาประเภทอุตสาหกรรมของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) พบว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจต่อการอาชีวศึกษามากเพราะต้องแข่งขันในเศรษฐกิจโลกใหม่จึงต้องเตรียมแรงงานฝีมือที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านวิชาการและด้านปฏิบัติให้มีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดโลกในความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการนั้นเป็นไปด้วยดีทั้งนี้เนื่องจากจิตสำนึกของประชาชนอเมริกันได้ถูกปลูกฝังเรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนรวมระบบ โครงสร้างขององค์กรต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงประสานกันการเกิดประโยชน์ร่วมกันและการให้สิทธิประโยชน์บางอย่างแก่สถานประกอบการเช่นการยกเว้นภาษีอากรการให้ความดีความชอบและความร่วมมือที่เกิดขึ้นตามกฎหมายการอาชีวศึกษาและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงการศึกษา (2010) ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ข้อมูลด้านความร่วมมือของหลายหน่วยงานและหลายระดับในรัฐบาลในวางแผนการศึกษาสายอาชีพโดยรวมและในปี 1996 “กฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน” ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการและการอาชีวศึกษายังคงเป็นแนวโน้มทิศทางการสำคัญของรัฐบาลจีนในการปฏิรูปและพัฒนาอาชีวศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในอนาคต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียนจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันพบว่าจำนวนสถานประกอบการที่จัดการฝึกอบรมวิชาชีพระบบทวิภาคีมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากผลกระทบจากบทบาทของสหภาพยุโรป หรือ European Union (EU) ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาในเยอรมันเนื่องจาก EU เปิดตลาดการค้าเสรีมีการโยกย้ายแรงงานจากประเทศในกลุ่ม EU ที่มีค่าแรงต่ำส่งผลให้สถานประกอบการมีทางเลือกมากขึ้นและรับจ้างฝึกหัดลดลง

Tessaring and Wannan (2004) ให้ทัศนะว่าการเพิ่มการเคลื่อนย้ายแรงงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตลาดแรงงานของกลุ่มประเทศยุโรปโดยมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างการป้อนแรงงานของการอาชีวศึกษากับความต้องการของตลาดแรงงานสร้างเครือข่ายแรงงานที่เข้มแข็งเพื่อการผลิตแรงงานที่มีคุณภาพมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานระดับโลกทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะวิชาชีพเฉพาะมีการลงทุนในระบบคุณภาพทางการอาชีวศึกษานั้นหมายความว่าทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการจัดการ

เรียนการสอนทางการอาชีวศึกษาต้องรับผิดชอบต่อดัชนีทุนและการลงทุนที่เพิ่มขึ้นเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน

UNESCO (2004) ให้ทัศนะว่าควรมีการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนของประเทศสมาชิก ทั้งส่วนราชการและเอกชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการลงมือปฏิบัติ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) รายงานว่าด้านการแลกเปลี่ยนความร่วมมือระหว่างประเทศทางด้านการอาชีวศึกษาของประเทศจีนโดยประเทศจีนให้ความสำคัญกับความร่วมมือกับนานาประเทศซึ่งเป็นแนวโน้มทั่วไปสำหรับการปฏิรูปและการพัฒนาของการอาชีวศึกษาในโลกสมัยใหม่โดยประเทศจีนได้ทำงานอย่างแข็งขันในความร่วมมือกับระหว่างประเทศและการแลกเปลี่ยนในการอาชีวศึกษา ซึ่งในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมารัฐบาลได้ส่งคณะผู้แทนไปยังกว่า 20 ประเทศ ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการอาชีวศึกษาเป็นอย่างดีและมีเอกลักษณ์ความโดดเด่นในสาขาอาชีพและแนวทางการจัดการอาชีวศึกษารวมไปถึงการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ประเทศเหล่านั้นประสบความสำเร็จ ในขณะที่เดียวกันประเทศจีนยังได้รับความร่วมมือจากหลายประเทศในการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการอาชีวศึกษาเพื่อให้การบรรยายในประเทศจีนและให้การศึกษาร่วมกันเช่นการได้รับความร่วมมือจาก UNESCO, UNDP, องค์การแรงงานโลก, UNPF, APEC และองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ ในขณะที่ความร่วมมือทวิภาคีและแลกเปลี่ยนระหว่างจีนและประเทศอื่น ๆ ก็มีการขยายตัวมากขึ้น

การสนับสนุนของรัฐ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ระบบการศึกษาในแต่ละรัฐของประเทศออสเตรเลียมีมาตรฐานและกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปโดยมีกระทรวงการมีงานทำการศึกษา ฝึกการอบรมและกิจการเยาวชนของประเทศออสเตรเลีย (Department of employment, education, training and youth Affairs: DEETYA) ทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงระดับอาชีวศึกษาด้วยโดยการจัดสรรผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้วิจัยเรื่องอาชีวศึกษาพัฒนาชาติ: บทเรียนจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (2548) การศึกษาทุกระดับ เป็นการจัดโดยรัฐบาลเกือบทั้งหมด ดังนั้นผู้เรียนทุกระดับ จึงไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนแต่อย่างใดค่าใช้จ่ายในการเรียนอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคีกฎหมายฝึกรอบรมอาชีพได้กำหนดผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายการจัดการอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคีรัฐบาล ของแต่ละรัฐรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการเรียนวิชาสามัญ และภาคทฤษฎี ในโรงเรียนอาชีวศึกษาเช่นเงินเดือนของครูและบุคลากรและสมทบค่าใช้จ่ายบางส่วนให้แก่สถานประกอบการที่รับช่างฝึกหัดโดยรัฐบาลของแต่ละรัฐกรมแรงงานและคหบดีเช่นให้ทุนแก่นักเรียนที่ต้องไปฝึกอาชีพในสถานประกอบการที่ไกล ๆ และให้เงินเพิ่มในกรณีที่ได้รับค่าฝึกน้อย

กระทรวงการศึกษา (2010) ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ข้อมูลทางด้านการศึกษาและการอาชีวศึกษาว่าในช่วง 50 ปี ตั้งแต่ก่อตั้งของสาธารณรัฐประชาชนจีนใน 1949, อาชีวศึกษาได้มีการปรับปรุงกระบวนการจัดการ, การปฏิรูปและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและตั้งแต่สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ใหม่ของการปฏิรูปและการเปิดประตูประเทศสู่โลกภายนอกในปี 1978 อาชีวศึกษาจีนได้รับการกระตุ้นด้วยพลังมหาศาล ในการพัฒนาการอาชีวศึกษาและได้ระบุเป็นภารกิจหลักในการพัฒนาการอาชีวศึกษา เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี 1990 จนถึงปัจจุบัน

Australian Training Authority (2009) ได้ให้ทัศนะด้านการอาชีวศึกษาในอนาคตของออสเตรเลียว่าการสร้างโอกาสทางการค้าโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศรวมไปถึงการส่งเสริมให้เกิดสังคมแห่งการพัฒนาศักยภาพแรงงานผ่านกระบวนการทางการอาชีวศึกษาแบบต่อเนื่องและตลอดชีวิต

Prosser (1910 อ้างถึงใน กฤษมณฑ์ วัฒนารงค์, 2009) ต้องมีการสนับสนุนงบประมาณของรัฐในการจัดการอาชีวศึกษาถ้ารัฐไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณขั้นต่ำในการฝึกได้ก็ไม่ควรให้มีการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา

จากเอกสารของคณะกรรมการอำนวยการปฏิรูปการศึกษา (2546) ได้กล่าวถึงเอกสารเผยแพร่ร่วมกันของ UNESCO และ ILO ในปี ค.ศ. 2002 ที่ให้ทัศนะในเรื่อง “การอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษาและการฝึกอบรมสำหรับศตวรรษที่ 21” ไว้ว่าให้ความสำคัญกับการอาชีวศึกษา โดยกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติมีการปฏิรูปการลงทุนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนามิเกลต์มาตรฐานตัวชี้วัดต่าง ๆ ในการจัดการเพื่อคุณภาพมีการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาด้านต่าง ๆ การศึกษาคือต่อเนื่องและการทำงาน

Atchoarena (2000) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาในอนาคตว่าการบูรณาการเยาวชนเข้าสู่ชีวิตการทำงานเป็นนโยบายที่สำคัญของประเทศต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงของงานและการจ้างงานทำให้แนวโน้มของเยาวชนที่จะได้งานที่มั่นคงยากแม้แต่คนที่ได้รับการศึกษาสูงก็ตามกระบวนการปรับเปลี่ยนไปสู่โลกาภิวัตน์ทำให้เยาวชนต้องพัฒนาทักษะใหม่และความสามารถใหม่ที่จะรับการฝึกอบรมต่อไปในลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในอนาคตในสภาพตลาดแรงงานที่ไม่อาจคาดเดาได้หลายคนจะมีความเสี่ยงมากขึ้นความยุ่งยากมากขึ้นเยาวชนต้องเผชิญในการเข้าสู่ตลาดแรงงานรัฐบาลต้องเอาใจใส่ต่อปัญหาการส่งต่อเยาวชนจากโรงเรียนสู่การทำงานการประสานงานระหว่างนโยบายการศึกษาและนโยบายอื่น ๆ ของรัฐที่นำเข้ามาใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านตลาดแรงงาน

Manfred and Jennifer (2004) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการอาชีวศึกษาในอนาคตว่าสิ่งที่ การอาชีวศึกษาในอนาคตของกลุ่มประเทศยุโรปต้องทำคือ 1) ต่อสู้กับแรงงานจำนวนมากที่มีทักษะ ความสามารถทางอาชีพต่ำโดยส่งเสริมและกระตุ้นให้มีการเรียนสายอาชีพให้แก่ทั้งคน อายุน้อยและอายุมากส่งเสริมและสนับสนุนให้คนเข้าเรียนในระบบการศึกษาเล็กและหยุดเรียน กลางคันส่งเสริมและแนะนำการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพ อย่างต่อเนื่อง (Continuing vocational training – CVT) ซึ่งจะเกี่ยวพันกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning - LLL) ซึ่งในกลุ่มประเทศยุโรปยังมีการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตน้อยมาก

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้สรุปแนวโน้มในการจัดการ อาชีวศึกษาในประเทศไทยปัจจุบันคือรัฐบาลปัจจุบันมีการส่งเสริมการอาชีวศึกษาและ โน้มน้าวเยาวชน ให้สนใจการเรียนอาชีวศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพตามความต้องการของอุตสาหกรรม รัฐบาลปัจจุบันมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันทางวิชาการสถานประกอบการและ สถานศึกษาทางอาชีวศึกษาในการจัดเตรียมเครื่องมือให้กับสถานศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้สรุปแนวโน้มการจัดการอาชีวศึกษา ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนด้านการเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอนที่สูงขึ้น โดยหลังจากการเปิดประเทศจีนได้มีการปฏิรูปการศึกษาและการอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่องรวมถึง การลงทุนทางด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพของ การจัดการศึกษาในวงกว้างมากขึ้นรวมไปถึงการก่อตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษากว่า 3,000 โรงเรียน เพื่อเป็นการนำร่องการพัฒนาและส่งเสริมการอาชีวศึกษาในประเทศด้านการพัฒนาการอาชีวศึกษา ในชนบทอย่างกว้างขวางและทั่วถึงอย่างมีคุณภาพเป็นสิ่งที่ทำให้ประเทศจีนประสบความสำเร็จ อย่างสูงด้านการอาชีวศึกษาและการพัฒนาประเทศด้านการนำผลงานการวิจัยทางการอาชีวศึกษา มาพัฒนาและปรับปรุงการจัดการอาชีวศึกษาของประเทศ

Tilak (2002) ได้ให้ทัศนะว่าการจัดการอาชีวศึกษาต้องใช้ต้นทุนและเงินลงทุนสูง ดังนั้นรัฐบาลต้องเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนและจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมและที่สำคัญ การอาชีวศึกษาต้องเชื่อมโยงต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อเปิด โอกาสให้นักเรียนสายอาชีพ มีโอกาสในการเรียนในระดับอุดมศึกษา

การจัดการอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

กระทรวงศึกษาธิการ 1) มีหน้าที่โดยตรงที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนและเตรียมการเพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนและทุกประเทศในชาติ สมาชิกอาเซียนมีการเรียนรู้และเตรียมพร้อมสู่การเข้าเป็นประชาคมอาเซียนเป็นอย่างดีในขณะนี้

ประเทศไทยมีความตระหนักรู้ในเรื่องอาเซียนที่น้อยกว่าประเทศอื่นซึ่งอยู่ในลำดับที่ 8 คิดเป็นร้อยละ 67 จากสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ 2) ได้จัดทำโครงการเพื่อสร้างความตระหนักและสร้างความพร้อมให้กับคนไทยเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีความร่วมมือกับกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศในการจัดอบรมครูและนักเรียนทั่วประเทศและลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกับกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ในการจัดอบรมและสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน 3) ต้องรีบสร้างและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยให้มีความรู้ใน 3 ด้าน คือ 3.1) ทักษะทางภาษาโดยเฉพาะภาษาอังกฤษและภาษาเพื่อนบ้านของอาเซียน ซึ่งครูต้องผลักดันให้เด็กกล้าพูดกล้าแสดงออก โดยต้องเรียนรู้เพื่อให้สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.2) ทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ครูต้องเป็นผู้นำถ่ายทอดให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้รวมถึงการสร้างเครือข่ายร่วมกับสถานศึกษาของประเทศสมาชิกโดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ระหว่างกัน 3.3) ทักษะวิชาชีพต้องเร่งพัฒนาความสามารถทางทักษะอาชีพให้แรงงานไทยมีฝีมือสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ โดยเฉพาะการเปิดเสรีตลาดแรงงานในปี 2558 จะมีการเคลื่อนย้ายของแรงงานใน 7 สาขาวิชาชีพ รวมถึงอาชีพการบริการ 32 สาขาในด้านการให้บริการ โรงแรมและการอาหาร 4) ต้องเร่งสร้างบุคลากรที่มีศักยภาพมารองรับการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีให้ประเทศไทยสามารถช่วงชิงความเป็นผู้นำในอาเซียนและมีความพร้อมในการรองรับการหลั่งไหลของตลาดทุนจากประเทศเศรษฐกิจต่าง ๆ

“สถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์ในเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ ต้องเร่งสร้างความรู้และทักษะให้นักเรียนโดยสร้างความมั่นใจให้นักเรียนกล้าเรียนรู้ กล้าแสดงออก โดยเฉพาะภาษาอังกฤษที่ต้องสร้างให้เด็กสื่อสารได้โดยไม่ต้องอายอีกทั้งต้องใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ นำมาสร้างเครือข่ายในการติดต่อแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศสมาชิก ด้วยกันนอกจากนั้นต้องสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นโดยปลูกฝังให้เรียนรู้ เพื่อเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม และที่สำคัญต้องมีความเป็นพลเมืองดี เป็นคนมีเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม ควบคู่กับการมีคุณธรรม จริยธรรม”

การเตรียมความพร้อมของ สถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้กำหนดแผนงานที่จะดำเนินการดังนี้ ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน จะส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอื่น ที่นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะภาษาของประเทศเพื่อนบ้านในประชาคมอาเซียนด้านครูผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาจะพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารให้กับบุคลากรทุกระดับจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิจัยร่วม เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จัดหาครูต่างชาติสอนภาษาและวิชาชีพด้านนักเรียน นักศึกษาจัดกิจกรรมเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม เพื่อสร้างความตระหนักการเป็นประชาคมอาเซียน การส่งนักศึกษาไปฝึกงานในสถานประกอบการในประชาคมอาเซียนด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน

สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษาในประชาคมอาเซียนการให้ทุนแก่นักศึกษาในประชาคมอาเซียนเพื่อมาศึกษาต่อด้านอาชีวศึกษาในประเทศไทย

สำหรับเป้าหมายการดำเนินการในปี 2556 สอศ. มีดังนี้ 1) บริหารจัดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและพัฒนาฐานข้อมูลกำลังคนด้านอาชีวศึกษาในอาเซียนเช่นยกระดับสถานศึกษาที่มีความสามารถและมีความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพในอาเซียนจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพในหลักสูตรนานาชาติในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเป็นศูนย์กลางความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพอาชีวศึกษาอาเซียน 2) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาให้ครอบคลุมประชาคมอาเซียนทุกประเทศ 3) กำหนดคุณลักษณะของนักศึกษาที่จบอาชีวศึกษาอาทิตคุณลักษณะทั่วไปสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ระดับดีผ่านการฝึกงานจากสถานประกอบการทั้งในและต่างประเทศ 1 ภาคการศึกษามีวินัย และผ่านกิจกรรมด้านคุณธรรมและจิตอาสาสามารถใช้ไอทีมีความรู้ภาษาต่างประเทศนอกเหนือจากภาษาอังกฤษอีก 1 ภาษาส่วนคุณลักษณะเฉพาะต้องผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานได้ใบรับรองในการสมัครงานในต่างประเทศผ่านมาตรฐานภาษาอังกฤษตามตำแหน่งงานสามารถศึกษาต่อในสถานศึกษาอาชีวศึกษาภายใต้ประชาคมอาเซียนและผ่านกระบวนการฝึกประสบการณ์เป็นผู้ประกอบการส่วนการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2557 - 2558 มีดังนี้ 1) ส่งเสริมผลักดันและสร้างโอกาสให้บุคลากรของสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาต่างประเทศและมีหลักสูตรใกล้เคียงกับประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน 2) พัฒนาการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและภาษาอังกฤษเพื่ออาชีพจัดทดสอบภาษาอังกฤษเพื่อกำหนดมาตรฐานด้านภาษาของผู้จบอาชีวศึกษา 3) สนับสนุนการจัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และศึกษาดูงานในกลุ่มอาเซียน 4) จัดหาคู่มือตำราและหนังสืออ่านนอกเวลาที่เป็นภาษาอังกฤษ 5) จัดกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาเชิญตัวแทนจากประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ 6) ส่งเสริมพัฒนาด้านไอที 7) สนับสนุนให้จัดทำมาตรฐานวิชาชีพเกษตรเพื่อสร้างบทบาทการเป็นผู้นำในการจัดการอาชีวศึกษาเกษตรแห่งอาเซียนและ 8) ส่งเสริมการรับอาสาสมัครจากชาติต่าง ๆ เพื่อช่วยสอนวิชาชีพโดยใช้ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เช่นภาษาจีนญี่ปุ่น เป็นต้น ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นจะสร้างความเข้มแข็งและความพร้อมให้แก่สถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน

แนวทางการวิจัยอนาคต

โลกในอนาคตจะเป็นโลกที่ไร้พรมแดนมากขึ้นในเกือบทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจการค้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศข่าวสารข้อมูลด้านวิชาการความรู้ ด้านการขนส่งคมนาคมด้านการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมและมลพิษและอื่น ๆ ขณะเดียวกันโลกก็ยังมีพรมแดน

ด้านเชื้อชาติศาสนา และวัฒนธรรม ที่ต้องคำนึงถึงซึ่งประเทศไทย จะได้รับผลกระทบ ทั้งโดยตรงและทางอ้อม เนื่องจากปัจจุบันเศรษฐกิจและการค้าของไทยผูกพันกับเศรษฐกิจโลก และการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World trade organization) รวมถึงประชาคมอาเซียน (ASEAN community) ซึ่งประเทศไทยเองก็เป็นหนึ่งในสมาชิกที่องค์กร และประชาคมดังกล่าวมีข้อตกลง ร่วมกันทำให้การค้า และบริการเสรีมากขึ้น และส่งผลต่อการแข่งขันมากขึ้นสังคมไทยจะต้อง ปรับตัวเองให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สร้างปัญญาขึ้นให้กว้างรู้เขารู้เรามากขึ้นจะต้องเรียนรู้ การหาความพอดีระหว่างความร่วมมือ และการแข่งขันเรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติมากขึ้น การรักษาไว้ และการพัฒนาซึ่งความเป็นไทยในสังคมโลกจะต้องเป็นทั้งพลเมืองไทย และพลเมือง โลกจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าโลกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเป็นโลกที่ไร้พรมแดน มากขึ้นอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน แต่ก็มิใช่สิ่งที่ยากเกินกว่าจะคาดการณ์ได้ การคาดการณ์ก็มีทั้ง แบบเดาสุ่มและแบบมีระบบคิดที่สมเหตุสมผล ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญกับ การมองอนาคตดังกล่าว และได้พัฒนาระเบียบวิธีวิจัยอนาคตในการคาดการณ์อนาคต ทั้งที่ พึ่งประสงค์และไม่พึ่งประสงค์ เพื่อที่จะรู้แนวโน้มและเตรียมความพร้อมที่จะรุกและรับใน สถานการณ์ที่เหมาะสม เช่นเดียวกับการวิจัย “อนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับประชาคม อาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2557 - 2566)” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอความหมายและความสำคัญ ของ การวิจัยอนาคตดังต่อไปนี้

ความหมายและความสำคัญ

อนาคตศึกษาเป็นคำที่แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Futures Studies” ซึ่งหมายถึงวิชา หรือสาขาวิชา (Field: program of study) ที่ศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาอนาคต ตลอดจนระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาแนวโน้มและทางเลือกต่าง ๆ ที่มีความเป็นไปได้ในอนาคต อนาคตศึกษาจะประกอบไปด้วยเนื้อหาอย่างน้อย 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือส่วนที่เป็นแนวคิด (Perspectives) และทฤษฎี (Theories) ซึ่งอาจใช้คำรวมว่าอนาคตนิยม (Futurism) และส่วนที่เป็น ระเบียบวิธี (Methodologies) ซึ่งอาจเรียกว่าการวิจัยอนาคต (Futures research) จุมพล พูลภัทรชีวิน (2551) ในประเทศไทยมีผู้นำมาใช้เป็นภาษาไทยแตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเพื่ออนาคต การวิจัยเชิงอนาคตและการวิจัยอนาคต ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่าวิจัยอนาคตเพื่อจะได้เข้าใจ ความหมายตรงกันและการนำเสนอข้อมูลในส่วนนี้มีจุดหมาย เพื่อให้ทราบความหมายความสำคัญ ประโยชน์ของวิจัยอนาคตรวมไปถึงระเบียบวิธีวิจัยอนาคตแบบต่าง ๆ โดยได้มีนักวิชาการต่าง ๆ ให้ความหมายความสำคัญของวิจัยอนาคตดังต่อไปนี้

จรัส สุวรรณเวลา (2538) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับวิจัยอนาคตในแง่การวิจัยเพื่อพยากรณ์ว่า การเข้าใจธรรมชาติหรือมีข้อเท็จจริงของธรรมชาติทำให้มนุษย์สามารถทะลวงหน้าได้ว่าอะไร

จะเกิดขึ้นในสภาพอย่างหนึ่งต่อไปจะเป็นอย่างไรหรือหากทำอย่างหนึ่งจะเกิดผลอย่างไรตามมา จะเห็นได้ว่ามีมิติของเวลาเข้ามาด้วยการเข้าใจความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ การพยากรณ์ ในบางกรณีแต่ส่วนใหญ่แล้วการเข้าใจถึงแนวโน้มที่เกิดขึ้นในอดีตทำให้สามารถคาดการณ์ แนวโน้มในอนาคตได้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2538 อ้างถึงใน สมหวัง พิริยานุวัฒน์, 2542) ให้ทัศนะถึงการวิจัยอนาคต (Futures research) ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อบรรยายทางเลือกอนาคตที่เป็นไปได้แบบต่าง ๆ เพื่อประเมินสถานการณ์ในปัจจุบันและบ่งชี้ผลกระทบที่เป็นไปได้ในแต่ละทางเลือก เพื่อเตรียมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและ เพื่อวางแผนอนาคตไปในแนวทางที่พึงประสงค์การวิจัยอนาคตที่ใช้กันในปัจจุบันมีแบบแผนการวิจัยที่แตกต่างกันไปจากเดิมมาก เนื่องจากการประยุกต์เทคนิควิธีการวิจัยแบบอื่น ๆ มาใช้ร่วมกันกับวิจัยอนาคต

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2551) ได้นำเสนอความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ความหมาย และความสำคัญเกี่ยวกับการวิจัยอนาคต สำหรับผู้สนใจการวิจัยอนาคตและอนาคตนิยมโดยทั่วไป

กล่าวว่าการวิจัยอนาคต มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Futures research” ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะ (Technical term) ที่สื่อถึงแนวคิด วิธีการ กระบวนการ และระเบียบวิธีที่ใช้ในการสำรวจ ศึกษา แนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในอนาคตเกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ทั้งแนวโน้มที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ จึงมีตัว “S” ต่อท้ายคำว่า Future เพื่อสะท้อนแนวคิดว่าเรื่องของอนาคตนั้น มีความเป็นไปได้ในหลายทิศทาง จึงต้องสำรวจ และศึกษาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้เหล่านั้น ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ผู้ที่ทำการศึกษาอนาคตอย่างเป็นระบบโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคตแบบต่าง ๆ เรียกว่า นักวิจัยอนาคตส่วนนักคิดและนักทฤษฎีเกี่ยวกับอนาคตเรียกว่า นักอนาคตนิยม คำรวมที่ใช้เรียกกลุ่มบุคคลเหล่านี้ คือ นักอนาคต

การศึกษา การคาดการณ์ หรือการทำนายอนาคตของนักอนาคตจะแตกต่างกันไปจากการทำนายของหมอดูโดยทั่ว ๆ ไป ถึงแม้ว่าคนทั้งสองกลุ่มจะทำนายเรื่องเกี่ยวกับอนาคตเหมือนกัน แต่ความเชื่อและวิธีการของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความเชื่อและวิธีการเกี่ยวกับอนาคต

นักอนาคต	หมอดู
1. เชื่อว่าอนาคตเป็นสิ่งที่ศึกษาและควบคุมได้และเปลี่ยนแปลงไปตามการตัดสินใจ และการกระทำของมนุษย์ มนุษย์ เป็นทั้งผู้สร้างและผู้ที่ทำลายมนุษย์ เป็นผู้กำหนด และให้ความหมายแก่สรรพสิ่ง	1. อนาคตเป็นไปตามโชคชะตาราศี ดวงดาวหรือพรหมลิขิตนั่นคือ เชื่อว่ามีผู้อื่นหรือสิ่งอื่นเป็นผู้กำหนดไว้แล้ว
2. ใช้วิธีการศึกษา วิจัยและการคาดการณ์อย่างเป็นระบบ ในการศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตในรูปแบบต่าง ๆ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา หรือเจ้าของวัฒนธรรม	2. ใช้ไฟ ลายมือ วันเดือนปีเกิด ดูโหงวเฮ้ง ในการทำนายอนาคต ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ หมอดู
3. เน้นการศึกษาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ของมนุษย์ สังคม หน่วยงาน โดยส่วนรวมในช่วงระยะเวลาที่กำหนดในอนาคต เช่น ในช่วง 20 ปีข้างหน้า	3. เน้นอนาคตของแต่ละบุคคลเป็นส่วนใหญ่ เช่น นาย ก.จะพบเนื้อคู่เมื่อไหร่ เป็นคนอย่างไร เป็นต้น
4. ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้คาดการณ์แนวโน้ม	4. หมอดูเป็นผู้ให้คำทำนาย

ที่มา: จุมพล พูลภัทรชีวิน (2552)

จะเห็นได้ว่านักอนาคตนิยมและหมอดูมีความเชื่อและวิธีการคาดการณ์และทำนายอนาคตที่แตกต่างกันเป้าหมายหลักของการศึกษาและการวิจัยอนาคต มิใช่อยู่ที่การทำนายที่ถูกต้องแม่นยำเพราะเรื่องของอนาคตเป็นเรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เราไม่มีข้อเท็จจริง (Facts) เกี่ยวกับอนาคต มีแต่เพียงการคาดการณ์และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มที่เป็นทางเลือกที่คาดว่าจะมีความเป็นไปได้ (Possible alternative trends) เท่านั้น

วิโรจน์ สารรัตนะ (2553) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของการศึกษาอนาคตว่า เนื่องจากการวางแผนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดสิ่งที่คาดหวังให้เกิดขึ้น และสิ่งที่จะทำในอนาคต ดังนั้นผู้บริหารควรมีคุณลักษณะของการมองอนาคต มุ่งการเปลี่ยนแปลง และมุ่งให้เกิดสิ่งใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ การศึกษาอนาคตมีพื้นฐานอยู่ว่า อนาคตไม่สามารถบอกล่วงหน้าได้อย่างถูกต้องแน่นอนเป็นเพียงความเป็นไปได้หรือความน่าจะเป็นเท่านั้นดังนั้นจึงต้องศึกษาอย่างรอบคอบ และศึกษาถึงทางเลือกที่ว่าจะเกิดขึ้นหลาย ๆ ทางเลือกโดยการมองไปข้างหน้าอย่างเป็นสหวิทยาการ คำนึงถึงเป้าหมายที่พึงปรารถนาเป็นหลัก องค์ประกอบสำคัญของการศึกษาอนาคตคือการมองไปทั้งโลก มองไปข้างหน้าทั้งระบบนิเวศวิทยา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงภัย

ที่คุกคามต่อสภาพแวดล้อมมากมาย ซึ่งผลของการศึกษาอนาคตดังกล่าวจะมีบทบาท มีอิทธิพลต่ออนาคตที่จะเกิดขึ้นจริงอย่างมาก แม้ว่าการศึกษาอนาคตจะมี ภาพที่ไม่ดี (Pessimistic) อยู่มาก แต่การศึกษานาคตมุ่งเน้นไปที่การทำนายภาพอนาคตที่ดี (Optimistic) และใช้สติปัญญาในการหาวิธีการที่จะจัดการภาพอนาคตที่ไม่ดีออกไปให้สำเร็จ เพื่อก่อให้เกิดการวางแผนที่จะทำให้บรรลุผลตามอนาคตที่พึงปรารถนา และหลีกเลี่ยงอนาคตที่ไม่พึงปรารถนาได้

โดยสรุปเป้าหมายหลักของการวิจัยอนาคตอยู่ที่การสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นของเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันหาทางป้องกันหรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไปด้วยการเริ่มลงมือทำ ตั้งแต่ปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาความหมายและความสำคัญของการวิจัยอนาคตจากทัศนะคติและแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับคำกล่าวของนักอนาคตที่ว่า อนาคตเริ่มตั้งแต่ปัจจุบันหรือ The future is NOW ดังนั้นกระบวนการในการแก้ปัญหาของนักอนาคตจึงเป็นลักษณะเชิงรุก (Proactive) มากกว่าเชิงรับ (Reactive)

ประโยชน์ของการวิจัยอนาคต

การวิจัยอนาคตเป็นงานวิจัยเพื่อหาแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งขึ้นอยู่กับ หลักการ บริบทและเหตุผลของงานวิจัย โดยแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นมีทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อช่วยและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ที่จะนำผลการวิจัยดังกล่าวไปใช้ ประโยชน์ในการวางแผน และเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญต่อเหตุการณ์ที่อาจจะไม่พึงประสงค์ได้ ทันทีทั้งที่ และเหมาะสม นักวิชาการจากหลายภาคส่วนได้ให้ความหมาย และคำจำกัดความของภาพอนาคตที่แตกต่างกัน ซึ่งเหมือนกันบ้าง คล้ายกันบ้าง และบางส่วนแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการมองอนาคต หรือการวาดภาพอนาคตรูปแบบใดล้วนมีประโยชน์ทั้งสิ้น และได้มีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประโยชน์ของการวิจัยอนาคตที่คล้าย และสอดคล้องกันดังต่อไปนี้

ลีปเปอร์นัท เกตุทัต (2538) ได้ให้มุมมองการมองอนาคตสู่แผนรูกว่า ทั้ง ๆ ที่ปัญหา และมูลเหตุแห่งปัญหาเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องทราบและวิเคราะห์ให้ลึกซึ้ง แต่คำตอบมิใช่เพียงแค่นี้ คำตอบอยู่ที่เส้นทางที่จะเดินสู่การลดปัญหา และมูลเหตุหรือมรรค มรรคจะต้องมีเป้าหมาย เป้าหมายนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นเป้าหนึ่ง และโดยปกติจะเป็นเป้าที่เคลื่อนที่ไปตามกาลเวลา ดังนั้น หัวใจจึงอยู่ที่การหาทิศทาง การมองอนาคตเพื่อหาเป้าที่เคลื่อน หรือทิศทางอาจทำได้หลายวิธีการวิจัย อนาคตเป็นการวาดมโนภาพอนาคตในแง่ดีต่อมโนภาพอนาคตในแง่ร้ายและก็พิจารณาตัวแปรต่าง ๆ ในลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเมื่อวาดมโนภาพที่มีความเป็นไปได้สูงสุดแล้ว

ก็จะต้องวางเงื่อนไขทางเลือกสู่ทิศทางที่ประสงค์การมองอนาคตเป็นการสร้างกลไกเชิงรุกสามารถ
ปลูกเร้าใจให้มีผู้ร่วมผนึกกำลังด้วยความหวังอันจะนำไปสู่ความสำเร็จส่วนปัญหา
ก็จะคลี่คลายไปถ้าเลือกแนวทางรุกที่ขวกหนามน้อยที่สุด

ในการศึกษาวิจัยเพื่อรู้เขารู้เรา นั้นจะต้องมองให้ลึกให้ถึงแก่นของนวัตกรรมในแง่มุม
ต่างๆทั้งด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีการจัดการฯลฯมองภาพรวมว่าเรามองเขา
อย่างไรเขามองเราอย่างไรภาพลักษณ์ของเราเป็นอย่างไรในแง่ของเขาการวิจัยการวิเคราะห์และ
สังเคราะห์งานเช่นนี้จะต้องเป็นไปบนพื้นฐานของความเป็นจริงในการหาความพอดีระหว่าง
การเป็นพลเมืองไทยและการเป็นพลเมืองโลกที่ดีและการหาความพอดีระหว่างความร่วมมือและ
การแข่งขันเราจะต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมต่าง ๆ วิเคราะห์
และสังเคราะห์ภาพรวมในแง่มุมต่าง ๆ ของสังคมเพื่อนำมาสังคมคู่ค้า-คู่แข่งเพื่อประโยชน์
ในการอยู่ร่วมกันในโลกได้อย่างสันติ หนึ่งในการแข่งขันนั้นมิใช่แข่งขันโดยไร้ทิศทางมุ่ง
ประหัตประหารกัน แต่เป็นการแข่งขันเพื่อคุณภาพเพื่อประสิทธิภาพในการผลิตและบริการที่มุ่ง
ประหยัคทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน
จากการศึกษาบทความโครงการทางวิชาการเรื่องโครงการการมองอนาคตมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2566 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552) พบว่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้เล็งเห็น
ประโยชน์ของวิจัยอนาคตดังจะเห็นได้จากมุมมองและแนวคิดที่ว่าท่ามกลางกระแสแห่ง
การแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเฉกเช่นปัจจุบันนี้องค์การทุกแห่งต่างต้องเร่งปรับตัว
และกำหนดทิศทางในการก้าวเดินของตน เพื่อรักษายอดการของตนให้อยู่รอดและเติบโตได้อย่าง
ยั่งยืนไม่ว่าวันแม้แต่ “สถาบันการศึกษา” ก็ต้องมีการปรับตัวและเตรียมพร้อมรับมือกับกระแส
แห่งการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ด้วยเช่นกันการเปลี่ยนแปลงต่างๆเหล่านี้เป็น “สิ่งท้าทาย”
ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และเป็นสิ่งที่ประชาคมของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จำเป็นอย่างยิ่ง
ที่จะต้องร่วมมือกันในการกำหนดทิศทางในการขับเคลื่อนให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก้าวเดินไป
ในทิศทางที่ถูกต้องต่อไปในอนาคตโดยการมีส่วนร่วมของประชาคมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ในการมองอนาคตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตลอดจนร่วมกันแสดงความเห็นต่อประเด็น
เชิงยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจ
และมีความมุ่งมั่นร่วมกันในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ
ระดับนานาชาติและเป็นแกนนำในการระดมภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป
โครงเรื่องของภาพอนาคตจะมาจากปัจจัยความไม่แน่นอนในอนาคต (Critical uncertainties)
และปัจจัยหลักที่รู้ว่าจะเกิด (Predetermined elements) โดยภาพอนาคตที่คตินั้นมีโครงเรื่องต่าง ๆ

ที่ประสานกันอย่างเหมาะสมและไม่ขัดแย้งกันการร่วมกันมองอนาคตตลอดจนแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเชิงยุทธศาสตร์อย่างเปิดกว้างและจริงจังมองเพื่อให้ได้ภาพที่เราต้องการให้ทุกภาพส่วนมีความมุ่งมั่นร่วมกันต่อแนวทางการดำเนินงานในอนาคตสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่จะได้จากการร่วมกันมองอนาคตก็คือภาพอนาคต (Scenarios) ที่มีความเป็นไปได้ในการดำเนินงานต่อไปในอนาคตซึ่งภาพอนาคตนี้จะช่วยกำหนดทิศทางในการดำเนินงานจากนี้ไปในอนาคตผลลัพธ์ที่ได้จากการร่วมกันมองอนาคตก็คือการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมการมีแผนที่เชิงกลยุทธ์ (Strategy map) ที่จะนำทางการดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมายและบรรลุซึ่งวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างดี

วิโรจน์ สารรัตน์ (2553) ได้ให้ทัศนะถึงประโยชน์ของการวิจัยอนาคตไว้ว่าการวิจัยอนาคต 1) ช่วยในการตัดสินใจเพื่อการวางแผนเพื่อการป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดเพื่อประเมินทางเลือกของนโยบายและการปฏิบัติ 2) ช่วยในการเตรียมคนสำหรับอนาคตที่กำลังเปลี่ยนแปลง 3) ช่วยในการส่งเสริมให้เกิดความปรองดองและร่วมมือเนื่องจากการมุ่งอนาคตทำให้คนลืมอดีตมุ่งอนาคตทำให้ผู้คนคำนึงถึงแต่ด้านดีและมีความมุ่งมั่นที่จะไปถึงให้ได้ 4) ช่วยในการสร้างสรรค์เพราะการมองอนาคตที่ห่างไกลออกไปทำให้คนมีอิสระในการคิดมีจินตนาการที่อยากเห็นสิ่งดี ๆ ก่อให้เกิดกระแสความคิดที่หลากหลาย 5) ช่วยในการสร้างปรัชญาแห่งชีวิตกล่าวคือช่วยให้บุคคลเกิดความคิดเกี่ยวกับเป้าหมายอย่างมีระบบก่อให้เกิด “ปรัชญาชีวิต” ทำให้บุคคลเปลี่ยนบทบาทจากการมีปฏิกิริยาเชิงรับ (Reactive) กับปัญหาเป็นการป้องกันและมีปฏิกิริยาเชิงรุก (Proactive) ต่อปัญหา

จุฬพล พูลภัทรชีวิน (2551) ได้ให้ทัศนะที่เกี่ยวกับประโยชน์ของการวิจัยอนาคตไว้หลายประการดังต่อไปนี้ 1) การวิจัยอนาคตช่วยให้ได้ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นเกี่ยวกับแนวโน้มในอนาคตที่สามารถจะนำมาใช้ในกระบวนการตัดสินใจการกำหนดนโยบายและการวางแผน เพราะการวิจัยอนาคตมักจะให้หรือนำไปสู่สิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ให้กรอบสำหรับการตัดสินใจหลายรูปแบบบ่งชี้ถึงอันตรายและโอกาสต่าง ๆ แนววิธีแก้ปัญหาแบบต่าง ๆ ช่วยประเมินนโยบายและการปฏิบัติต่าง ๆ ช่วยให้เห็นและเข้าใจปัจจุบัน และอดีตดีขึ้นช่วยเพิ่มทางเลือกกำหนดจุดหมายและแสวงหาวิธีที่จะบรรลุจุดหมาย 2) การวิจัยอนาคตช่วยเตรียมมนุษย์ให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องโดยให้ประสบการณ์ล่วงหน้า (Pre-experience) แก่มนุษย์ว่าอนาคตอาจจะเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เตรียมพร้อมว่าควรจะทำตัวอย่างไรจะได้ไม่เกิดหรือลดอาการ Future shock ให้การรับรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตบนโลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและสับสนการรับรู้หรือมโนทัศน์ดังกล่าวได้แก่การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการปกติตามธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยอาจจะกลายเป็น

การเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ต่อการเลือก (Choice) เป็นสิ่งจำเป็นการปฏิเสธที่จะเลือกก็คือการเลือกโลกในอนาคตน่าจะแตกต่างอย่างสิ้นเชิงในหลาย ๆ ด้านจากโลกปัจจุบันมนุษย์มีความรับผิดชอบต่อบทบาทของเขานาคตมิใช่เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏขึ้นต่อหน้าเขาเท่านั้นวิธีการที่ได้ผลในอดีตอาจจะไม่ได้ผลในอนาคตเพราะสภาพการณ์มันเปลี่ยนไปกระตุ้นให้มนุษย์ทำการศึกษานาคตอย่างมี “สติ” และดำเนินชีวิตในปัจจุบันอย่างมีสติ 3) การวิจัยอนาคตช่วยให้มนุษย์เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของระบบต่าง ๆ ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น 4) การวิจัยอนาคตช่วยชี้แนะและเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และความคิด 5) การวิจัยอนาคตช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพราะไม่ติดอยู่กับปัญหาในอดีตและปัจจุบัน 6) การวิจัยอนาคตช่วยกระตุ้นให้มนุษย์ (ทั้งเด็กและผู้ใหญ่) ใฝ่หาความรู้โดยการเป็นผู้สร้างความรู้มากกว่าเรียนสิ่งที่ผู้อื่นบอกหรือทำตามแล้วแต่เพียงอย่างเดียว 7) การวิจัยอนาคตให้แนวคิดในการพัฒนาปรัชญาชีวิตที่ผสมกลมกลืนกับแนวโน้มในอนาคตและ 8) การวิจัยอนาคตมีประโยชน์ในด้านอื่น ๆ เช่น ให้ความสนุกเพลิดเพลิน ให้ความท้าทายโดยสรุปพบว่าประโยชน์ของการวิจัยอนาคตนั้นมีมากมายหลายด้านและประโยชน์สูงสุดที่ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกันคือการวิจัยอนาคตช่วยให้ได้ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นเกี่ยวกับแนวโน้มในอนาคต ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ที่สามารถจะนำมาใช้ในการระบวงรัดตัดสินใจการกำหนดนโยบายและการวางแผนและจากประโยชน์มากมายมหาศาลที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยอนาคตนี้ส่งผลให้มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญสนใจในการคิดระเบียบวิธีวิจัยอนาคตไว้หลายเทคนิควิธีดังจะกล่าวต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัยอนาคต

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการวิจัยอนาคตมีหลายวิธีแต่ละวิธีก็จะมีระเบียบวิธีวิจัยที่แตกต่างกันออกไปการจะพิจารณาเลือกวิธีวิจัยอนาคตแบบใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์เงื่อนไขและข้อจำกัดของนักวิจัยที่แตกต่างกันโดยวิธีวิจัยอนาคตที่นิยมทำกันอยู่ในปัจจุบันได้แก่การวิจัยแบบเทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้ (Cross - impact analysis) แบบกระบวนการอนาคตปริทัศน์ (Future scanning process) แบบการมองอนาคต (Foresight) แบบเทคนิคการสร้างภาพอนาคต (Scenario) แบบเดลฟาย (Delphi) แบบอีเอฟอาร์ (EFR) และแบบอีดีเอฟอาร์ (EDFR) เป็นต้นและผู้วิจัยยังได้ศึกษาข้อมูลการแบ่งช่วงเวลาศึกษาและวิจัยอนาคตเพิ่มเติมเพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกระเบียบวิธีวิจัยและช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยอนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในทศวรรษหน้าโดยจะกล่าวในรายละเอียด ดังต่อไปนี้

เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบไขว้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2552) ได้ให้ทัศนะว่าการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ (Crossimpact matrix analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความสัมพันธ์

เชิงสาเหตุ/ผลกระทบ/ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์สองชุดใช้กันมากในการวิจัยอนาคต และการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการ โดยเฉพาะด้านการวางแผนวิธีการวิเคราะห์ทำโดยการศึกษาผลกระทบของเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เป็นสาเหตุที่มีผลต่อเหตุการณ์อีกชุดหนึ่งที่เป็นผล โดยการประยุกต์เมทริกซ์แสดงระดับความเข้มของผลกระทบระหว่างเหตุการณ์ทั้งสองชุด จากนั้นนักวิจัยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพมาตรวจสอบระดับความเข้มของผลกระทบโดยอาจทำได้สองแบบแบบแรกคือการนับจำนวนความถี่ของผลกระทบที่ได้จากข้อมูลและให้คำอธิบายว่ามีความเข้มของผลกระทบระดับมากปานกลางต่ำแบบที่สองเป็นการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ถึงความน่าจะเป็นของการเกิดผลกระทบแล้วคำนวณเมทริกซ์ความน่าจะเป็นเพื่ออธิบายลักษณะผลกระทบที่เกิดขึ้นเมทริกซ์ผลกระทบไขว้ที่ได้แสดงลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

การวิจัยโดยใช้กระบวนการอนาคตปริทัศน์ (Future scanning process)

พรชูลี อาชวอำรุง (2537) ได้สรุปแนวคิดของ Morrison, Renfro, และ Boucher ว่า กระบวนการอนาคตปริทัศน์คือการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไรเพื่อให้องค์กรสามารถจัดการกับแนวโน้มคัดสรรที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและดำเนินการให้องค์กรพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ขั้นตอนการใช้กระบวนการอนาคตปริทัศน์ได้แก่การกำหนดเป้าหมายการตรวจสอบหรือปริทัศน์อย่างเป็นทางการจากเอกสารและการสัมภาษณ์การหาความจริงของข้อมูลการประชุมที่มนักวิจัยเพื่อร่างแนวโน้มที่บ่งบอกความเปลี่ยนแปลงการคัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแนวโน้มดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบอย่างไรรวมทั้งการทำนายกับการกำหนดกิจกรรมที่น่าจะเกิดจากแนวโน้มนั้น

ระเบียบวิธีวิจัยแบบการมองอนาคตหรือ Foresight

จะเห็นได้ว่าระเบียบวิธีวิจัยแบบการมองอนาคตนี้มหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศไทย ได้ให้ความสนใจและมีการมองอนาคตของมหาวิทยาลัยของตนที่แตกต่างกันไปยกตัวอย่างเช่น การมองอนาคตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและรวมถึงมหาวิทยาลัยขอนแก่นเองที่มีช่องทางให้ผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์นักศึกษา ร่วมกันมองอนาคตผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัย

ในบทความโครงการทางวิชาการเรื่องโครงการการมองอนาคตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2566 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552) ได้ให้ทัศนะการมองอนาคต (Foresight) คือกระบวนการที่ดำเนินอย่างเป็นระบบในการมองไปในอนาคตของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเศรษฐกิจและสังคม และปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันเพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนที่กำลังถึงปัจจุบักรอบด้านทั้งสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเหตุผลที่เราต้องมองอนาคตนั้นมีหลายประการอาทิเพราะเหตุที่ว่า

อนาคตเป็นสิ่งไม่แน่นอนที่ไม่มีใครทำนายได้เพื่อคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงและวางทิศทางอนาคตที่พึงปรารถนาปัญหาซับซ้อนและไม่ชัดเจนทำให้ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียวผู้มีส่วนเป็นเจ้าของหลายฝ่ายอาจมีผลประโยชน์ขัดแย้งกันต้องการวิธีการที่แหวกแนวในการแก้ปัญหาเดิม

Glenn (1994) ได้ทำสรุปตารางแสดงจุดร่วมและจุดต่างของวิธีการศึกษาอนาคตแต่ละวิธี โดยวิธีการศึกษาอนาคตในช่วงเวลานั้นอาจมีความต่างจากวิธีการศึกษาอนาคตในปัจจุบันอยู่บ้าง แต่มีหลายวิธีที่ยังมีการนำมาใช้ในปัจจุบัน

ตารางที่ 4 จุดร่วมและจุดต่างของวิธีการศึกษาอนาคตแต่ละวิธี

วิธีการ	เทคนิควิธี		จุดประสงค์	
	เชิงปริมาณ	เชิงคุณภาพ	Normative	ExPlorator
การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม (Environment scanning)	x	x	x	x
การวิเคราะห์ผลกระทบภาคตัดขวาง (Cross impact analysis)	x	x	x	x
การวิเคราะห์การตัดสินใจ (Decision analysis)	x		x	
โมเดลการตัดสินใจ (Decision models)	x			x
เทคนิคเดลฟาย (Delphi)		x	x	x
เมตริกเชิงเศรษฐศาสตร์ (Econometrics)	x		x	x
กงล้ออนาคต (Futures Wheel)		x	x	x
เกมส์และสถานการณ์จำลอง (Gaming and Simulation)	x	x	x	x
การพยากรณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ (Genius Forecasting)		x	x	x
การวิเคราะห์เชิงวิทยาศาสตร์ (Morphological analysis)		x	x	
วิธีการมีส่วนร่วม (Participatory Methods)		x	x	
แผนผังต้นไม้ (Relevance Trees)		x	x	
อนาคตภาพ (Scenarios)	x			x
รูปแบบเชิงสถิติ (Statistical modeling)	x			x
ระบบพลวัต (System dynamics)	x			x
การวิเคราะห์โครงสร้าง (Structural analysis)		x		x
การวิเคราะห์อนุกรมเทคโนโลยี (Technology sequence analysis)		x	x	x
การพยากรณ์โดยใช้อนุกรมเวลา (Time Series Forecasts)	x			x
การวิเคราะห์แนวโน้มผลกระทบ (Trend Impact Analysis)	x	x		x

ที่มา: Glenn (1994)

จากตารางจะเห็นว่าเทคนิคการวิจัยอนาคตได้มีพัฒนาการและเรียกชื่อเทคนิคที่แตกต่างกันไปโดยเมื่อจำแนกตามวิธีการและจุดประสงค์การวิจัยแล้วพบว่าแต่ละเทคนิคมีวิธีการ และจุดประสงค์ที่แตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยว่าจะนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับงานวิจัยของตน

ระเบียบวิธีวิจัยแบบการสร้างภาพอนาคต (Scenario)

ในบทความโครงการทางวิชาการเรื่อง โครงการการมองอนาคต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2566 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552) ได้ให้ทัศนะการสร้างภาพอนาคต (Scenario) คือ ภาพในอนาคตหลายแบบ “ที่เป็นจริงได้” เป็นภาพที่ชัดเจนมีเหตุผล ภาพอนาคตไม่ใช่การทำนายหรือการพยากรณ์อนาคต และไม่ใช่นิยายวิทยาศาสตร์ ภาพอนาคตจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอนาคต มีโครงเรื่องหลายโครงซ้อนกันอยู่ เพื่อใช้เดินเรื่อง โดยการร้อยรายละเอียดต่าง ๆ ของภาพอนาคตเข้าด้วยกัน เป็นภาพที่มีความสอดคล้องกันในตัวเอง และสอดคล้องกับจินตนาการของผู้เข้าร่วมวาดภาพอนาคต

Textor (1995) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ ภาพอนาคต หรือ Scenario ไว้ว่าเป็นเรื่องราว เป็นการจินตนาการประวัติศาสตร์ของอนาคต (Future history) และนำเหตุการณ์ในปัจจุบัน หรือบริบทที่สำคัญ หรือที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันมาวิเคราะห์ ให้เหตุผลและสร้างเป็นภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most likely to be) เป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ระหว่างปัจจุบันจนถึงช่วงเวลาที่เราอยากเห็นภาพนั้น ๆ ในกระบวนการสัมภาษณ์นั้นผู้สัมภาษณ์ต้องเจาะจง และแน่วแน่ไปที่ประเด็น และหัวข้อการวิจัย คำถามในการสัมภาษณ์จะต้องไม่เป็นคำถามที่ชี้นำคำตอบ และต้องเป็นคำถามแบบ Open - end เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบ และอธิบายได้นานตามความต้องการ แต่ผู้วิจัยต้องพยายามดึงให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อยู่ในประเด็น และหัวข้อการวิจัยตลอด โดยปกติจำนวนตัวอย่างผู้สัมภาษณ์จะอยู่ที่ 10 - 30 คน

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2538) ได้ให้ทัศนะว่า การวิจัยโดยใช้เทคนิคการสร้างภาพอนาคต (Scenario) โดยสรุปว่าภาพอนาคตมีลักษณะเป็นภาพรวมของสภาพการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคต หรือแนวโน้มของปรากฏการณ์ตามเงื่อนไขทางเลือกอนาคตแบบต่าง ๆ ขั้นตอนการสร้างภาพอนาคตประกอบด้วยการพยากรณ์การเกิดเหตุการณ์แต่ละส่วน การวิเคราะห์ผลกระทบไว้หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ และการเขียนภาพอนาคต ภาพอนาคตที่ได้อาจแสดงในรูปของการบรรยายภาพ หรือแผนภาพอนาคตก็ได้ และจากการศึกษาผู้วิจัยมีความเห็นว่าภาพอนาคตเป็นภาพที่มองจากบริบท เหตุการณ์ปัจจุบันแล้วทำการคาดการณ์แนวโน้ม หรือพยากรณ์อนาคตโดยอาศัยข้อมูล และบริบทในปัจจุบันเป็นฐานและภาพอนาคตมีทั้งภาพที่สวยงาม และไม่สวยงาม ภาพที่เป็นไปได้ เป็นไปได้น้อย และเป็นไปได้มาก ดังนั้นในการทำวิจัยเพื่อการวางแผนและพัฒนาแล้ว

สมควรที่จะพิจารณาภาพที่สวยงามและเป็นไปได้มากที่สุด ส่วนภาพที่แย่หรือไม่สวยงาม ไม่พึงประสงค์ให้ตระหนักเพื่อการหลีกเลี่ยง ป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัยแบบ Delphi

Helmer (1967) ให้ทัศนะเกี่ยว เทคนิคเดลฟายว่า เป็นกระบวนการหนึ่งของการเก็บ รวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในเรื่องที่เกี่ยวกับ เวลา ปริมาณ สภาพการณ์ที่ต้องการจะให้ เป็น จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่กระจกระบายกันให้ สอดคล้องกันอย่างมีระบบ โดยใช้วิธีการเสาะหาความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ แทนการเรียกประชุม เทคนิคนี้ไม่ต้องการให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน มีผลกระทบหรือ มีอิทธิพลต่อการพิจารณาตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน จะไม่ทราบว่าใครตอบบ้าง และไม่ทราบว่าผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีความคิดเห็นในแต่ละข้ออย่างไร จะรู้เฉพาะคำตอบของตนเองเท่านั้น โดยมีกฎ 3 ข้อที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญคือ กฎข้อที่ 1 การเลือกสรรผู้เชี่ยวชาญของผู้วิจัยนั้นควรคำนึงถึง ความรู้ความสามารถ ความเป็นเลิศในสาขาหรือประเด็นการวิจัย ของผู้เชี่ยวชาญอย่างแท้จริง กฎข้อที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญ ต้องอยู่ในตำแหน่งหรือสถานะสิ่งแวดล้อมที่ดีถูกต้อง สามารถที่จะให้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ รวมไปถึงการเชื่อมประสานงานต้องได้รับความสะดวกสบายเท่าที่จะเป็นไปได้ กฎข้อที่ 3 แบบสอบถามควรเขียนให้ชัดเจน สละสลวย ง่ายแก่การอ่านและเข้าใจ และการเว้นระยะ การส่งแบบสอบถามก็ไม่ควรห่างนานเกินไป เพราะอาจมีผลให้ผู้ตอบลืมเหตุผลที่เลือกหรือตอบ ในรอบที่ผ่านมาได้

เครื่องมือที่ใช้ในวิธีวิจัยนี้ คือแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถาม (รอบแรก) ให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม จากนั้นทำการวิเคราะห์ ด้วยค่าทางสถิติจากนั้นส่งแบบสอบถาม (รอบที่ 2) ชุดเดิมที่ทำเครื่องหมายที่คำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญ ส่วนใหญ่เลือก และบอกคำตอบเดิมที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านตอบว่าท่านจะยืนยันคำตอบเดิม หรือ พิจารณาคำตอบใหม่ โดยหากผู้เชี่ยวชาญเปลี่ยนแปลงคำตอบต้องบอกเหตุผลที่ชัดเจนแก่ผู้วิจัย จากนั้นผู้วิจัยทำการรวบรวมแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์และประมวลผลค่าทางสถิติ จากนั้น ผู้วิจัยก็จัดส่งแบบสอบถามชุดเดิมกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญท่านเดิมพิจารณาและตอบคำถามอีกครั้ง (รอบที่ 3) รอบนี้จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญให้นำหนักคำตอบแต่ละข้อคำตอบด้วย และหากคำตอบใด ที่ผู้เชี่ยวชาญตอบแล้วยังไม่อยู่ในช่วงที่คำตอบของผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ตอบ ผู้เชี่ยวชาญคนดังกล่าว ต้องให้เหตุผล และยืนยันคำตอบของตัวเองอีกครั้ง การทำเดลฟายสามารถทำได้หลายรอบประเด็น คือต้องกำจัดข้อที่ไม่เห็นด้วยกับคำตอบกลุ่มใหญ่ให้ได้มากที่สุด จนคำตอบทุกคำตอบต้องเป็นเสียง

ส่วนใหญที่สามารถนำมาสรุปองค์รวมได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเทคนิคเดลฟาย เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ โดยการเก็บข้อมูลในรอบแรกผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นภายใต้ความรู้ประสบการณ์ และมุมมองของตนเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนคิดเรื่องเดียวกันแต่ไม่เหมือนกัน การจัดวางความสำคัญของประเด็นก็ต่างกัน และเมื่อผู้วิจัยได้ผลของรอบแรกจากผู้เชี่ยวชาญทุกคนแล้วจึงนำมาประมวล และส่งแบบสอบถามชุดเดิมให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทบทวนคำตอบอีกรอบแต่ในครั้งนี้อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญจะรู้คำตอบ และความคิดเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ตอบ ในรอบนี้ผู้เชี่ยวชาญจะได้คิด พิจารณา จัดระเบียบความคิด เปรียบเทียบด้วยเหตุด้วยผลมากขึ้น และเมื่อทำหลายรอบมากขึ้นผู้เชี่ยวชาญได้ทบทวนมากขึ้นจนได้คำตอบที่เป็นเสียงส่วนใหญ่ และนำสู่การมองภาพอนาคตใน มุมมองเดียวกัน สอดคล้องกัน และสรุปเป็นภาพอนาคตได้ในที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัยแบบ EFR

Textor (1995) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ วิธีวิจัยแบบ Ethnographic future research (EFR) ว่าเป็นวิธีวิจัยที่เกิดขึ้นในปี 1976 โดยนักวิจัยอนาคตใช้แนวทางมนุษยวิทยาในการดำเนินการวิจัย ผู้ถูกสัมภาษณ์ จะต้องให้สัมภาษณ์ในมุมมองของตนเองเกี่ยวกับทางเลือก และ โอกาสความเป็นไปได้ ที่จะสามารถเกิดขึ้นในอนาคต ระเบียบวิธีวิจัยแบบ EFR ขึ้นอยู่กับการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยทำงานร่วมกับผู้ถูกสัมภาษณ์ในการพัฒนาและสร้างภาพอนาคต (Scenario) ซึ่งโดยปกติผู้ถูกสัมภาษณ์จะถูกถามในมุมมองภาพอนาคต 3 ภาพคือ ภาพการมองโลกในแง่ดี (Optimistic) ภาพการมองโลกในแง่ร้าย (Pessimistic) และภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most probable) กระบวนการการสัมภาษณ์ EFR ต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็น และจินตนาการภาพ ในมุมมองของผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 3 ภาพอนาคต (Scenario) คือ ภาพอนาคตในแง่ดี (Optimistic) ภาพอนาคตในแง่ร้าย (Pessimistic) และ ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด โดยไม่มีการปิดกั้นหรือมีขอบเขตความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยผู้สัมภาษณ์จะเริ่มถามที่มุมมองภาพอนาคตในแง่ดี (Optimistic) ก่อนจนกระทั่งได้มุมมองที่สมบูรณ์จึงขยับไปถามมุมมองภาพอนาคตในแง่ร้าย (Pessimistic) และเมื่อเสร็จสิ้นสมบูรณ์ภาพสุดท้ายที่ถามคือภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด เนื่องจากเมื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มุมมองทั้งดีและแยครบแล้วเสมือนเป็นการทบทวนความคิดและกลั่นกรองให้เกิดความคิดและมุมมองภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีการทบทวนคำถามและทบทวนมุมมองกับผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นระยะ ๆ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและเข้าใจตรงกัน ในภาพอนาคตแต่ละภาพและแต่ละมุมมองและสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์ต้องคำนึงถึงตลอดเวลาที่สัมภาษณ์ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือผู้เชี่ยวชาญคือความชัดเจน

(Clarity) ความเข้าใจที่ครอบคลุม (Comprehensiveness) บริบท (Contextualization) และสุดท้าย ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Coherence) ของประเด็นคำถามการอธิบายมุมมองต้องถูกต้อง ชัดเจนเข้าใจตรงกันทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อส่งผลต่อการเขียนภาพอนาคต ในการสัมภาษณ์ EFR หากภาพ Optimistic และ Pessimistic ได้ถูกถกเถียงและมีข้อมูลครบถ้วน ก็ไม่ต้องมีการสัมภาษณ์ความน่าจะเป็นสูงสุด (Most probably) และการตัดสินใจแนวโน้มอนาคต ตามความคิดเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคนนั้นขึ้นอยู่กับพิจารณาข้อมูลของผู้วิจัย

Selin (2007) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยแบบ EFR ว่าไม่ได้เป็นการศึกษา อนาคตแต่เป็นการศึกษาทัศนะของคนในปัจจุบันเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตเนื่องจาก “ไม่มีข้อเท็จจริงในอนาคต” เนื่องจากเราไม่มีทางมีข้อมูลเท็จจริงเกี่ยวกับอนาคตได้เพราะอนาคต ยังไม่ได้เกิดขึ้นหรือมีอยู่จริงในปัจจุบันสิ่งที่เรามีคือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอดีตและปัจจุบันเท่านั้น อนาคตเป็นเพียงแค่ภาพที่เราสร้างขึ้นและย่อมไม่มีตัวแปรใดที่เป็นอิสระหรือไม่สามารถดำรงอยู่ ได้อย่างภาวะวิสัยสิ่งที่มีอยู่จริงก็คือชุดของภาพปัจจุบันของคน ๆ หนึ่งที่คิดถึงภาพที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นในอนาคตรวมทั้งภาพแนวโน้มเชิงของคน ๆ หนึ่งที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานทางความคิดของตนเองในที่สุดแล้วมีหลายครั้งที่ภาพและความโน้มเอียงเหล่านี้มักจะมีอิทธิพลที่สำคัญต่อ กระบวนการการเปลี่ยนแปลงเมื่ออนาคตได้กลายมาเป็นปัจจุบันภาพและความโน้มเอียงเหล่านี้ นี้เองที่โครงการศึกษาวิจัยด้วย EFR ต้องการที่จะดึงออกมาให้เห็นพรรณนาวิเคราะห์ตีความ และวินิจฉัยในบางคั้งนักวิจัยอนาคตจึงถูกขนานนามว่าเป็น “นักฝันมีอาชีพ”

ในการวิจัยอนาคตจำเป็นต้องคำนึงถึงช่วงเวลาของการวิจัยเนื่องจากอนาคต สามารถเป็นไปได้ตั้งแต่วันพรุ่งนี้จนถึงอีกหลายสิบปีหรืออีกหลายร้อยปีข้างหน้า ดังนั้นผู้วิจัย จึงได้ทำการทบทวน การแบ่งช่วงเวลาศึกษา และวิจัยอนาคตเพิ่มเติมดังจะกล่าวต่อไป

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDR

จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคตนั้นมิใช่การทำนายที่ถูกต้องแต่ต้องการสำรวจ เพื่อศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อที่จะหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้นและป้องกันแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไปหรือถ้าทราบว่าจะไม่สามารถจะขจัดให้หมดไปได้ทำอะไรจึงจะ “เผชิญหน้า” ได้อย่างมีประสิทธิภาพหากแนวโน้มไม่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้นจริง

ระเบียบวิธีวิจัยแบบ EDR (Ethnographic delphi futures research) เป็นเทคนิคการวิจัย อนาคตชนิดหนึ่งที่ได้รับการนิยมในปัจจุบันจากการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยอนาคตหลากหลายแบบ แล้วผู้วิจัยสนใจแนวทางการวิจัยอนาคตแบบ EDR เนื่องจากเทคนิคนี้เป็นการผสมผสานจุดดีและ ลบจุดด้อยของเทคนิควิธีวิจัยที่เป็นสากลทั้งเทคนิควิธีวิจัยแบบ Delphi และเทคนิควิธีวิจัยแบบ

EFR ซึ่งจุมพล พูลภัทรชีวิน (2551) ได้ให้ทัศนะและนำเสนอความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยอนาคตและแนะนำเทคนิคการวิจัยอนาคต สำหรับผู้สนใจการวิจัยอนาคตและอนาคตนิยม โดยทั่วไปว่า การวิจัยอนาคตแบบอีดีเอฟอาร์ (EDFR) ซึ่งเป็นคำย่อมาจากคำเต็มในภาษาอังกฤษว่า Ethnographic delphi futures research ว่าเป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่พัฒนารูปแบบการวิจัยมาจากเทคนิคการวิจัยอนาคตสองเทคนิคคือเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EFR (Ethnographic futures research) และเทคนิคเดลฟาย (Delphi) โดยการผสมผสานทั้งสองเทคนิคและปรับให้มีความยืดหยุ่นในระเบียบวิธีวิจัยเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่หลากหลายรูปแบบ

ขั้นตอนการทำวิจัยแบบ EDFR

ขั้นตอนการวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยแบบ EDFR โดยสรุปขั้นตอนสำคัญได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการกำหนดและเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งโดยเชื่อว่าหากผู้วิจัยได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจริง ๆ จะส่งผลให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือมากขึ้นเท่านั้นส่วนการเตรียมตัวกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นมีความจำเป็นอย่างมากเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญอาจมองไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยลักษณะนี้หรืออาจจะไม่มีเวลาให้ผู้วิจัยได้เต็มที่ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องติดต่อผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัวอธิบายถึงจุดมุ่งหมายขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยเวลาที่ต้องใช้โดยประมาณและประโยชน์ของการวิจัยผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นคุณค่าความจำเป็นและความสำคัญของการให้ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญจากนั้นจึงขอความร่วมมือหากไม่ได้รับความร่วมมือผู้วิจัยจำเป็นต้องพิจารณาผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นต่อไปถ้าหากได้รับความร่วมมือก็สามารถนัดวันและเวลาสำหรับการสัมภาษณ์ การเตรียมผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว นอกจากจะทำให้มั่นใจได้ว่าจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีเวลาเตรียมตัวเตรียมข้อมูล จัดระบบข้อมูล และความคิดล่วงหน้า ช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ (EDFR รอบที่หนึ่ง) การสัมภาษณ์มีลักษณะ และขั้นตอนคล้ายกับ EFR แต่EDFR มีความยืดหยุ่นมากกว่า กล่าวคือ ผู้วิจัยสามารถที่จะเลือกรูปแบบการสัมภาษณ์ที่จะสนองตอบ ต่อจุดมุ่งหมาย เวลา งบประมาณ และสถานการณ์ของการวิจัยได้ คืออาจยึดตามรูปแบบของ EFR โดยเริ่มจาก Optimistic-realistic (O-R) Pessimistic-realistic (P-R) และ Most probable realistic (M-R) ซึ่งเป็นการเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้และน่าจะเป็น โดยไม่คำนึงถึงว่าแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นไปทางดีหรือร้าย เพราะในการทำ EDFR รอบที่สองและสาม ถ้าหากผู้วิจัยสนใจที่จะแยกศึกษาอนาคตภาพที่ 2 ภาพตามแบบ EFR ผู้วิจัยก็สามารถทำได้โดยการออกแบบ แบบสอบถามที่จะช่วยให้ได้อนาคตภาพทั้ง 3 ภาพ อย่างเป็นระบบได้

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับทำเคลฟาย

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ (แบบสอบถาม)

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนการทำเคลฟาย (EDFR รอบที่สอง สาม.....)

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นตอนการเขียนอนาคตภาพ

การแบ่งช่วงเวลาศึกษาและวิจัยอนาคต

มิติของการแบ่งช่วงเวลาในการวิจัยอนาคตนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก โดยทั่วไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์และพิจารณาจากบริบทงานวิจัยของตนเอง (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2552) ได้นำเสนอแนวคิดในการแบ่งช่วงเวลาศึกษาและวิจัยอนาคตไว้ว่า นักอนาคตนิยมมักจะแบ่งช่วงเวลาของการทำนายหรือช่วงของการวางแผน ออกเป็น 4 ช่วงดังนี้

ช่วงที่ 1 คือช่วงเวลา 5 ปี หรือ Immediate forecasting หรือ Immediate planning นักอนาคตนิยมถือว่าเป็นการทำนาย หรือการวางแผนระยะกระชั้นชิด ถ้าเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา ก็เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

ช่วงที่ 2 คือช่วงประมาณ 5-10 ปี ช่วงนี้เป็นช่วงที่นักอนาคตนิยมเรียกว่า Short range forecasting หรือ Short range planning ก็เป็นการทำนายหรือการวางแผนหรือการศึกษาอนาคตระยะสั้น

ช่วงที่ 3 คือ ช่วง 10-15 ปี หรือ ไปจนถึง 20 ปี ช่วงนี้ เรียกว่าเป็นระยะกลาง Middle range forecasting หรือ Middle range planning นักอนาคตนิยม ส่วนใหญ่นิยมที่จะศึกษาอนาคตในช่วงนี้ เนื่องจากผู้วิจัยสามารถรอที่จะเห็นผลได้

ช่วงที่ 4 คือช่วงระยะยาว 20-25 ปีขึ้นไป ช่วงนี้จะเป็นระยะยาวนานจนเกินไป ข้อมูลที่ได้ ผลที่ได้อาจจะขาดความสนใจ โกลดตัวจนทำวิจัยเกินไป ซึ่งกล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยจะศึกษาช่วงไหนอยู่ที่จุดมุ่งหมายของการวิจัยของผู้วิจัย อยู่ที่ยุทธศาสตร์ประกอบต่าง ๆ

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญถือเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดในการวิจัยอนาคตแบบ EDFR เนื่องจากเหตุผลที่เลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นกลุ่มตัวอย่างเพราะมีความเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญคือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในเรื่องที่ศึกษา มีความสามารถมองหรือคาดการณ์อนาคตได้ชัดเจน ถูกต้องมากกว่าบุคคลทั่วไป และอีกเหตุผลสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม หรือหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดนั้น บุคคลที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทั้งทางตรง และ

ทางอ้อมซึ่งอาจจะเป็นนักการเมืองที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการตัดสินใจของหน่วยงานนั้นๆ รวมไปถึงถึงกลุ่มนักวิชาการผู้มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี เหตุผลทางจิตวิทยาง่าย ๆ ว่าเมื่อใดก็ตามที่ผู้บริหารได้รับความเคลื่อนไหวของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเฉพาะงานที่ต้องเกี่ยวข้องและเมื่อใดที่ความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ ผู้ให้บริการ หรือผู้บริหารภายในหน่วยงานนั้นบังเอิญไปสอดคล้องเข้ากับความคิดของตน เขาก็มีโอกาที่จะตัดสินใจทันที

กลุ่มนักวิชาการควรเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับคัดเลือกเข้าเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเสมอ เนื่องจากนักวิชาการในสาขาที่เราศึกษานั้นเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีความคิดเป็นอิสระ สร้างสรรค์หลากหลายรูปแบบ ซึ่งส่งผลให้ได้รายละเอียดในแง่ที่เป็นวิชาการ ผลงานทางวิชาการ เพื่อได้แนวทางที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นหลากหลายรูปแบบ

เกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยหากผู้วิจัยรู้ว่าใครเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา หรือผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปก็สามารถเจาะจงเลือกผู้เชี่ยวชาญได้ทันที แต่ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่ทราบ และไม่มีข้อมูลเลยว่าใครเป็นผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานนั้น ก็สามารถใช้วิธีโยนลูก (Snowball) ถามเพื่อเชื่อมต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ซึ่งวิธีนี้เป็นการลดปัญหาความลำเอียงในการเลือกผู้เชี่ยวชาญอีกด้วย เนื่องจากเป็นการให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกันเอง

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จำนวนผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการวิจัย โดยจำนวนผู้เชี่ยวชาญยังมีจำนวนมากจะได้ความคิดเห็นใหม่ ๆ และได้คำตอบที่มีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยทั่วไปไม่มีการกำหนดแน่นอนตายตัว จำนวนผู้เชี่ยวชาญขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่ม จากรายงานการวิจัยของ Macmillan (1971 อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน, 2522) พบว่าจำนวนผู้เชี่ยวชาญมีผลต่อความคลาดเคลื่อนของคำตอบ หากผู้เชี่ยวชาญมีจำนวนตั้งแต่ 17 คนขึ้นไปค่าความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยที่สุด ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนผู้เชี่ยวชาญและการลดลงของความคลาดเคลื่อน

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ	ความคลาดเคลื่อน	ความคลาดเคลื่อนลดลง
1-5	1.20-0.70	0.50
5-9	0.70-0.58	0.12
9-13	0.58-0.54	0.04
13-17	0.54-0.50	0.04
17-21	0.50-0.48	0.02
21-25	0.48-0.46	0.02
25-29	0.46-0.44	0.02

ที่มา: เกษม บุญอ่อน (2522)

จำนวนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละรอบนั้นควรให้คงที่ แต่ด้วยเทคนิค EDFR มีความยืดหยุ่นได้ โดยยอมรับสภาพความเป็นจริงที่ว่าผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถอยู่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้เราได้เสมอ ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นที่จำนวนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละรอบจะต้องเท่ากัน แต่ในรอบแรกนั้นควรมีจำนวนมากกว่ารอบที่สองอาจลดลงได้บ้างเพียงเล็กน้อย และในรอบที่สามเป็นรอบที่ช่วยในการยืนยันผลการวิจัยถ้าหากได้ผู้เชี่ยวชาญเพิ่มขึ้นในรอบที่สามนี้จะเป็นการดี และมีการเปลี่ยนแปลงผู้เชี่ยวชาญผู้ให้ข้อมูลได้ เช่น ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญท่านเดิมติดภารกิจไม่อาจให้ข้อมูลในรอบที่สองหรือสาม ผู้วิจัยสามารถพิจารณาผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นทดแทน แต่สำคัญตรงที่ผู้เชี่ยวชาญที่ทดแทนต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ส่วนเรื่องอัตราส่วนหรือสัดส่วนระหว่างผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยจะเป็นผู้กำหนดเอง ซึ่งการวิจัย เน้นที่ประเด็นใดก็พิจารณาเลือกผู้เชี่ยวชาญในส่วนนั้นให้มาก

การสัมภาษณ์แบบ EDFR

การสัมภาษณ์แบบ EDFR อาจประยุกต์การสัมภาษณ์แบบ EFR มาใช้ได้ซึ่งการสัมภาษณ์แบบ EFR ต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็น และจินตนาการภาพในมุมมองของผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 3 ภาพอนาคต คือ ภาพอนาคตในแง่ดี ภาพอนาคตในแง่ร้าย และ ภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด โดยไม่มีการปิดกั้นหรือมีขอบเขตความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยผู้สัมภาษณ์จะเริ่มถามที่มุมมองภาพอนาคตในแง่ดี ก่อนจนกระทั่งได้มุมมองที่สมบูรณ์ จึงขยับไปถามมุมมองภาพอนาคตในแง่ร้าย และเมื่อเสร็จสิ้นสมบูรณ์ภาพสุดท้ายที่ถามคือภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด เนื่องจากเมื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มุมมองทั้งดีและแย่คราแล้ว เสมือนเป็นการทบทวนความคิด และกลั่นกรองให้เกิดความคิด และมุมมองภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

ผู้สัมภาษณ์จะต้องมีการทบทวนคำถาม และทบทวนมุมมองกับผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นระยะ ๆ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและเข้าใจตรงกันในภาพอนาคตแต่ละภาพและแต่ละมุมมองและสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์ต้องคำนึงถึงตลอดเวลาที่สัมภาษณ์ผู้ถูกสัมภาษณ์ หรือผู้เชี่ยวชาญ คือ ความชัดเจน (Clarity) ความเข้าใจที่ครอบคลุม (Comprehensiveness) บริบท (Contextualization) และสุดท้ายความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ (Coherence) ของประเด็น คำถาม การอธิบาย มุมมอง ต้องถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจตรงกันทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อส่งผลต่อการเขียนภาพอนาคต

การสัมภาษณ์แบบ EDFR เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยหรือผู้สัมภาษณ์เพิ่มเติมประเด็น แนวโน้มที่ได้จากการสัมภาษณ์คนแรก ๆ ผนวกเข้ากับการสัมภาษณ์คนต่อ ๆ ไป โดยผู้วิจัยอาจจำเป็นต้องขอให้ผู้เชี่ยวชาญพูดเฉพาะในเรื่องที่ผู้เชี่ยวชาญจริง ๆ เนื่องจากจุดมุ่งหมายคือต้องการแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

การสร้างแบบสอบถาม

หลังจากวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแล้ว ทำ การเขียนแนวโน้ม ในแบบสอบถามซึ่งภาษาที่ใช้สำคัญคือ สั้น กระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย โดยพยายามคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ ให้มากที่สุด ควรใช้ภาษาที่เป็นกลาง หลีกเลี่ยงภาษาที่สื่อถึงทัศนคติหรือความลำเอียงของผู้วิจัยลงไป ผู้วิจัยห้ามทำหน้าที่ตัดสินใจแทนผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยทำหน้าที่ในการเขียนแนวโน้ม คือ การสังเคราะห์การตีความภาษาที่ผู้วิจัยใช้ให้ตรงตามที่คุณผู้เชี่ยวชาญต้องการจริง ในการเขียนแนวโน้มในแบบสอบถามจะต้องเขียนแนวโน้มที่มีประเด็นแนวโน้มเดียวต่อ 1 ข้อ ไม่ให้มีแนวโน้มย่อย ๆ เล็ก ๆ อยู่ในแนวโน้มใหญ่เพราะไม่เช่นนั้นคะแนนที่ออกมาจะทำให้ผู้วิจัยตีค่าลำบากเพราะไม่รู้ว่าคุณเขานั่นตอบเพราะแนวโน้มใดพยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่คลุมเครือ เช่นดีขึ้นแล้วลงเพิ่มขึ้นลดลงต้องทำการขยายความให้ชัดเจนตัวอย่างเช่นคุณภาพการศึกษาจะดีขึ้น หมายถึงอะไรผู้วิจัยอาจจะแยกเป็นคุณภาพการศึกษาที่ดีขึ้นในที่นี้หมายถึงอะไรบ้างหมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะสูงขึ้นใช่หรือไม่โอกาสในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยจะเพิ่มขึ้นหรือไม่จบไปแล้วจะทำงานได้มากขึ้นใช่หรือไม่ ซึ่งชัดเจนมากกว่าบอกว่าคุณภาพดีขึ้น

จำนวนรอบ

จำนวนรอบและจำนวนคนขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายงบประมาณเวลาและกำลังคนของการวิจัยแต่ในความเป็นจริงแล้วการที่จะหยุดตรงรอบใดรอบหนึ่งนั้นการวิจัยอนาคตจะดูที่ว่าคำตอบที่ได้จากแต่ละรอบนั้นมีความเป็นเอกพันธ์แล้วหรือยังมี Consensus ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ครอบคลุมเรื่องที่วิจัยมากพอหรือไม่ถ้ามากพอ หรือสามารถสนองตอบจุดมุ่งหมายได้ ก็อาจจะหยุดได้ในรอบที่ 2 ซึ่งเรียกว่า Mini EDFR

การเขียนรายงานการวิจัยอนาคตแบบ EDFR

ในการเขียนรายงานการวิจัยอนาคตแบบ EDFR มีความยืดหยุ่นพอสมควร โดยผู้วิจัยอาจเลือกเขียนรายงานออกเป็นภาพๆเป็นอนาคต 3 ภาพคืออนาคตทางบวกลบแล้วตามด้วยภาพที่เป็นไปได้มากที่สุดหรือการเขียนรายงานอาจขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวิจัยถ้าผู้วิจัยต้องการที่จะเข้าถึงแนวโน้มที่เป็นไปได้ค่อนข้างสูงเราอาจกำหนดค่า Median ในกรณีที่แบบสอบถามเป็นแบบ Rating scale 5 ระดับโดยกำหนดค่า Median ระดับมากคือ 3.5 ขึ้นไป เป็นเกณฑ์ในการนำแนวโน้มมารายงานแล้วดูความสอดคล้องของคำตอบโดยพิจารณาจาก Interquartile range ($Q3 - Q1$) ไม่เกิน 1.5 หรือ Mode-median ไม่เกิน 1 ซึ่งหลักการนี้อาจมีความยืดหยุ่นได้อีกไม่จำเป็นต้องยึดค่าสถิติตามนี้เสมอไปถึงแม้ว่า EDFR จะเป็นเทคนิคการวิจัยที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อการวิจัยอนาคตก็ตามแต่เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR รวมไปถึง Delphi และ EFR ก็สามารถนำไปใช้วิจัยในทำนองเดียวกับการวิจัยรูปแบบอื่น ๆ ที่มีอยู่ได้เช่นการวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นสำรวจปัญหาวิจัยเพื่อหารูปแบบเพื่อกำหนดนโยบายเพื่อกำหนดมาตรฐานเพื่อกำหนดวิธีแก้ปัญหาและเพื่อการตัดสินใจเป็นต้นจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันได้มีการนำเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบต่าง ๆ ไปใช้ในวงการและองค์กรต่าง ๆ มากมายทั้งเพื่อการวางแผนในอนาคตวิเคราะห์และแก้ปัญหาในปัจจุบันตลอดจนการวิเคราะห์อดีตเพราะเทคนิคการวิจัยอนาคตโดยเฉพาะเดลฟายและ EDFR นั้นช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นระบบและน่าเชื่อถือมากขึ้น

สรุปแนวโน้มการอาชีวศึกษาในอนาคต

จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งข้อมูลผู้วิจัยพบว่าการอาชีวศึกษาในอนาคตจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลของการผลิตนักศึกษาที่สามารถสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานทั้งภายในและต่างประเทศได้หรือไม่และผลพลอยได้จากการตอบสนองตลาดแรงงานคือค่านิยมและศรัทธาในการเรียนอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้นโดยการสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานได้นั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของนักเรียนสายอาชีพที่การอาชีวศึกษาผลิตออกมาโดยแนวโน้มที่ส่งผลต่อการอาชีวศึกษาในอนาคตมี 8 ด้าน คือ 1) ด้านมาตรฐานการอาชีวศึกษาประกอบด้วยมาตรฐานสมรรถนะแห่งชาติการประกันคุณภาพคุณวุฒิวิชาชีพ 2) ด้านการบริหารจัดการประกอบด้วยการบริหารแบบการกระจายอำนาจ 3) ด้านคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาประกอบด้วยความสามารถทางทักษะวิชาชีพความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีทักษะชีวิตนิสสัยอุตสาหกรรมมีคุณธรรมจริยธรรมทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ 4) ด้านการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยหลักสูตรความยืดหยุ่นการบูรณาการเน้นการปฏิบัติระบบทวิภาคี/ สหกิจ การเทียบโอนประสบการณ์ความทันสมัยของเครื่องมือและวัสดุความพร้อมของวัสดุสื่อการเรียน

การเรียนรู้ต่อเนื่องและตลอดชีวิต 5) ด้านครูผู้สอนประกอบด้วยคุณลักษณะครูประสบการณ์วิชาชีพ ทัศนคติในอาชีพครูการพัฒนาครู 6) ด้านค่านิยมในการเรียนอาชีวศึกษา 7) ด้านความร่วมมือ ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศการใช้ทรัพยากรร่วมกับการพัฒนาหลักสูตร ร่วมกันการสนับสนุนเครื่องมือตลาดแรงงานและการค้าเสรี และ 8) ด้านการสนับสนุนของรัฐบาล ประกอบด้วยด้านงบประมาณด้านนโยบายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาการส่งเสริม การวิจัยทางอาชีวศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพ ซึ่งผู้วิจัยเก็บทุกแนวโน้มแม้ว่าบางแนวโน้ม จะมีผู้แสดงทัศนะไว้เพียงแหล่งเดียวและรวมองค์ประกอบที่เหมือนกันคล้ายกันหรือมีความหมาย ที่เหมือนหรือคล้ายกันไว้ด้วยกันเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาและเกิดแนวคิดจากแต่ละแนวโน้ม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีความเหมาะสมอย่างมากที่การวิจัยอนาคตโดยการคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องของการอาชีวศึกษาอย่างแท้จริง เนื่องจากคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติที่ต้องพัฒนาเพื่อส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาต่อไป การตั้งประเด็นคำถามการตอบและการแสดงความคิดเห็นในประเด็นการอาชีวศึกษาในอนาคต จากผู้เชี่ยวชาญทั้งที่เป็นนักวิชาการนักการเมืองผู้บริหารระดับสูงในสายงานการอาชีวศึกษา ของประเทศไทยที่คว่าหวอดในสายงานนี้และมีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเกี่ยวกับการ อาชีวศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ รวมไปถึงผู้บริหารของสถานประกอบการต่าง ๆ ที่มีส่วนผลักดันให้การอาชีวศึกษาประสบความสำเร็จเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้ได้แนวทาง ในการพัฒนาและวางแผนปรับปรุงในมุมมองและวิสัยทัศน์ของแต่ละท่านและยังเป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากประเด็นคำตอบของผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่โดยผู้วิจัยเป็นผู้นำเสนอโดยใช้ เครื่องมือเป็นแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ตอบและที่สำคัญผู้เชี่ยวชาญจะได้ทราบว่า มีคนส่วนใหญ่หรือส่วนน้อยที่คิดเหมือนท่าน/ มีอีกหลายคนที่คิดแตกต่างจากท่าน เพื่อให้ท่านได้พิจารณาและมองเห็นภาพอนาคตการอาชีวศึกษาร่วมกันกับผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ๆ และนำมาสร้างเป็นภาพอนาคตของการอาชีวศึกษาไทย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในทศวรรษหน้า ที่เป็นไปได้มากที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการอาชีวศึกษาไทยในอนาคตให้ได้มากที่สุด

ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาอนาคตคือในอีก 10 ปี ข้างหน้าเนื่องจากเป็นช่วงเวลา ที่การมองอนาคตมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงโดยปัจจัยแวดล้อมในปัจจุบันสามารถอ้างอิงให้ เกิดผลในอนาคตได้ไม่เพื่อผ่นจนเกินไปและผู้วิจัยสามารถที่จะเห็นผลได้โดยเร็วเพื่อเป็นฐานของ การพัฒนางานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาการอาชีวศึกษาไทยให้เป็นรูปธรรมสามารถ แข่งขันกับแรงงานในระดับนานาชาติทั่วโลกในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแหล่งข้อมูลทั้งในระดับนานาชาติและประเทศไทยแล้วนั้นผู้วิจัยสรุปและจัดกลุ่มแนวโน้มอนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2557 - 2566) ได้ 8 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านมาตรฐานการอาชีวศึกษา

1.1 มาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพ

1.2 การประกันคุณภาพ

2. ด้านการบริหารจัดการ

2.1 ทิศทางการบริหารจัดการ

2.2 กลยุทธ์ด้านการจัดการ

2.3 การติดตาม และประเมินผล

3. ด้านคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา

3.1 ความเข้าใจวัฒนธรรมประชาคมอาเซียน

3.2 ความสามารถทางทักษะวิชาชีพ

3.3 ความสามารถทางภาษา

3.4 ความเป็นผู้นำ

3.5 ความสามารถทำงานเป็นทีม

3.6 อื่น ๆ

4. ด้านการจัดการเรียนการสอน

4.1 หลักสูตร

4.2 การนำหลักสูตรไปใช้

4.3 ระบบทวิภาคี/ สหกิจ

4.4 สื่อการสอน วัสดุ อุปกรณ์

4.5 การวัดผลและประเมินผล

4.6 การเทียบโอนประสบการณ์

5. ด้านครูผู้สอน

5.1 คุณลักษณะครู

5.2 ประสบการณ์วิชาชีพ

5.3 เจตคติในอาชีพครู

5.4 การพัฒนาครู

6. ด้านค่านิยมในการเรียนอาชีวศึกษา

6.1 การส่งเสริมค่านิยม

6.2 การปรับเปลี่ยนค่านิยม

7. ด้านความร่วมมือ

7.1 หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

7.2 การใช้ทรัพยากรร่วมกัน

7.3 การพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน

7.4 การสนับสนุนเครื่องมือ

7.5 ตลาดแรงงานและการค้าเสรี

8. ด้านการสนับสนุนของรัฐบาล

8.1 โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา

8.2 การส่งเสริมการเรียนรู้สายอาชีพ

8.3 การส่งเสริมการวิจัยทางอาชีวศึกษา